

R-103

HOTOMAN, Francisco (1524-1590).

Francogallia / Franc. Hotomani

... — Editio Tertia locupletior —

* [S.L.] : Ex officina Johannis

Bertulphi, 1576

FRANC.
HOTOMANI
IVRISCON-
SVLT,
Francogallia.

Editio tertia locupletior.

Ex officina Iohannis Ber-
tuiphi.

M. D. LXXVI.

ILLVSTRISSIMO

ET POTENTISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO Iriderico, Comiti Palatino ad Rhenum, Bauariæ Duci, &c. Romani imperij Electri primario, Domino suo clementissimo S. P.

Etus verbum est, illustrissime Princeps, Patria est ubicumque est bene, Teucro Telamonis filio attributum: multisque seculis comprobatum. nam fortis animi excelsiq; videtur esse, vt cetera incommoda, sic etiam exilium, & quo animo ferre: ingrataq; patriæ, tanquam nouercæ, iniurias contemnere. Verùm, ego longè esse arbitror secus. nam si parentum mores, atque adeò asperitatem iniquius ferre, sceleratum, ac propè impiũ videtur: quanto magis patriæ? quam sapientes omnes, vna & mēte & voce, sem

A.ij.

per parentibus anteposuerūt. Est quidē ho-
 minis securi, & de suis tantū cōmodis co-
 gitantis, patriæ caritatē suis opportunitati-
 bus metiri. sed illa tāta securitas, pars quæ-
 dā eius immanitatis videtur, quæ propria,
 vel Epicureorū, vel Cynicorū fuit: vnde vox
 illa furialis profecta est, Ne mortuo, terra
 misceatur incēdio. à qua ne illud quidē ve-
 tus Tyrannicū abhorret, Pereant amici,
 dū vnā inimici intercidant. Est in māsuetis
 ingenis caritas quæ dā innata patriæ, quæ
 deleri, nisi cū reliquis humanitatis sensibus,
 nō potest. qualem caritatē Homerus in U-
 lyssē describit, qui patriam Ithacam saxis
 præruptis & asperis, tanquam nidulū, affi-
 xam, omnibus tamen deliciis, atque adeo
 Regno sibi à Calypsone oblato anteposuit.

Nescio qua nātale solum dulcedine cunctos
 Afficit, immemores nec finit esse sui,

ut verè Poeta vetus cecinit: cū & cæ-
 li, vnde primum spiritum duximus, & soli
 in quo prima vestigia posuimus, & cognā-

torum, propinquorū, aequaliūque nobis in
mētē venit. Verum enim uerò, dicet ali-
quis, delira interdū patria est, mentisq; erro-
re afficitur: ut Plato de sua locutus est: in-
terdū etiā furore amens crudeliter baccha-
tur, atq; in sua viscera saeuit. Primum cau-
tio est, ne alienā culpā innocēti patriae ascri-
bamus. Multi Romae, multi aliis in locis Ty-
ranni immanes fuerūt. hi non modò bonos
viros, verum etiam benemeritos de patria ci-
ues omnibus cruciatibus afficiebant. Conti-
nuōne verū fuit, illorū insanias patriae acce-
ptas ferre? Memoratur Imperatoris Macri-
ni crudelitas: quē Iulius Capitolinus Macel-
linum nominatū scribit, propterea quòd do-
mus eius, ut macellū sanguine pecudū, sic
illa hominū sanguine cruetabatur. Cōplu-
res alij passim ab historicis cōmemorantur:
quorū alius (ut idem Capitolinus scribit) ab
eadē crudelitate Cyclops, alius Busiris, alius
Siron, alius Typhon, alius Gyges nomina-
tus est: cū illi sic animū induxissent, regna

& imperia nisi crudelitate retineri nō posse. Idcirco cura omnis & sollicitudo patriæ, ciuibus bonis abiicienda fuit? imo verò tanquā oppressæ & miserae & natorū opem implorāti succurrendū: remediaq³ modis omnibus conquirenda. quāquam, ô fortunatas bonis & mansuetis Principibus regiones: ô beatos ciues, quibus Principū suorum benignitate, tranquillè licet in patriis auitisque sedibus, cū coniugibus & liberis cōsenescere. nā plerunque certè vsuuenit, vt remedia malis ipsis, quibus ea quærentur, deteriora sint. Anni sunt, vt opinor, sexdecim, Princeps illustrissime, ex quo Deus Opt. Max. partē Germaniæ Rhenanæ non exiguam fidei ac potestati C. T. commendauit. vix dici potest, quantam ex eo tēpore tranquillitatē, & tanquā in pacato mari malaciam toto Palatinatu videre licuerit: quā pacata semper sedataq³ omnia, quā piè, sanctè, & religiosè constituta. Maacte igitur ista māsuetudine, clementissime Princeps: quod

quod ego, quātum & animi & corporis viribus contendere possum, iterum exclamo: Maeste ista virtute placida & māsuetata: nō quēadmodū Seneca memoriae prodidit, moris apud Romanos fuisse, vt sanguinolentis & ex acie redeuntibus, Macellinis denique cruore madentibus diceretur, Maeste virtute. Sed maeste ista mansuetudine animi, clemētia, pietate, iusticia, facilitate, & imperij ac ditionis tuæ tranquillitate. Atque hic cū ferēs it vestrae Germaniae status, quemadmodū qui nauigationem instituunt, freta turbulenta, & tumultuosa deuitant, sedatos ac tranquillos cursus quaerunt: similiter quā plurimi hodie regiones latrociniis infestas fugiunt, tranquillas & pacatas quaerūt. Ac fuit tēpus, cū in Francogalliā nostrā vndique ex omnibus terrarum oris, sese studiosi adolescentes effunderent, & ad nostras Academias, tāquam ad bonarum artium mercaturam conferrent. nunc illas quasi maria pyratis infesta

horrēt, neq̃ secus quàm Cyclopicam barba-
riem execratur. Cuius rei meū pectus me-
moriam exulcerat: cū cogito miserā & in-
fortunatam patriā duodecim iā ferè anno-
rū spatio incendiis ciuilibus exarsisse. Sed
multo me acerbior excruciat dolor, cū cōsi-
dero nō modò tā multos esse otiosos incēdio-
rum spectatores, (qualē olim Neronē Romae
cōflagantis fuisse memorant) verū etiā flā-
mis illas impiorū quorūdā vocibus ac libel-
lis, tanquā flabellis, excitari: ad eas autem
extinguendas per paucos ac ferè nullos ac-
currere. Mea quidē quā sit tenuis; quamq̃
humilis cōditio, nō sum ignarus. sed tamen
vt in cōmuni incendio si quis quātūvis abie-
cta fortuna sitellā aquae deferat, studiū cre-
do eius nemo repudiet: ita spero neminē pa-
triae cōmunis amāte meā hāc in querēdis
remediis operā aspernaturū. Superioribus
quidē mēsis in tantarū calamitatum co-
gitatione defixus, veteres Frācogalliae no-
strae historicos omnes & Gallos & Germa-
nos

nos euolui: summamq³ ex eorū scriptis confeci eius status, quem annos amplius mille in Rep. nostra viguisse testantur: ex qua incredibile dictu est quantā maiorū nostrorū in constituēda Rep. nostra sapientiā cognoscere liceat. ut mihi quidē nequaquā dubium esse videatur, quin ab illa certissimum tantorū malorū remediū petendū sit. Nam mihi attētius in istarū calamitatū causā inquirēti, sic videbatur: sicuti corpora nostra vel externo impulsu atq³ ictu, vel intestinis humorū vitiis, vel senio intereunt: ita Rerū publicarū alias hostili impetu, alias domesticis dissensionibus, alias vetustate confici. nostrae autē Reip. incōmoda etsi vulgò ex intestinis dissidiis nata existimantur, tamen hanc nō causā, sed principiū malorū esse animaduerti: q³ principiū à causa plurimū discrepare, grauis auctor imprimis Polybius demonstrat. Causā autē confirmo esse plagā quā annis abhinc circiter centū ab illo accepit, quē constat primū omnium prae-

clara maiorum nostrorum instituta labefa-
ctasse. Quēadmodum autem corpora nostra
externo aliquo ictu luxata sanari, nisi mē-
bris suum quibusque in locum & naturālē
sedē restitutis, non possunt: ita Remp. nostrā
tum denique sanatum iri confidimus, cū
in suum antiquum & tanquā naturalem
statum diuino aliquo beneficio restituetur.
Et quia C. T. patriæ nostræ semper se ami-
cissimam præbuit, optimum factu iudicavi,
summam hanc historiæ nostræ illustrissimo
tuo nomini inscribere, quasique consecrare:
ut eius patrociniū atque auctoritate tutior
in hominū manus peruenire possit. Vale
Illustrissime Princeps, & Salue. Deū Opt.
Max. oro, ut illustrissimum genus vestrum
perpetuò beatissimum ac florentissimum
esse patriatur. XII. Kalendas Septembr.
M. D. LXXIII.

Illustriss. C. T.

obsequentissimus
Franc. Hotomanus.

INDEX CAPITVM.

D <i>E statu Gallie priusquam à Romanis in prouinciam redigeretur.</i>	
Cap.1.	pag.13.
<i>Quæ priscis temporibus Gallorum lingua fuisse videatur.c.2.</i>	pag.21.
<i>De statu Gallie à Romanis in prouincia formam redactæ.c.3.</i>	pag.32.
<i>De ortu Francorum, qui Gallia occupata eius nomen in Franciam vel Francogalliam mutarunt.</i>	pag.40.
<i>De Francorum nomine, variisque excursionibus, & quo tempore regnum sibi in Gallia constituerint.</i>	pag.52.
<i>Regnum Francogallie utrum hereditate, an suffragiis deferretur, & de Regum creandorum more.</i>	pag.65.
<i>Pluribus extantibus Regis demortui liberis, quid iuris in hereditate obseruaretur.c.7.</i>	pag.85.
<i>De lege Salica, & iure mulierum in Regum parentum hereditatibus.c.8.</i>	pag.95.
<i>De iure Regalis capillu.c.9.</i>	pag.100.
<i>Qualis Regni Francogallici constituendi forma fuerit cap.10.</i>	pag.108.
<i>De sacrosancta publici Concilii auctoritate, & quibus de rebus in eo ageretur.c.11.</i>	pag.136.
<i>De Prefectis Regiis, qui Maiores domus dicebantur.c.12.</i>	pag.148.

- Utrum Pipinus Papa, an Francogallici Concilii auctoritate Rex factus fuerit. cap. 13. pag. 156.*
- De Comestabulo & Paribus Fræciæ. c. 14. pag. 165.*
- De continuata Sacrosancti Concilii auctoritate sub Carlouingiorum Regno. cap. 15. pag. 118.*
- De Capeuingiorum familia, & Regno Francogallia in illam translato. cap. 16. pag. 193.*
- De continuata Concilii publici auctoritate in Capeuingiorum familia. cap. 17. pag. 198.*
- De publici Concilii auctoritate in maximis religionis negotiis. cap. 18. pag. 105.*
- De memorabili auctoritate Concilii in Regem Ludouicum x 1. cap. 19. pag. 208.*
- An muleres, non ut ab hereditate Regni, sic ab eius procuratione, Francogallia iure arceantur. cap. 20. pag. 217.*
- De Parliamentis iuridicialibus. cap. 21. pag. 232.*

FRANC. HOTOM.

IVRISC. FRANCO-
GALLIA.

*De statu Gallie priusquam à Romanis in
prouinciam redigeretur.*

C A P. I.

Ogitanti mihi de Franco-
gallie nostræ institutis, quã
tum ad vsum Reipub. no-
stræ, & horum temporum
opportunitatem satis esse vi-
debitur, conscribere: principiò exponen-
dum videtur, qui Gallie status fuerit, an-
tequã à Romanis in Prouinciæ formam
redigeretur. Nam quæ de gentis origi-
ne, & antiquitate, de bellicis laudibus,
de regionis situ & natura, priuatorum-
que moribus apud Cæsarem, Polybium,
Strabonem, Ammianum & reliquos scri-
pta extant, nota sunt omnibus, medio-
criter quidem eruditis. Intelligendum
est igitur, eo tum statu Galliam fuisse,
vt neque vniuersa vnius imperio rege-
retur: neque singulæ ciuitates vel in Po-

puli, vel in Optimatū potestate esset: sed ita diuisam in Ciuitates Galliā vniuersā fuisse, vt pleræq; Optimatū cōsilio regerentur, quæ Liberæ dicebātur: ceteræ Reges haberēt: omnes quidē hoc institutū tenerēt, vt certo anni tēpore publicum gentis cōcilium agerent: quo in cōcilio quæ ad summā Reipub. pertinere videbantur, cōstituerent. Ciuitates autē quatuor & sexaginta Corn. Tacitus numerat lib. 3. hoc est, vt ex Cæsare intelligitur, Regiones, quæ nō modò lingua moribus, & institutis, verū etiam iisdem magistratibus utebantur: quales ipse multis locis Æduorū, Aruernorū, & Rhemorū ciuitates præcipuè cōmemorat. Itaque cū Æduū Dumnorigem Cæsar interficiendum curaret, resistere, inquit, ac se manu defendere, suorumq; fidē implorare cœpit. sæpè clamitans, liberū se, liberæque ciuitatis esse. libro quinto, cap. 3. Quapropter in eādē sententiā Strabo lib. 4. ita scribit: ἀριστοκρατικά δ' ἦσαν αἱ πλείους τῶν πολιτειῶν. ἓνα δ' ἡγεμόνα ἤρξαντο κατ' οἴαν αὐτὸν τοπалаγόν: ὥς δ' αὖτως εἰς πόλεμον εἰς ὑπὸ τῷ πλήθους ἀπεδείκνυτο στρατηγός. Pleræq; inquit ciuitates Optimatū consiliis regebātur:

vnum

vnum autem magistratū olim quotannis deligebant: sicut & ad bellū gerendū vnus à populo imperator creabatur. Eodem pertinet quod Cæsar lib. 6. c. 4. his scribit verbis. Quæ ciuitates commodius suam Remp. administrare existimantur, habēt legibus sancitum, si quis quid de Reipub. à finitimis rumore aut fama acceperit, vt ad Magistratū deferat, neve cum quo alio cōmunicet: Magistratus quæ visa sunt, occultant: quæque esse ex vsu iudicauerint, multitudini produnt. De Rep. nisi per conciliū loqui nō conceditur. De cōmuni verò totius Gētis concilio pauca hæc ex Cæsare testimonia proferemus. Petierunt, (inquit, lib. 1. cap. 12.) vt sibi concilium totius Galliæ in diem certam indicere, idque Cæsaris voluntate facere liceret. Item lib. 7. cap. 12. Totius Galliæ concilium Bibracte indicitur. eodem conueniunt vndique frequentes multitudines. Et lib. 6. c. 1. Cæsar cōcilio Galliæ primo vere (vt instituerat) indicto, cū reliqui præter Senones, Carnutes, Treuirōsque venissent, concilium Lutetiam Parisiorum transfert. Et lib. 7. cap. 6. Quæ ab

reliquis Galliis ciuitates dissentiebāt, has
sua diligētia (de Vercingentorige loqui-
tur) adiuncturum, atque vnum cōcilium
totius Galliæ effecturum, cui concilio ne
orbis quidē terrarū possit obistere. Iam
verò de regibus, qui ciuitatibus quibus-
dam præerant, loca sunt apud eundē au-
ctorem propè innumera: ex quibus illud
memoria dignū intelligitur, moris fuis-
se Romanis, vt quos Regulos ad suas ra-
tiones accōmodatos, id est, ad res nouas,
cōturbandāsque ciuitates & inimicitias
cū aliis exercēdas idoneos iudicabāt, eos
sibi amicitia & societate adiungerēt: sum-
mūque honoris ac beneficij loco, socios
atq; amicos suos honorificentissimis de-
creris appellarēt: eūque verborum ho-
norem reges exterī cōplures magnis lar-
gitionibus à ciuitatis Romanæ principi-
bus comparabant. Reges autem vel Re-
gulos potius, Galli eos nominabant, qui
non ad tēpus, vt ciuitatum magistratus:
sed in perpetuum, regiū imperium quā-
rumuis exiguis finibus obtinebant: quos
immutata temporum consuetudo, Du-
ces, Comites, Marchiones appellauit. Ea-
rum porrò ciuitatū aliæ aliis potentiores
erant:

erant: quarum se in fidem & clientelam, quæ minus per se poterant, studiosè conferebant. Has Cæsar superiorum stipendiaras, vectigales, & earum imperio subiectas appellat. Plerunque tamen in fide aliarum esse scribit. Regnâte Romæ Prisco Tarquinio (inquit Liuius lib. 5.) Celtarum penes Bituriges summa imperij fuit: ij Regem Celtis dabant. Aduētu Cæsaris in Galliam, (qui fuit annus ab vrbe condita D CXC V.) Galliæ totius factiones erant duæ. Harum alterius principatum tenebant Ædui: alterius, Aruerni: multosque annos de potentatu inter se contenderant. Sed illa contentio ea re magnoperè augebatur, quòd Bituriges Aruernorum finitimi, in fide & imperio Æduorum erant. Sequani cōtrà, Æduorum finitimi, in Aruernorum fide. lib. 1. cap. 12. lib. 6. cap. 4. Cùm has Gallorum contentiones Romani ad suas rationes, id est, ad suam potentiam amplificandam aptissimas iudicarent, studiosè illas alebant. Itaque Æduos in societatem asciuerunt, eosque exquisito verborum honore Fratres consanguineosque suos appellarunt. In Æduorum fide & clientela

reperio fuisse, primùm Senones, quibulum Parisij paulò antè suā ciuitatem fœdere & societate cōiunxerant. lib. 6. cap. 1. tum Bellouacos, quorum tamē erat ciuitas magna, & plurimum inter Belgas & virtute, & auctoritate, & hominū multitudine valebat. lib. 2. cap. 4. & lib. 7. cap. 7. Sub imperio Neruiorum Cæsar numerat Centrones, Grudios, Læuacos, Pleumosios, Gordunos. lib. 5. cap. 11. Treuiorum clientes idem numerat Eburones, & Condrusos. lib. 4. cap. 2. Venetorū autem ciuitatis (hi sunt in Armorica) lōgè amplissimā auctoritatem idem fuisse scribit omnium oræ maritimæ regionū earum, omnesque ferè qui eo mari vti consueuerāt, illius fuisse vectigales. lib. 3. ca. 2. Aruernorum autem tanta erat amplitudo, vt non modò se Æduis adæquarēt, verum etiam paulò ante Cæsaris aduentum magnam clientum partem ab illis ad se traduxissent. lib. 6. ca. 4. lib. 7. cap. 10. Itaque Strabo lib. 4. scribit, eos quadringentis hominum millibus duce Vercingētorige bellum aduersus Cæsarem gessisse. Hi ab regio imperio abhorrebant. Itaque cū Celtillus Vercingētorigis pater

ter summæ potētiae atque auctoritatis esset, eoque totius Galliae principatū obtineret, ob eam causam quod Regnū appetebat, ab ciuitate interfectus fuerat. lib. 7. cap. 1. Sequani cōtrā Catamantaledem Regem habebant, quem Romani amicum ac socium appellarant. lib. 1. cap. 2. Suelesiones quoque qui latissimos feracissimósque agros possidebant, oppidáque habebant numero XII, & armatorum L. millia conficere poterant, Diuitiacum totius Galliae potentissimum Regem paulò antè habuerant: qui non tantum magnæ partis Belgarū, verum etiam Britanniae imperium obtinuerat. Cæsaris aduentu Regem Galbā habebāt. lib. 2. cap. 1. In Aquitania Pisonis cuiusdam Aquitani auus regnum obtinuerat, & à Romanis amicus appellatus fuerat. lib. 4. cap. 3. Senones quoque, quæ fuit ciuitas in primis firma, & magnæ inter Gallos auctoritatis, quodam tempore Moritacum regem habuerant, cuius etiam maiores regnū in eadem ciuitate obtinuerant. lib. 5. cap. 13. Item Nitiobriges Ollo uiconem Regem habuerant, Amicum à Senatu Rom. appellatum. lib. 7. cap. 6. In
B. ij.

illis porrò regnis illud obseruatione dignū, neque leuiter prætereūdum videtur: primū quòd hereditaria non erāt, sed à populo propter iustitiæ opinionem deferrebantur: deinde quòd Reges nō in finitum, solutū & effrenatum imperium habebant: sed certis legibus ita circumscriptū, vt nō minus ipsi in populi, quàm populus in ipsorum ditione ac potestate esset: vt ferè illa regna nihil aliud, nisi magistratus perpetui, viderētur. Nā multos Cæsar nominat priuatos, quorum tamen parentes ac maiores regnum obtinuerāt: in his Casticum Catamantaledis filiū, cuius pater in Sequanis multos annos regnum obtinuerat. lib. 1. cap. 2. Item Pisonem Aquitanū. lib. 4. ca. 3. Item Tasgetium, cuius maiores in Carnutum ciuitate cum Regio imperio fuerant. lib. 5. cap. 8. De imperij verò & potestatis modo, Ambiorix rex Eburonum apud eundem auctorem ita loquitur, (li. 5. cap. 8.) Sua esse eiusmodi imperia, vt non minus haberet in se iuris multitudo, quàm ipse in multitudinem. Quam optimā ac præstantissimam Reipub. formam esse, propterea Plato, & Aristoteles, & Polybius, & Ci-

& Cicero iudicarunt, quòd regalis dominatus, si sine freno, vt ait Plato, relinquatur, vbi in tantam omnium rerum potestatem, tanquam in lubricum locũ, venerit, facillimè in tyrannidẽ delabitur. quade causa Optimatum & delectorũ auctoritate, quibus eam potestatem populus permittit, tanquam freno coercendus est.

*Quæ priscis temporibus Gallorum lingua
fuisse videatur.*

CAP. II.

Hoc loco non prætermittenda quæstio videtur, multorum eruditorũ hominũ tractata disputationibus: quoniam, priscis illis tẽporibus, Gallorũ sermo fuerit. Nam quæ ad religiones, & priuatorum mores, ceteraque instituta pertinent, Cæsar (vt antè diximus) copiosè exposuit. Primũ autem meminisse oportet, quod idem auctor initio Cõmentariorum scribit, cùm Gallorum alij Belgæ, alij Aquitani, alij Celtæ essent, omnes nõ modò institutis, verum etiam lingua inter se discrepasse. Quod etiã Strabo lib. 4 testatur, vbi ait eos ὁμογλόττες non fuisse, ἀλλ' ἐνέκς μικρὸν τῶ

B. iij.

παλάττοντας ταῖς γλώτταις. Idémque Am-
 mianus Marcell. lib. 15. testatur. Quod ve-
 rò doctissimi cōplures, ac præsertim no-
 stri populares, disputant, Gallos Græca
 lingua vsos fuisse, vel ex eo solo refelli
 potest, quod Cæsar lib. 5. cap. 12. comme-
 morat, cūm Q. Cicero à Gallis obsessus
 suis in castris teneretur, epistolam ei se
 Græcis literis scriptam misisse, ne, si in-
 terciperetur, sua consilia à Gallis cogno-
 scerentur. Sed occurritur ab nonnullis,
 proferentibus Strabonis locū ex eodem
 lib. 4. vbi scribit, omnium optimarum ar-
 tium, ac præsertim Græcarum literarum,
 studia Massiliæ viguisse: vsque eò vt Gal-
 li eorum exemplo Græcæ linguæ studio
 caperentur: vt iam pacta & cōuenta Græ-
 cè scriberēt. καὶ φιέλληνας (inquit) κατασκεύα-
 σεν τοὺς ῥαλατάς, ὥστε καὶ τὰ συμβόλαια ἐλλήνισ-
 τ' ἔγραφον. Verūm ad hanc obiectionem faci-
 lis & expedita responsio est. Primūm e-
 nim si Galli Massiliensium exemplo Græ-
 cam linguam discebant, annon perspi-
 cuum est, vernaculam illam eorum lin-
 guam non fuisse? Deinde Strabo eodem
 loco non obscurè ostēdit, morem illum
 pacta & contractus Græcè scribendi, suo
 demum

demum tempore initiũ cepisse, cùm iam vniuersa Gallia Romanis parere didicisset. Præterea de iis tantũ præcisè loquitur, qui Massiliensibus erāt finitimi: quibus in locis non modò priuati complures, verum etiam ciuitates, inquit, doctos viros Massilia publico cõsilio propositis honorariis ad iuuetutem suam institutendam euocabant. Superest locus ille apud Cæsarem, vbi ait Gallos, in publicis priuatisque rationibus Græcis literis vsos fuisse. Sed videamus ne vox GRAECIS eo loco nõ modò vt superuacanea, verum etiam vt importuna & adulterina tollenda sit: quippe, cùm ad Cæsaris sententiã exprimendam satis fuisset dixisse, Gallos in sola Druidum disciplina literis & scriptione vsos nõ esse: in ceteris omnibus, & priuatis & publicis rationibus, literis vsos esse. Nam Vti literis, pro Scribere, locutio est Latinis auctoribus crebrò vsitata. Præterea repugnant, Gallos linguæ Græcæ imperitos fuisse: (quod Cæsar illo superiore loco dixerat) & tabulas rationesque suas publicas ac priuatas Græcis literis conscripsisse. Quod autem plerique existimant, Græcas literas eo loco

non pro scriptione, sed pro formis literarum usurpari: nobis propterea minus probatur, quòd locis innumeris (vt modò dicebamus) veteres scriptores Vti literis dixerunt, pro Scribere: at pro, formas literarum ducere, quantum adhuc obseruare licuit, nusquam. Neque enim illos adiuuat, quod idem Cōmentario primo scripserat, repertas in Heluetiorū castris tabulas, literis Græcis cōscriptas: quasi verò qui Græcis literarū notis scribere didicerat, non idem eadē opera Græco sermone scribere didicisset: aut non esse potuerint in Heluetia vel sacerdotes, vel adolescentes nobiles, qui, vt hodie tam multi sunt qui latinè didicerunt, ita literas Græcas, quæ tum in honore & pretio erāt, perdiscere potuerint. Quam opinione vel vnica Massiliensis scholæ vicinitas refellit. Itaque idem Cæsar li. 5. vbi de illa sua ad Ciceronem epistola loquitur: Hanc, inquit, Græcis conscriptam literis mittit: ne intercepta epistola, nostra ab hostibus cōsilia cognoscantur. Iustin. lib. 20: Facto S. C. nequis postea Carthaginēsis aut literas Græcas, aut sermonē stude-
ret, ne aut loqui cum hoste, aut scribere
fine

sine interprete posset. Tacitus de moribus Germ. Monumēta & tumulos quosdam Græcis literis inscriptos in cōfinio Germaniæ Rhetiæque adhuc extare. Livius lib. 9. Vulgò tum Romanos pueros, sicut nunc Græcis, ita Hetruscis literis erudiri solitos. Idem lib. 28. Ibique arā Annibal condidit, dedicauitque cum ingenti rerum ab se gestarum titulo, Punicis Græcisque literis insculpto. Item lib. 40. Literis Latinis Græcisque vtraq; ara inscripta erat. Vlpianus Iurisc. tit. de institor. act. Proscribere sic accipimus, clavis literis, vtrum Græcis, an Latinis? Putō secundum loci cōditionē: ne quis causari possit ignorantia literatū. Trebell. Pollio in Æmiliano: Fertur. n. apud Memphim in aurea columna Ægyptiis literis scriptum, tunc demum, &c. Denique non arbitror isto sensu dicturum Cæsarem fuisse, Græcis literis scribere, sed potius, Græcarum literarum forma vel figura. Velut apud Tacitum lib. 11. Nouas literarū formas addidit: comperto Græcam literaturam non simul cœptam absolutamque. Et mox: Et formæ literis Latinis quæ veterrimis Græcorum. Item apud Paulum

Iurisc. sub tit. De oblig. & actionib. Non figura literarum, sed oratione quam exprimunt literæ, obligamur. Ac ne quis nimio opere admiretur vocem GRAECIS apud Cæsarem irrepsisse, proferā similem casum apud Plinium lib. 8. cap. 57. vbi sic scriptum est: Gentium consensus tacitus primū omnium conspirauit, vt IONVM literis vterentur. Et mox, Sequēs gentium consensus in tonsoribus fuit. Et mox: Tertius consensus est in horarum obseruatione. Nam vocem IONVM tollendā esse, quis non videt? non tam quia planè superuacanea est: (nam ad Plinij institutum satis fuit dicere, primum Gentium consensum fuisse in scriptione & literatura) quàm quia falsum est, IONVM primas fuisse literas: vt ipse Plin. superiore primo capite docuit, & Tacitus lib. 11. Animaduerti tamen apud Gregorium Turon. lib. 5. & Aimoinum lib. 3. cap. 41. locos duos, quibus significari videtur, Gallos Græcarum literarum notis vsos fuisse. nam vbi de Chilperico Rege loquuntur: Addidit (inquiunt) & literas literis nostris: id est ω, ϕ, ζ, φ. & misit epistolas in vniuersas ciuitates regni sui, vt sic
pueri

pueri docerentur. Apud Aimoinum autem tres tantum ponuntur, 2, 9. 0. Verum intelligendum est, Francos istos fuisse, non Gallos: vel potius Francogallos: qui Germanica lingua, id est, patria & nativa, non illa veterum Gallorum, quæ Romanorum dominatu obsoleuerat, utebatur. deinde si Francogalli Græcis literis usi fuissent, quid ita reliquas omnes, his solis excelsis, usurpassent? Verum hæc quidem plus satis. Superest eorum opinio, qui putant Gallos Germanica lingua usos fuisse: quos vel vnus ille Cæsaris refellit locus, in quo scribit, Ariouistum propter longinquam in Gallia consuetudinem lingua Gallica usum esse. Duabus autem de causis mihi eorum probabilis opinio videtur, qui scribunt, veterum Gallorum linguam propriam, atque ab aliarum gentium, præterquam à Britannorum, sermone dissimilem fuisse: primum, quia Cæsar scribit moris fuisse, ut qui Druidum disciplinam diligentius cognoscere volebant, plerumque in Britaniam profiscerentur. Cum autem libris nullis uterentur, consentaneum est, illos eodem quo in Gallia sermone usos in docendo fuisse. Deinde

quia Corn. Tacitus in Agricolaë vita scribit Britānorum & Gallorum sermonem haud multū diuersum fuisse. Neque mihi Beati Rhenani coniectura displicet, qui sermonem eorū, qui hodie Britones Britonātes appellātur, veteris nostræ linguæ reliquias fuisse arbitratur: cum aliis de causis, tum præcipuè quia cōstat Britannos ab Anglis Saxonibus patria pullos in eam regionem profugisse. Vnde illa Eduardi I. Anglorum Regis lex vetus: Britones Armorici, cū venerint in Regno isto, suscipi debent & protegi, sicut probi ciues de corpore regni huius. Exierūt enim quondam de sanguine Britonū regni huius. Atque hæc quidem de prisca Gallorum lingua dicta sint. Nostram autem qua iam vtimur, non difficile intellectu est, ex variis variarum gentium sermonibus conflata esse. Ac, si breuiter dilucidèque dicendū est, is quo iam vtimur sermo, quadriparitò distribuendus est: ac dimidia eius pars Romanis accepto ferenda: quemadmodum Oto Frisingensis testatur lib. Chron. 4. cap. pen. & quiuis Latinis literis tinctus potest animaduvertere. Nam præterquam quòd ita
natu-

natura fert, vt Galli Romanis subiecti ad eorū se mores & linguam lubenter accommodarent: satis constat, Romanos serendi sermonis Latini studiosissimos fuisse: vt per omnes gentes venerabilior diffunderetur: quemadmodū Valerius Maximus testatur: eaque de causa ludos literarios passim instituisse: veluti Augusto duni, Vezontione, Lugduni: quod vel ex Tacito & Ausonio cognosci licet. Itaq; tantum in Gallia Latinæ linguæ consuetudo valuit, vt non modò leges ad summam Regni & Reip. pertinentes Latinis literis conscriberentur: (cuius rei cum vetustissima quæque monimenta testimonio sunt, tum etiam Regum antiquorum constitutiones, quarum quædam extant in libro inscripto Stilus curiæ parlamenti:) verum etiam Latinè & litigaretur, & sententiæ pronuntiarentur: ac præsertim litigandi rabiosa quadam consuetudine atque arte ex Pontificum R. curia in Galliam introducta: potissimum autem vbi de sacerdotiis & eorū opimis vectigalibus litigari cœptum est. quod institutū ad nostram vsque ætatem seruari solitū, Edictum Francisci I. documento est, qui

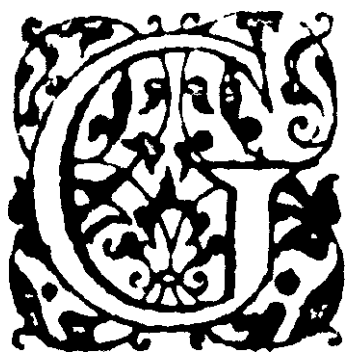
anno 1539 florentibus bonis in Gallia
literis iussit, ut Gallico sermone iudicia
exercerentur. Eodem accesserat religio-
nis disciplina & ratio. nam cum Latinis
ab initio literis tradita fuisset, cuius rei ve-
teres ecclesiastici testimonio sunt: Ire-
næus episcopus Lugdunensis: Hilarius,
Pictaviensis: Sidonius, Bituricensis: Sal-
vianus, Massiliensis: Gregorius, Turonen-
sis: postea Romanis ritibus ac ceremoniis
in Christianorum ecclesias introductis
multum ea consuetudo crevit. ac præ-
sertim posteaquã Carolus Magnus Gal-
liæ regnum Papæ Zachariæ ope consi-
lioque adeptus, in tanti beneficii gratiã
edixit, ut Romano more ritus ecclesiæ
servarentur, & cantiones haberentur.
quæ lex ipsius cū in Capitulari, tū legib.
Francicis his extat verbis: Ut cantum Ro-
manum pleniter discant: ordinaliter per
nocturnalia, vel graduale officium per-
agatur: secundum quod beatæ memoriæ
genitor noster Pipinus rex decretauit, ut
fieret, quando Gallicanum tulit: & ob v-
nanimitatem Apostolicæ sedis, & sanctæ
Dei ecclesiæ pacificam concordiam.
quod idem etiam Sigebertus sub anno

774. memoriæ prodidit. quæ res dici non potest, quantam & Gallicis ecclesiis caliginem offuderit, & pontificibus R. auctoritatem in negotiis religionis tribuerit. quâ auctoritate cû illi aduersus Galliæ Reges mirandum in modum abuteretur, repertus est Rex Carolus quintus, cognomento Sapiens, qui circiter annû M. C C C L X X. tyrannidi Pontificum infensus sacra Biblia in linguam Gallicam conuertenda curauit. quã translationem multis etiam nunc locis in Gallia nostra videre licet, cû hac inscriptione: DE MANDATO ET IVSSU REGIS CAROLI QVINTI. cãm-que memini me in Regia bibliotheca Fōtaneblæi vidisse. Altera verò eius quæ nunc vtimur linguæ dimidia pars ita distribuenda est, vt partem vnâ priscis Gallis attribuamus, alteram Francis, postremam Græcorum literis. Nam Francorum, id est (vt paulò pòst docebimus) Germanorum, innumeras in quotidiano sermone nostro voces occurrere, iam pridem à multis demonstratum est. Ex Græcorum verò lingua complura vocabula ad vsum traducta nostrum fuisse,

multi iam pridem eruditi viri ostenderunt. cuius rei causa nō Druydibus (quos Græcè non loquutos docuimus) sed Masiliensium consuetudini ac disciplinis, de quibus superius diximus, tribuenda est.

De statu Gallia à Romanis in prouinciæ formam redacta.

CAP. III.

Galliam à Romanis diu magnis sæpe cladibus tentatam, tandèmq; à C. Cæsare decēni propè bello, præliisq; compluribus domitam ac subactam fuisse, atque ad extremum in prouinciæ formam redactam, eruditis omnibus notum est. Hoc fortissimæ & bellicosissimæ gentis fatū fuit, ut Magnæ Belluæ (quemadmodum in sanctis literis appellatur) tandem aliquando pareret. cum qua tamen ita per annos octingentos (ut Iosephus testatur) de imperio certarat, ut illa nullius alterius nationis armis æquè terreretur. Itaque Plutarchus in Marcello & Camillo, Apianus in lib. de civilibus bell. 2. Liuius libro 8. & 10; memoriæ prodiderunt, Gallos Romanis vsq; cōformidabiles fuisse, ut lege

ut lege sancitum haberent, ne vacationes à militia, quæ sacerdotibus & senibus permittebantur, tumultu Gallico valerent. quod idem & Cicero Philippi. 2. commemorat. itaque Salust. in Jugurth: scribit, Romanos omnibus temporibus ita statuisset, alia omnia virtuti suæ prona esse: cum Gallis pro salute, nō pro gloria certasse. Quinetiam Cæsar lib. 6. testatur, atque ex eiusdem auctoritate Tacitus in lib. de morib. Ger. commemorat, fuisse tempus, cū Germanos Galli virtute superarent: & ultro bella inferrent, ac propter hominum multitudinem trans Rhenum colonias mitterent. Tantæ autem virtutis amissæ iacturam, idem Tacitus amissæ libertati tribuit: in lib. de vita Agricolæ: Nam Gallos, inquit, in bellis floruisse accepimus: mox segnitia cum otio intrauit, amissa virtute pariter ac libertate. Et quoniam amor patriæ nō nihil indulgendum est, age, præclarum insuper illud de Gallorum virtute, Iustini testimonium proferamus, ex lib. 24. Nāque Galli, inquit, abundantī multitudine cū eos non caperent terræ, quæ generauerant, trecenta millia hominum ad se

des nouas quærendas velut peregrināntem miserunt. Ex his portio in Italia consedit, quæ & urbem Romam captam incēdit, & portio Illyricos sinus per strages barbarorum penetrauit, & in Pannonia cōsedit: gens aspera, audax, bellicosa, quæ prima post Herculem, cui ea res virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit, Alpium inuicta iuga, & frigore intractabilia loca trāscēdit. ibi domitis Pannoniis per multos annos cum finitimis varia bella gesserūt. Hortāte deinde successu, diuisis agminib. alij Græciā, alij Macedoniā, oīa ferro proterētes, petiuere: tantūque terror Gallici nominis erat, vt etiam Reges non laceßiti, vltro pacem ingenti pecunia mercarentur. Item lib. sequen. Quanquam Gallorum ea tempestate tātæ fœcunditatis iuentus fuit, vt Asiam omnem velut examine aliquo implerent. denique neque Reges Orientis, sine mercenario Gallorum exercitu, vlla bella gesserint. neque pulli Regno ad alios quā ad Gallos confugerint. Tantus terror Gallici nominis, siue armorum inuicta felicitas erat, vt aliter neque maiestātē suam tutam,

tam, neq; amissā recuperare se posse, sine Gallica virtute, arbitrarentur. Atq; hæc quidem de Gallorum bellicis laudibus & virtute dicta sint: quæ tamen (quemadmodum ex Tacito modò dicebamus) amissa libertate interiit. Nonnullas tamen ciuitates post formam prouinciæ à Romanis constitutam libertati suæ relictas, testis est Plinius lib. 4. cap. 17. veluti Nervios, Sueffiones, Vlbanesses, Leucos: nonnullos etiam foederatos: in iis, Lingones, Rhemos, Carnutos, Aeduos. Quæ verò earum ciuitatū, quæ in prouinciæ formam reductæ fuerant, forma & ratio extiterit, facile ex Critognati Aruerni verbis intelligi potest, apud Cæsarem lib. 7. Quòd si ea, inquit, quæ in lōginquis nationibus geruntur, ignoratis: respicite finitimam Galliam, quæ in prouinciam reducta, iure & legibus commutatis, securi-
bus subiecta, perpetua premitur seruitute. Itaq; Cic. Pro Fōteio, Referta, inquit, Gallia negotiatorū est: plena ciuū R. nemo Gallorū sine ciue R. quicquā negotij gerit. numus in Gallia nullus sine ciuium R. tabulis cōmouetur. Triplex autē erat seruit⁹: primū vt imposito præsidio firma-
C. ij.

rentur. quāquam quæ pacatæ satis & sedatæ prouinciæ videbantur, in eas non magnæ copiæ mittebantur. Galliam cer-
 tè Iosephus libro belli Iud. 2. scribit, Imp. Titī tempore mille tantū & ducento-
 rum militum præsidio firmatam fuisse: quanquā, inquit, annos ferè octingentos de libertate cum Romanis pugnarint: & penè plures ciuitates, quā Romanos milites præsidarios habeant. Alterum seruitutis genus fuit, vt Prouinciæ Romanis stipendiariæ ac vectigales essent, cō-
 que nomine publicanos apud se habere cogerentur: id est, harpiyas & hircudines, quæ prouincialium sanguinem exuge-
 bant. Eutropius autem libro 6. memoriæ prodidit, Cæsarem subactæ Galliæ tribu-
 ti nomine imperasse H. S. quadringen-
 ties: hoc est, scutatorū, vt nūc loquimur, decies cētena millia. Tertia prouincia-
 lium seruitus erat, vt ne legibus suis patriis vterētur: sed eis magistratus à popu-
 lo R. cū imperio & securibus mitterētur, qui in iis ius dicerent. Hanc triplicem seruitutem cū omnes ferè prouincia-
 les, tum verò Galli nostri ægerrimè molestissimèque tulerunt. Itaque non lon-

go post Cæsaris victorias interuallo, imperante Tiberio, Cornel. Tacit. auctor est, Galliæ ciuitates ob continuationem tributorum, sæuitiam fœnoris, & superbiam præsidentium (hæc enim lib. 3. illius verba sunt) rebellionem fecisse. post etiam Nerone imperante, Suetonius scribit, Gallos illius imperium pertæsos, ab ipso defecisse. Talem Principem (inquit cap. 40) paulò minus per x i i . annos per pressus terrarum orbis tandem destituit: initium facientibus Gallis. Diuisæ autē sunt à Romanis Galliæ omnes in sexdecim prouincias: Viennensem, Narbonensem primam, Narbonensem secundam: Aquitaniam primam, Aquitaniam secundam, Nouempopulanam, Alpes maritimas, Belgicam primam, Belgicam secundam, Germaniam primam, Germaniam secundam, Lugdunensem primam, Lugdunensem secundam, Lugdunensem tertiam, Maximam Sequanorum, & Alpes Græcas. quemadmodum Antoninus in Itinerario, & Sextus Rufus tradunt. Subtilius autem singulas enumerat Ammianus Marcellinus lib. 15. Nunc, vt ad institutum reuertamur, incredibile dictu

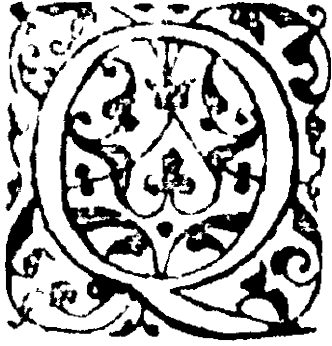
est,quàm indignè atq; acerbè Galli Romanorum latrocinia tulerint: quàmque crebræ ab iis defectiones rebellionésque numerentur. quanquam cùm per se satis virium ad depellendam Romanorum tyrannidem non haberent, vetus institutũ tenebant, vt Germanos mercede conductos ad suum auxilium euocarent. Vnde Frãcicarum coloniarum semina primùm exorta sunt. Nam Germani siue à Romanis victi, siue (quod probabilius videtur) pretio empti, cœpere sensim in Galliæ finibus sedes collocare. Hinc illud Suetonij in Augusto: Germanos ultra Albin fluium summouit: ex quibus Sueuos & Sicambros dedentes se traduxit in Galliã, atque in proximis Rheno agris collocavit. Idẽ in Tiberio: Germanico bello quadraginta millia deditiorum traiecit in Galliam, iuxtaque ripam Rheni sedibus assignatis collocavit. Neque verò prætereũdum est, quod Flavius Vopiscus de Probi Cæsaris imperio memoriæ prodidit: quo tempore vniuersa propè Gallia, hoc est, sexaginta ciuitates, ab imperio Romano descuerunt, armaque cõmuni consilio libertatis

tatis recuperandæ caussa ceperunt. His gestis, inquit, cum ingēti exercitu Gallias petit, quæ omnes occiso Postumo turbatæ fuerunt, interfecto Aureliano à Germanis possessæ. Tanta autem illic prælia feliciter gessit, ut à Barbaris sexaginta per Gallias nobilissimas reciperet ciuitates. Et cum iam per omnes Gallias securi vagarētur, cæsis propè quadringentis millibus, qui Romanum occupauerant solum, reliquias ultra Nicrum fluuium & Albin remouit. Quàm crudelis autem & immanis Romanorum dominatus fuerit, quàm acerba luttocinia, quàm tetra, & obscœna vitæ cōsuetudo, quātōque illa odio atque acerbitati Gallis hominibus, sed præsertim Christianis fuerit, nullius opinor ex scriptis, melius quàm ex Saluiani Massiliensis Episcopi libris de prouidentia, cognosci potest. Itaque incredibile dictum est, quantæ Germanarum gentium copię Gallis non modò fauentibus, verum etiam adiuuantibus, sese in Gallias effuderint. Vnde illud Latini Pacati ad Theodosium: Vnde igitur exordiar, nisi à tuis Gallia malis, quæ ex omnibus

terris, quas illas pestis infederat, haud iniuria tibi vindicas priuilegium miserationum? Earum autem Germanicarum gentium partem Francos nostros fuisse, cum ex Sidonio Apollinari, tum verò præsertim ex illius Saluani locis compluribus planissimè intelligitur.

De ortu Francorum, qui Gallia occupata, eius nomen in Franciam vel Francogalliam mutarunt.

CAP. III.

Vare instituti nostri ratio postulat, ut hoc loco de Frācorum ortu, primisque sedibus & tanquam incunabulis inquiramus. Qua in disquisitione illud summè admirandum videtur, quòd cum Francorum nomen per tot annos magnā totius Europæ partem occuparit, eamque Germaniæ gentē fuisse constet, tamen eorum mentio neque apud Ptolemæū, neque apud Strabonē, aut Plinium, ac ne apud Corn. quidem Tacitum vlla reperiatur: qui tamen Germanicarum omnium gentium situs & nomina mira diligentia persecutus est. Nam de Francici quidem nominis ampli-

plitudine pauca hæc ex multis testimoniis proferemus. Primum ex Iohan. Nauclero, Generat. 27. vbi sic loquitur: Carolus Magnus Rex Francorum dicebatur: quod idem erat ac si nominatus fuisset Rex Germaniæ & Galliæ. Nam clarum est, quòd eo tempore omnis Gallia Transalpina, & etiam Germania, à montibus Pyrenæis vsque in Pannonias, Francia dicebatur: illa, id est, Germanica, Francia Orientalis: alia, id est, Gallica, Francia Occidentalis. in quo veræ historiæ cōsentiūt omnes. Eguinarthus in vita Caroli Magni, Carolus, inquit, regnum Francorum quod post patrem Pipinum magnū quidem & forte suscepserat, ita nobiliter ampliauit, vt pene duplum illi adiecerit. Nā cum prius non amplius quā ea pars Galliæ, quæ intra Rhenum & Ligerim, Oceanū inque & mare Balearicum iacet, & pars Germaniæ, quæ intra Saxoniam & Danubium, Rhenumque ac Salam fluiuium, postea à Francis qui Orientales dicuntur, incolitur, & præter hæc Alemanni atque Baioarij ad regni Francorum potestatem pertineret, ipse per bella memorata primò Aquitaniam, &c.

Otto Frisingen. Chronic. 5. cap. 9. Erat autem Francorum iam terminus (loquitur de Dagoberti Regno) ab Hispania usque in Pannoniam, duos nobilissimos ducatus, Aquitaniam & Baioariā. Sed multo copiosius postea lib. 6. cap. 17, eumque imitatus Godofridus Viterb. Chronic. parte 17. sub anno 881. Porro, inquit, Arnulphus totā Orientalem Franciam, quæ hodie Teutonicum regnum vocatur, id est, Bavariam, Sueviam, Saxoniam, Turingiam, Phrigiam, & Lotharingiam rexit. Occidentalem verò Franciam Odo tenuit. Idem sub anno 913. Mihi ex multis scriptorum auctoritatibus patuit regnum Teutonicorum, quod Imperator Fridericus nostro tēpore possidet, partē esse regni Francorum. Ibi enim primi Frāci fuerunt cis citráq; Rhennū: quæ hodie Francia Orientalis usq; ad terminos Bauariæ appellatur. Frācia verò Occidētalī, est regnū illud, quod est cis citráq; Sequanam & Ligerim fluuios. Et mox: Tēpore Caroli Magni regis Frācorum, tota Gallia, id est, Celtica, Belgica, Lugdunēsis, omnisq; Germania, quæ est à Rheno usq; ad Illyricū, vna Frācia fuit.

quæ

quæ omnia ex Ottone, vt dixi, ferè descripta sunt. Vitichindus Saxo lib.1. Vltimus Carolorū apud oriētales Frācos imperatū Lothouicus, &c. Notādū etiā est, quòd Regino in Chr. anni DLXXVI. ita scribit: Mortuo Pipino Rege, Ludouicus eius filius, qui ad patris obitū fuerat, & funeris eius obsequia celebrauerat, apud Frācofurt, Orientalis regni principalē sedē, residebat. Liutprandus Ticin. lib.1. cap.6. Simul vt Vuido, quā Romanā dicūt Frāciā, Berēgarius Italiā obtineret. Et paulò pòst: Cūq; Burgundionū regna trāsiens, Franciā, quā Romanam dicunt, ingredi vellet, &c. Romanam autem Franciam iccirco appellabant, primum quia Galliam quæ Romanis paruerat, Franci occuparant. deinde quoniam Romana lingua in ea regione vsitata erat: quemadmodū superiūs diximus: vnde vetus nata locutio, Loqui Romanū, de iis qui Germanicè siue Francicè nō loquebātur. Indidēque factum est, vt eadē Gallia Romana diceretur. Regino lib.2. sub anno 939. Interim Ludouicus Rex Galliæ Romanæ filius Caroli, cōsilio inimicorū Regis Alsatiā inuadit. Hinc illud Ottonis

Frising. Chron. 4. cap. pen. Videtur mihi inde Francos, qui in Galliis morantur, à Romanis linguam eorum, qua vsque hodie vtuntur, accommodasse. Nam alij qui circa Rhenum, ac in Germania remanserunt, Theutonica lingua vtuntur. Et hunc nimium familiariter imitatus multis locis Godfridus Viterb. parte 17. cap. 1. Videntur, inquit, mihi Franci in illis temporibus linguam Romanā, qua vsque hodie vtuntur, ab illis Romanis, qui ibi habitauerant, didicisse. His ex locis perspicuum est, miram Francorum nominis amplitudinem atque auctoritatem fuisse: quippe, cū magnam Europæ partem occuparet. Quinetiam videmus Germanos in Neapolitanum & Siculum Regnū ab Imp. Friderico II. tractos, ibique tanquam colonos præsidio collocatos, Francorum nomine appellatos fuisse. Petrus de Vineis libro Epist. 6. cap. 25. Viuens iure Francorum, in eo videlicet, quòd maior natu exclusis minoribus fratribus in castro ipso succedat. Imp. Fridericus II. Neapol. const. lib. 2. tit. 32. Ingerentes se casus præsentis materiæ circa Francos, qui personarum suarum

rum

rum, plurimarumque rerum suarum omnium fortunam in monomachiam, quæ Duellum vulgariter dicitur, reponebāt. Et mox: Prædictum igitur probationis modum, quo iure Francorum viuentes utebantur. Item li.2.tit.33. Quod ius inter omnes tam Francos, quàm Longobardos in caussis omnibus volumus esse cōmune. Hæc cū ita sint, tamen Gregorius Turo. Episcopus, qui de Francorum ortu octingentis ab hinc annis scripsit, initio historiæ suæ testatur, se, cū accuratè de Francorum ortu quæsiuisset, nihil tamen certi comperisse: quamuis veterem quendam illorum historicum habuerit Sulpitium Alexandrum: qui neque de primis illorum sedibus, neque de Regni primordiis quicquam affirmarit. At nos ex ea regione Frācos primū ortos animaduertimus, quæ inter Albim & Rhenum interiecta, Oceano alluitur: vbi ferè Chauci maiores & minores collocantur: populus (vt ait Tacitus) inter Germanos nobilissimus: quique magnitudinem suam iustitia tuetur, & Batavorum regioni finitimus erat. Nam primum omnium satis constat, Francos in

ora maritima sedes habuisse, locis admodum palustribus: reique nauticæ peritissimos, & in bellis maritimis exercitissimos fuisse. Quarum rerum documenta hæc extant. primum apud Claudianum, qui Stiliconi victorias gratulans, ita scribit:

*Ut iam trans fluvium non indignante Chayco,
Pascat Belgæ pecus, mediumque ingressa per Albin
Gallica Francorum montes armenta pererrent.*

Quo loco Chaycos poeticè appellavit, quos Geographi Chaucos nominarunt. De maritima verò illorū regione Panegyricus Cōstantino Magno dictus, testimonio est, vbi Rhetor ita loquitur: Quid loquar rursus intimas Franciæ nationes, non iam ab his locis quæ olim Romani invaserunt, sed à propriis ex origine suis sedibus, atque ab ultimis Barbariæ littoribus auulsas: ut in desertis Galliæ regionibus collocatæ, pacem Romani imperij cultu inuarēt, & arma delectu. Rursus in altero Eumenij rhetoris Panegyrico, vbi sic loquitur. Aut hæc ipsa, quæ modò desinit esse barbaria, nō magis feritate Frācorum, velut hausta defederat, quàm si eam circumfusa flumina & mare alluēs operuisset.

operuisset. Eodémque pertinet Procopij testimonium belli Gottici lib. 1. nam ubi eum locum describit, quo Rhenus in Oceanum influit: His, inquit, locis nō mediocres sunt paludes: ubi antiquitus Germani habitabant: natio barbara, nec magnæ tum existimationis homines, qui nunc Franci nominantur, quem Procopij locum Zonaras cōmemorat Annal. to. 3. Eodē etiā pertinet ille Flau. Vopisci locus, in vita Probi Imp. ubi scribit, Francos à Probo inuiis paludibus profligatos. Testes sunt, inquit, Frāci inuiis strati paludibus, Item illud Sidonij Apollinaris,

Francorum & penitissimas paludes

Intrares venerantibus Sicambriis. Iā verò q̃

de Chaucorū vicinitate diximus, ea planissimè ex collatione locorū, & vtrorūque sediū descriptione, p̃spicitur. Chaucorū quidē apud Plin. lib. 16. c. 1. Francorū verò, apud illum Rhetorem Panegyristem. Nā Plin. quidē ita loquitur: Sunt in Septentrione visæ nobis Chaucorū gētes, qui maiores minorésque appellātur, vasto ibi meatu: bis dierū noctiūmq; singularū interuallis effusus in immēsū agitur Oceanus, æternā operiēs rerū naturæ

controuerſiam : dubiumque terræ ſit, an
parte in maris. At Panegyriſtes : Quan-
quam , inquit, illa regio diuinis expedi-
tionibus tuis Cæſar vindicata atque pur-
gata , quam obliquis meatibus callidis
(ſic legendum vt in libris vulgatis, non
CALDIS, vt quidã reſoſuit) interfluit:
quãq; diuortio ſui Rhenus amplectitur,
penè, vt verbi periculo loquar, terra non
eſt. ita penitus aquis permaduit , vt non
ſolùm quæ manifeſtè paluſtris eſt, cedat
adnixum, & hauriat preſſa veſtigiũ : ve-
rum etiam vbi paulò videtur firmior, pe-
dum pullũ tentata quatitur : & ſentire
ſe procul mota pondus teſtetur. Pateſa-
ctum igitur arbitramur eſſe locum, vnde
propagata in Galliam Francorum natio
eſt: paluſtris videlicet ea regio, quæ in-
ter Albim & Rhenum Oceanum attin-
git. Quod eo etiam argumento confir-
mari poteſt , quòd Franci maritimarum
rerum uſum maximum habebant , latè-
que per eam oram vagabantur. Nam Eu-
uo. lib. 9. vbi Gallien Imperatoris hiſto-
riam percurrit: Poſt hæc tempora , in-
quit, Carauſius cum per tractum Belgi-
cæ Armoricæ pacandũ mare accepisset,
quando

quod Franci & Saxones infestabāt. Quae-
cadem de re Paulus quoque Orosius lib.
7. commemorat. Eodem pertinet alter
in illo, quem aliquoties iam protulimus,
Panegyrico, locus, vbi Rhetor ita loqui-
tur: Franci, inquit, præter cæteros truces,
quorum vis cū ad bellum efferuesce-
ret, vltta ipsum Oceanū æstu furoris eue-
cta, Hispanorum etiam oras armis infe-
stas habebat. Itaque Iustinianus Imper.
li. Cod. 2. vbi præfecti prætorio Africæ of-
ficiū exponit, mentionē facit Francorū,
qui in parte quadam Galliæ finitima His-
paniæ confederāt. Memorabile est autē,
& ad bellicæ laudis gloriā insigne, quod
alio Panegyrici loco narratur, exiguas
Francorum copias, quos Imperator Pro-
bus bello superatos in Pontum captiuos
abduxerat, nauibus aliquot interceptis,
vsque in Græciā & Asiā vagatos esse: Si-
ciliā inuasisse: Syracusas cepisse: post onu-
stos præda & spoliis per fretū Herculeū
in Oceanū reuertisse. Recursabat, inquit,
in animos, sub diuo Probo, & paucorū
ex Frācis captiuorum incredibilis auda-
cia, & indigna felicitas: qui à Ponto vs-
que correptis nauibus, Græciā, Asiāmq;

populati, nec impunè plerisque Lybiæ littoribus appulsi, ipsas postremò naualibus quondam victoriis nobiles ceperāt Syracusas: & immenso itinere permensi Oceanum, quā terras rupit, intrauerant: atque ita euento temeritatis ostenderāt, nihil esse clausum piraticæ desperationi, quò nauigiis pateret accessus. Et ad hanc disputationem ea quoque auctoriū loca referēda sunt, ex quibus intelligitur, Francorum sedes Batavorum finibus propinquas fuisse. Nam rhetor ille Maximianum & Constantinum alloquens: Malta, inquit, i'le Francorum millia, qui Batavam aliāsque cisRhenum terras inuaserāt, interfecit, depulit, abduxit. Præterea insignis extat locus apud Corn. Tacit. in li. 10. ubi de Bataviæ & Frisiæ vicinitate commemorans, Caninefates quoque admiscet: quorum eam scribit consuetudinē in Rege creando fuisse, quam posterius verè Frāciā fuisse ostēdemus. Missi, inquit, a Caninefates, qui consilia sociarent. Ea gens partē insulæ colit, origine, lingua, virtute par Batavis: numero superiātur. Et mox Brinnio impositus scuto, more gentis, & sustinentium humeris vibratus,

vibratus, dux deligitur. Quæ verba haud
exigui esse ad nostram disputationem mo-
menti, posterius, cum ad eum locum ven-
tum erit, intelligetur. Quæ cum ita se ha-
beant, satis equidem admirari Adr. Tur-
nebi doctissimi viri iudiciū nō possum,
qui tam multis veterum auctorum locis
pro nihilo habitis, scripsit, videri sibi Frā-
cos ex Scandinavia oriundos: propterea
quod apud Ptolemæū in illa insula Phi-
rassi collocantur. Quam vocem corrup-
tam, & F R A N C I reponendū censet.
Neque tamen præter meram diuinatio-
nem ullam huius opinionis suæ rationē
affert. quæ tamen opinio à veterum Scri-
ptorum omnium auctoritatibus apertis-
simè dissidet. De ceteris verò propè om-
nibus, qui fabulis delectati, Francorum
originem ad Troianos & Priami filium
Francionem nescio quē retulerunt, tan-
tum dicimus, Poëtis illos, non historicis
scribendi argumentū præbuisse: eoque in
numero primum meritò locum Guiliel-
mo Bellayo tribuimus: qui cum omnium
optimarum artium doctrina, summæque
ingenij laude præstaret, tamen in libello
de Gallie & Fræcie antiquitatibus, non

Francogallicæ historiæ , sed Amadisicarum tabularum instituissè tractationem videtur.

De Francorũ nomine, variisq̃ue excursionibus, & quo tempore regnum sibi in Gallia constituerint.

CAP. V.

Ed ratio postulat, vt de hoc Francorum nomine paulò attētius cōsideremus : quod nusquam in Germaniæ descriptione reperiri superius diximus. Ne diutius teneam, necesse est vel Francorum gentem tenuem obscuramque fuisse , à qua tamen tatarum rerum gerendarum initia nata sunt : quemadmodum in Suittis tenuissimo Heluciorum pago viuuenit, à quo cū recuperandæ libertatis auctores orti primū fuisent, Suitzerorum nomen in Heluetios omnes propagatū est: vel, quod mihi verisimilius videtur, fictam ex re & occasione appellationem fuisse: cū ij, qui se libertatis recuperandæ principes atque auctores profiterētur, FRANCOS se nominassent: qua voce liberos, & seruitutis expertes , apud Germanos intelligi , satis inter eruditos & literatos Germanos

nos constare video. indéque Francum populari lingua , pro libero & immuni: & Franciam , pro asylo vsurpamus : & Frācisare, pro in libertatem asserere. Itaque rectissimè Ant. Sabellicus Ennead. x. lib. iii. Frācos, inquit, Itali liberos appellant : quippe cū Itali ex Germanorū e-luuiionibus promanarint. Eius autem rei primum argumentum est , quòd Procopius lib. Gott. bell. i. memoriæ prodidit, Frācos antiquitus generali nomine Germanos appellatos fuisse. pòst verò quàm è finibus suis excesserūt, Francorū nomē obtinuisse. Alterum est, quod Corn. Tacitus lib. 20. vbi de Caninefatibus loquitur (quos Francorū finitimos, vel potius populares, atque adeò Francos ipsos natiuos fuisse ostendimus) eorūque primā aduersus Romanos victoriam describit, his utitur verbis: Clara ea victoria in præsens, in posterum vsui: armæque & naues quibus indigebāt adepti, magna per Germanias Galliāsque fama, LIBERTATIS AVCTORES celebrabantur. Germaniæ statim misere legatos, auxilia offerentes. Valeat igitur omen, vt FRANCI verè proprièq; dicātur, qui Tyrānorū

D. iij.

servitute depulsa, honestã, etiam sub regum auctoritate; libertatem sibi retinendam putarunt. Non enim regi parere, servitus est: neque qui regi parent, continuo servi habendi sunt. sed qui Tyranni libidini, aut latroni, aut carnifici, tanquã pecudes lanioni sese subiiciunt, ij demũ vilissimo servorum nomine appellandi sunt. Itaque reges semper Franci habuerunt, etiam tum, cùm assertores se ac vindices libertatis profitebantur: & cùm sibi reges constituerunt, non tyrannos, aut carnifices: sed libertatis suæ custodes, præfectos, tutores sibi constituerunt. quemadmodum ex Francogallicæ Republicæ forma posterius intelligetur. Sic Salustius regem primis temporibus à Romanis habitum scribit, conservandæ libertatis atque augendæ Reipubl. causã. Vbi verò suam libertatem labefactari Regum insaniis senserunt, tum iis pulsas suam sibi tutandam libertatem iudicarunt. Quæ verò Iohannes Turpinus nescio quis, monachus certè stolidus atque imperitus, qui Caroli Magni, non vitam, sed fabulam conscripsit, de Francorum vocabulo nugatur,

tur, ut qui pecuniam ad Dionysianum templum ædificandum cōtulisset, Francus, id est, liber diceretur: quasi nomen illud Regis illius Caroli tempore demum natum sit: ne memoratu quidem dignum est: non magis quàm reliqua illius omnia, fabulis anilibus ac deliriis referta. Nostram porrò de Francorum nomine coniecturam adiuuat, quòd Gregorius Turon. Adu Viennensis, Sigebertus, Abbas Ursperg. Godfridus Viterbiensis scribunt, Francos à libertate, & (ut illi ad vocis notionem alludentes loquuntur) à ferocitate nomen inuenisse: propterea quod Valentiniani Imperatoris stipēdarij esse, tributaque aliarum nationum more pendere recusarent. non quò Francorum nominis mentio non multo antiquior sit Valentiniani Imp. ætate. nam (ut superius demonstratum est) amplius centum antè annis sub Gallienis Impp. usurpata est. sed quia finitimi populi cū Francorū exēplum virtutēq; imitarētur, seseq; ex Romanorum tyrannide in libertatē vindicarent, eorundē etiā nomē usurpandū putarūt. Nā q̃ Hannibaldus ait nominatos.

à Franco Antharij Sicambrorum Regis: idque factum addit Octauiano Augusto filio imperante: primum ab omnium Romanorum & Græcorum historiis alienum est, apud quos nulla tam antiquis temporibus Francorum mentio reperitur: ut superius demonstratum est. Deinde cum illi populi Regem sibi crearent, (sicuti & iam prius dictum est, & postea dicitur) perabsurdum est, existimare, populum à Rege potius, quàm regem à populo denominatum. Multo verò absurdus est, eosdem dicere Francos & Sicambros fuisse: propter hemistichium à diuo Remigio in Clodoueo baptisando usurpatum: *Mitis depone colla Sicamber.* Nam alios Francos, alios Sicambros fuisse, versus illi Sido. Apollinaris declarant.

*Francorum & penitissimas paludes
Intrares, venerantibus Sicambris.*

Quare ut illud à Remigio usurpatum hemistichium concedamus, tamen alludendi potius, quàm veri nominis designandi causa, id factum esse probabile est. Verùm, ut ad institutum redeamus, illud verissimè dici ac prædicari

prædicari potest, omen Francorum nominis, hoc est (vt Corn. Tacitus interpretatur) auctorum libertatis ita faustum, felix, fortunatumque fuisse, vt ex eo victoriæ propè innumerabiles consecutæ sint. Nam postea quàm illo consilio Fraciè suis finibus excesserunt, non modò Germaniam, patriam communem, verumetiam Galliam, ad extremum etiam Alpes transgressi, partem Italiæ non mediocrem à Romanorum tyrannide liberarunt. Prima autem & antiquissima huius illustrissimi nominis mentio reperitur non sub Imp. Decio, vt quosdam nimium confidenter affirmare video: sed sub Imp. Gallieno, hoc est, circiter annũ Christianæ salutis CCLX. Nam Trebellius Pollio in eius vita: Cum ludibris (inquit) & helluationi vacaret, nequialiter Rempublicam regeret, quàm cùm pueri fingunt per ludibria potestates: Galli, quibus insitum est luxuriosos principes ferre non posse, Postumum ad imperium vocarunt: qui tum Galliceni legatus Galliæ cum imperio præerat. Et paulò post: Contra Postumum igitur Gallienus bellum incœpit, & cum mul-

tis auxiliis Postumus iuuaretur, Celticis ac Frācicis, in bellū cum Victorino processit. Quibus ex verbis intelligitur, Gallos ad depellendam Gallieni Tyranni servitutem, Francorum, id est, auctorum libertatis, auxiliis vſos fuisse. Quod idē breuiter Zonaras significans in Gallieni vita, ἐ-οχέυισε δὲ inquit, φράγγοις &c. Altera eorundem mentio rursus occurrit apud Flau. Vopiscum, in Aureliani vita, his verbis: Apud Moguntiacum Tribunus legionis sextæ Gallicanæ, Frācos irruentes, cū vagarentur per totam Galliam, sic afflixit, vt trecentos ex his captos, septingentis interemptis, sub corona vendiderit. Non enim Franci nostri in illo bello, non magis quā alij in aliis, quantumuis iustis, semper secundos præliorum euentus habuerūt. Quinetiam à Constantino, qui postea Magnus dictus est, duo ipsorum Reges capti, & bestiis in spectaculo quodam obiecti memorantur. quam historiā Eutrop lib. 9. & Rhetor in Panegyrico, quē superiūs aliquoties protulimus, attingūt. Et quoniā alio loco de bellis in Batavorum finibus gestis idem Rhetor commemorat,

morat, quos à nostris non longè abfuisse ostendimus, verba eius subicribemus. Multa, inquit Rhetor, Francorum millia qui Bataviam, aliásque cis Rhenū terras inuaserant, interfecit, depulit, abduxit. Et alio loco: Terram Batavorum sub iyo quondam alumno suo à diuersis Francorum Regum gentibus occupatam omni hoste purgavit nec contentus vicisse, ipsos in Romanas transtulit nationes: ut nō solum arma, sed & feritatē ponere ceperentur. Quo ex loco non obscure intelligitur, Cōstantinum Francorum vi atque armis coactum, sedes illis in Romani imperij finibus concessisse. Quinetiam Ammianus lib. 15. scribit, Francos exorto inter Constantinum & Liciniū civili bello, pro Cōstantini partibus sæpenumerò fortiter decertasse. Sed & alio eiusdem libri loco, imperante Cōstantino, Cōstantini filio, Francos in Regia quā plurimos fuisse memorat: magnaque apud Cæsarem in gratia atq; auctoritate fuisse. Post hæc, inquit, Malactichus subito nactus, adhibitis Francis, quorum ea tempestate in palatio multitudo florebat. Iam verò imperante Iuliano, qui Apostata dictus est,

iiidem Frāci Coloniam Agrippinam Romanorum seruitute oppressam in libertatem vindicare conati sunt: eāque lōga obsidione pressam deditionem facere coegerunt: quemadmodum idē Ammianus lib. 12. commemorat. Cūque ad flumen Salam aliquot è Francis confedissent, ea re, Salij dicti sunt. de quibus idem Ammianus eodem libro: Quibus paratis, inquit, petit primos omnium Frācos, eos videlicet quos consuetudo Salios appellauit: ausos olim in Romano solo, apud Toxiandriam locum, habitacula sibi figere prælicenter. Rursus lib. 20. Regionem à Francis ultra Rhenum occupatam, & Franciam dictam, commemorat. Rheno, inquit, transmissio, regionem subito peruasit Francorum, quos Attuarios vocant, inquietorum hominum, licentius etiam tum percurstantiū extrema Galliarum. Et lib. 30. vbi de Rege Macriano loquitur, quo cum Valentinianus Imp. ad ripā Rheni, prope Moguntiacum pacem fecerat: Periiit autem, inquit, in Francia, postquam dum internecine vastando perumpit auidius, oppetiit Mellobaudis bellicosi Regis insidiis

diis circumuentus. Hunc autem Francorum Regem Mellobaudem idem auctor lib. seq. fortem & bellicosum fuisse scribit, & ob virtutem militarem ab Imp. Gratiano Comitem domesticorum, & Legatum cum Nannieno factum fuisse, ut exercitum aduersus Lentiates Germanos educeret. Post verò imperante Honorio, propter pactam cum illo Imperatore societatem, Galliæ Romanæ fines aduersus Suliconem tutari sunt. Nā Orosius lib. vlt. Excitatae, inquit, per Stiliconem gentes Alanorum, Sueuorum, Vandalorū, multæque cum his aliæ Francos proterunt, Rhenumque transcunt, Gallias inuadunt. Post Honorij Imperat. ætatem per exigua de Francorum rebus gestis extat memoria. nam ad illa tempora referendum est, quod D. Ambrosius epistola 29. ad Imp. Theodosium scribit, Francos & in Sicilia & aliis locis cōpluribus Maximum Romanarum copiarum ducem superasse. Ille igitur, (inquit, de Maximo commemorans) statim à Frācis, & à Saxonum gente, in Sicilia, Siciæ, Petauione, vbique denique terrarum victus est. Verum imperante Valentinia-

no III, hoc est, circiter annum salutis Christianæ C C C C L. Illud auctoriū omniū consensu constat, Childericum Merouei Francorum regis filium, post annorum amplius ducentorum contentionem, Galliam à Romanorum seruitute in libertatem vindicasse: primūque in ea Regni sui sedem certam stabilēque constituisse. Nam etsi nonnulli primos Francorum Reges Faramundum & Clodiocrinitum numerant: tamen nemini dubium est, alios antea complures Francorum reges fuisse, qui etiam transmissō Rheno in Galliā irruerunt: quorum nemo pacatum in Galliæ finibus imperium obtinuerit. Meroueus autem, quem vulgò tertium numerant, Francorum quidem Rex fuit: sed aduena, & peregrinus, non in Gallia factus, non denique Francogallorum, hoc est, gemellæ & confociatæ gentis iudicio & voluntate creatus. Francorum denique Reges illi omnes fuerunt: non Francogallorum. Primus Childericus, Merouei (vt diximus) filius à Francis & Gallis, publico gemellæ gentis consilio, rex Francogalliæ creatus est: posteaquam Mero-
ueus

uens pater, Attilino prælio interfectus est, imperâte Valentiniano tertio, perditto ac libidinoso principe. Quo tempore Angli & Scoti, Britâniâ: Burgundi Sequanorum, Aduorum & Ailobrogum fines: Gotti, Aquitaniam: Vvandalî Atricanam atque Italiam, urbemque ipsam Romanam occupabant. Hûni verò, Attila duce, Galliam cædibus, atque incendiis vastabât. Quam rei gerendæ facultatē Meroueus Francorû rex, nō aspernatus, magnis coniunctis copiis, Rhenum transmisit, ciuitatibusque cōpluribus ad eum recuperandæ libertatis, causa, confugientibus, tandem interiores Celtarum vrbes occupauit. Attila autem cum exercitum haberet hominum circiter quingentorum millium, latè per Galliam, Tholosam vsque vagatus est. Erat tum Galliæ Præses Aëtius, qui Attilæ potentiam, veritus, Gottos sibi fœdere ac societate adiunxerat. Horum auxiliis iustructus, prælium cum Attila commisit, cecidisseque dicuntur eo prælio nō minus centum & octoginta hominum millibus. At victor Aëtius, cum apud Imperatorem Valentinianum in regni as-

petendi suspitionē adductus esset, ipsius iussu necatus est. Aliquantò post Imperator ipse quoque opera Maximi, de quo superius mentionem fecimus, est interfectus. Merouco mortuo, vnâque iam è duabus Gallorum & Francorum gētibus ciuitate facta, vniuersi coniunctis animis, Childericum Merouci filium regē sibi deligunt: scutôque de more impolitum, atque in humeros sublatum, ter circum comitia deportant: & plausu vndique excitato, summisque omnium gratulationibus, regem Francogalliæ cōsalutant. Quarum rerum omnium auctores habemus Sidonium Apollinarē, Paulum Diaconū, Gregorium Turonensem, Ottonem Frisingensem, Aimoinum, & ceteros: quorum testimonia, nec ita multò post, vbi, de regis inaugurandi more dicendum erit, proferemus. De urbium quidem occupatione, Ottonis lib. 4. cap. pen. verba hæc sunt: Franci Rheno transmisso, Romanos qui ibi habitabant, primò fugant, post captis Tornaco & Cameraco, Galliæ urbibus, ac inde paulatim progrediētes, Rhemos, Suefsionē, Aurelianū, Agrippinā, Treuerim subiugant.

Neque

Neque verò prætermittendus est insignis Hunibaldi locus, apud quem scriptum ita est: Merouei tempore Franci penè totam Galliam suo regno adiecerunt: Romanorū iam viribus imminutis, ac deficientibus: præsertim post Actij mortem, quem Valentinianus ex invidia occiderat. Franci ergo Gallis cominixti de ipsorum filiabus sibi acceperunt vxores: genuerunt filios & filias: qui omnes didicerunt linguam eorum, simul & mores: cum quibus sunt deinceps conuersati vsque in præsentem diem. Hæc ille. quibus consentanei sunt ij auctorum loci, in quibus per illa tēpora Galli & Franci promiscuo nomine appellantur. velut apud Paul. Diaconum, lib. de gest. Langob. 3. cap. 13. Galli autem vehementer afflicti: etsi multi capti, plurimi tamen per fugam elapsi vix ad patriam reuertuntur. tantæque strages facta est de Francorum exercitu, quanta nunquā a libi cōmemoratur. Atq; hæc quidē de primo Frācogalliæ rege, summatim. quibus illud subiungendum est: Cū hoc Frācogalliæ Regnū annos ferè mille ducentos durarit, tres tantū per id omne

tempus Regum familias numerari : Merovingiorum , qui orti à Meroueo stirpem ad annos ducentos octoginta tres propagarunt : Caroluingiorum , qui orti à Carolo Magno , sobolem in annos trecentos triginta septem produxerunt : & Capeningiorum , qui ab Hugone Capeto prognati , quingentesimo iam & octogesimo anno Regnum obunent.

Regnum Francoꝛum utrum hereditate, an suffragis deferretur, & de Regum creandorum more.

CAP. VI.

Sed hoc loco præclara quaestio exoritur, & ad maiorum sapientiam cognoscendā apertissima, utrum Francogalliae regnum hereditario iure, an verò populi iudicio & suffragiis deferretur. Germaniae quidem Reges (quo ex genere Francos nostros fuisse , superius demonstratum est) suffragiis creari solitos, Cornelius Tacitus in libello de moribus Germanorum testatur : Reges,

ges, inquit, ex nobilitate, Duces ex virtute sumunt. Quod institutum etiam nunc Germani, & Dani, & Sueui, & Poloni retinent: ut Reges quidem in Concilio gentis eligant: filij tamen prerogativam habeant: & (ut Tacitus memoriae prodidit) ceteris preferantur. Quo instituto, haud scio, an quicquam sapientius aut Reipublicae salutaris excogitari potuerit. Nam (ut Plutarchus in Sylla luculenter monet) quemadmodum venatores non quod ex generoso cane natum est, sed canem ipsam generosum quaerunt: equites non quod ex equo generosissimo natum, sed equum ipsam expetunt: eodem modo qui Rempublicam constituunt, magno errore ducuntur, si quis Princeps sibi agnaturus sit, potius quam qualē habituri sint, exquirāt. Eò accedebat, quod patres successionis illius spe ad suos filios praecclare instituēdos adducebātur, ne tāquā paterna successione indigni à populo repudiaretur. Atque hanc maiorum nostrorum in Frāncogalliae regno cōstituēdo sapientiā fuisse, documēto est, primum Caroli Magni testamentū, apud

Ioan. Nauclerum, & Hen. Mutium editū, in quo clausula hæc extat: Quòd si filius cuilibet horum trium filiorum meorum natus fuerit, quem populus eligere velit, ut patri suo in regni hereditate succedat, volumus ut consentiant patrui ipsius: & regnare permittant filium fratris sui in portione Regni paterni. Quinetiam memorabile est, quod Regino lib. Chron. 2. scribit, sub anno D C C C V I, cum Carolus Magnus tres filios haberet, quibus maturè in vita sua consulere volebat: cū primoribus (inquit) & optimatibus Francorum de partitione sui regni inter filios suos placitū habuit. & diuisione facta inter tres partes, testamētum de illa fecit, quod per sacramentum interpositum à Francis confirmatū est. Sic Eguinarthus in eiusdem Caroli vita: Euocatum ad se Ludouicum Aquitanix regem, qui solus filiorum Hildegardis supererat, congregatis solenniter de totò Frācorum regno primoribus, cunctorum consilio confor-tem sibi totius regni fecit. Sed superiores videamus. Nam Aimoinus quidem libro. 1. cap. 4. de Faramundo, quem vulgò (ut dixi) primum Francorum Regem

gem numerant , ita loquitur : Regem
verò ceterarum more nationum Fran-
ci sibi eligentes , Faramundum solio
sublimāt regio. Sed multo copiosius Hu-
nibaldus , scriptor vetustissimus : Anno,
inquit , C C C C V. omnes Duces, pro-
ceres , & nobiles Francorum in mense
Martio conuenerunt apud Neopagum
pro noui Regis electione facienda. Et
mox, Hi omnes cum ceteris vno con-
sensu Faramundum de regio genere or-
tum vnanimiter in Regem elegerunt.
Rursus Aimoinus libro 4. cap. 51. Fran-
ci autem Daniele quendam clericum
cæsarie capitis crescente, in regnum sta-
biliunt, atque Chilpericum nuncupant.
Item lib. 4. cap. 67. Mortuo rege Pipino
filij eius Carolus & Carolomannus con-
sensu omnium Francorum Reges cre-
ati sunt. Et alio loco, Mortuo Pipino,
Franci factò solenniter conuentu, am-
bos sibi eius filios reges constituunt,
ea conditione præmissa , vt totum re-
gni corpus ex æquo partirentur. Et rur-
sus post alterius è vita excessum : Ca-
rolus autem frater defuncto consensu
omnium Francorum Rex constituitur.

Atque hæc quidem ex Aimoino. Similia autem apud Gregorium Turonensem testimonia complura extant, è quibus pauca hæc proferemus. Nam libro secundo, capite 12. Franci, inquit, eiecto Childerico Eudonem sibi vnanimiter Regem asciscunt. Item libro 4. capite 51. Tunc Franci qui quondam ad Childebèrtum aspexerant seniores, ad Sigebèrtum legationem mittunt: vt ad eos veniens, derelicto Chilperico, ipsum per se Regem stabilirent. Et aliquanto pòst: Collectus est ad eum omnis exercitus: impositumque super clypeo sibi Regem statuunt. Item alio loco: Sigebertus Francis consentiens, more gentis impositus clypeo; Rex constitutus est, ac Regnum fratris sui Chilperici adeptus. Et non ita multo pòst: Burgundiones & Austrasij cum reliquis Francis pace facta; Clotarium in tribus totis Regnis super se Regem leuauerunt. Quod idem Abbas Vspèrgensis confirmat: Burgundiones, inquit, & Austrasij facta pace cum Francis, Clotharium in monarchia totius Regni Regem sublimauerunt. Et paulo pòst: Franci alterum eius fratrem Hil-

Hildericum, qui Austrasis iam imperabat, super se Regem constituunt. Eodem pertinet, quod Liutprandus Leuita Ticinensis libro 1. capite 6. ita scribit: Cúmque Burgundionum regna transiens, Franciam, quam Romanam dicunt, ingredi vellet, Francorum nūtij ei occurrunt, se redire nuntiantes: eo quòd longa expectatione fatigati, cum sine rege diutius esse non possent, Odonem cunctis petentibus elegerunt. Feratur autem hac occasione Frācos Vvidonē sibi regē nō assumpsisse, &c. Sed de hoc Odone memorabilis & Reginonis & Sigeberti narratio est, ex qua planius etiam de regis filio repudiato, & alieno ascito cognoscitur. Nam Regino quidem libro secundo, sic loquitur, sub anno 888. Interea Galliarum populi in vnum congregati, Ottonem Ducem filium Ruoperti, cui præ ceteris formæ pulchritudo & proceritas corporis & virium sapientiæque magnitudo inerat, Regem super se pati consilio & voluntate creant. Sed & Annalium Rhemensium scriptor: Quum quotidie, inquit, copiis Roberti de-

E.iiij.

crescentibus decrescerent Caroli, clam tandem scedens cum Haganone trans Mosam proficiscitur. Franci Robertum seniore eligunt, ipsique sese committunt. Itaque Rex, Rhemis apud S. Remigium ab Episcopis & primatibus regni rex constituitur. Sigebertus verò sub anno 890. hoc modo: Franci verò neglecto Carolo Ludovici Balbi puero, vix decenni, regem sibi præficiunt Odonem filium Roberti Ducis, quem à Nortmannis occisum supra diximus. Item Otto Frising. Chron. lib. 6. cap. 10. Occidentales, inquit, Franci, Odonem Roberti filium virum fortem, consensu Arnolphi regem creant. Quæ testimonia eò magis notanda atque observanda sunt, quòd populi ius demonstrant summum fuisse, non modò in Regibus deligendis, verum etiam in Regum filijs repudiandis, & alienis asciscendis. quod etiam post Caroli Simplicis mortem usu venit. Nam Regino sub anno D C C C C X X V. Carolus Rex, inquit, in custodia, qua tenebatur, obiit. qui fertur vir hebetis esse ingenij, & minus aptus utilitatibus

bus regni. Omnes etiam à filio eius deficientes, quendam Rodolphum sibi regē eligunt. Filium autem Aimoinus Ludouicum appellat: qui minus commodè illud narrans, scribit Carolum in custodia præcepisse de Francorum procerum cōsilio, vt Rudolphus Richardi Burgundionum ducis filius in regem ordinaretur. Sed Annalium Rhemēsiū scriptor planius id exponit. Audito Franci quòd Carolus Normānos ad se venire mandasset, ne illi coniungerentur, inter Carolum atque Normannos cum Rodolpho medijs resederūt: tūmq̃ue Carolo trans Mosam refugiente Rodolphum cuncti Regem eligunt. Item in Appendice Gregor. Turonen. lib. 15. cap. 30. Post Dagoberti decessum filius suus Clodoueus sub tenera ætate regnum patris asciuit. omnesque leudes (id est, subiecti) cū in Masolano villa sublimant in regnum. Item Sigebert. in Chronic. anno 987. Ludouico Francorum rege mortuo, Francis regnum transferre volētibus ad Carolum fratrem Lotharij regis, dum ille rem ad concilium defert, regnum Francorum vsurpat Hugo, &c. Multa eisdem generis

apud Adonem testimonia sunt. velut anno 684. Clodoveus rex decessit. Franci Clotarium filium eius regē constituunt. Et mox: Clotarius quatuor annos regnās obiit: cuius loco Franci Theodoricum fratrem eius erigunt. Item anno 669. Franci Danielelem quendam clericum post abiectiōnem tonsuræ, in regno stabi-
liunt, atque Chilpericum nuncupant. Et mox: Franci Theodericum Dagoberti filium regem super se constituunt. Item apud Ottonem Frising. Chron. 6. cap. 13. Ottone, inquit, Francorum regē mortuo, Carolus voluntate omnium rex creatur. Item Appendix Grego. Turon. lib. 11. cap. 101. Mortuo Theodorico rege. Franci Clodoveum filium eius parvulum elegerunt in regnum. Et cap. 106. Franci verò Chilpericum quendam regem constituerunt. & cap. 107. Quo mortuo Theodoricum regem statuerunt in sedem regni. Item Godfrid. Viterbien. Chron parte 17. capit. 4. Pipinus verò per Papam Zachariam ex electione Francorum factus est Rex Francorum: Hildericus ignavo rege per Francos in monasterium missus. His ex locis, aliisque similibus

milibus quamplurimis patere arbitror, reges Francogalliæ populi potius, hoc est ordinum, & (vt nunc loquimur) statuum iudicio ac studio, quàm hereditario iure constitutos fuisse. cuius rei magno etiam argumento est ritus, quo maiores in regibus inaugurandis utebantur. Quod enim paulo superiùs diximus, Cornel. Tacitum de Caninefatibus, Francorum popularibus, testari, vt designatum regem scuto imponerent, sublimémque humeris gestarent: idem in regibus nostris vsurpatum animaduertimus. Nam qui populi suffragiis electus fuerat, hunc scuto impositum subleuabant, humerisque sustentatum ter circum populi comitia, vel si in castris id acciderat, circum exercitum, plaudentibus atque acclamantibus vniuersis, gestabant. Gregor. libro secundo, vbi de Clodouei Regis electione commemorat: At illi, inquit, ista audientes, plaudentes tam palmis, quàm vocibus, cum clypeo euectum, super se regem constituunt. Item libro septimo, capite 10. vbi de Gondebaldo loquitur: Ibique, inquit, parmæ superpositus Rex est

leuatus. sed cū tertio gererent, cecidisse fertur: ita ut vix manibus circumstantium sustentari posset. Qua de re Aimoinus lib. 3. c. 6. ita scribit: Euocatum Gondobaldum more antiquorum Francorū, regem proclamantes esse suum, eleuauerunt eum clypeo. cūque tertio totū cum eo circuissent exercitum, repente ruens cum rege vix à terra eleuari potuit. Item Ado Viennensis Ætat. 6. Sigebertus, inquit, Francis consentiens, more gentis impositus clypeo rex constitutus est. Ac nimirum ex eo factum constat, ut Scriptores illi, ubi de rege creato commemorant, plerunque hanc locutionem usurpent, ut eum in regem eleuatum dicant. Sed nunc ad tertium huius disputationis argumentum accedendum est: ut intelligatur, quantum in regibus constituendis, retinendisve, ordinum ac populi ius potestasque fuerit. si quidem ex omnibus nostris Annalibus constat, regum abdicandorum summam potestatem penes ordinum comitia fuisse. Cuius potestatis insigne documentum is qui primus Francogalliæ rex creatus fuit, nobis præbet: quem cū populus comperisset

set flagitiis ac libidini deditum , ætatem
in ganeis & scortationibus consumere,
publico cōsilio remouerunt, Galliæque
finibus excedere coegerunt. quod anno
cccclxix. factum nostri testantur. Quin-
etiam is quem ipsius in locum suffece-
runt, Eudo, cū sua potentia ad super-
biam & crudelitatem abuteretur, pari se-
ueritate iudiciorum exauctoratus est.
Cuius rei testes sunt Hunibaldus sub an-
no cccclxvij. Gregor. Turon. lib. 2. ca. 12.
Aimoin. lib. 1. cap. 7. Godfrid. Viterb. par-
te 17. cap. 1. Sigebert. sub anno 461. & 469.
Childericus verò (inquit Gregorius) cū
esset nimia in luxuria dissolutus, & re-
gnaret super Francorum gentem, cœpit
filias eorum stuprosè detrahare. Illique
ob hoc indignantes de regno eum eii-
ciunt. Comperto autē, quod etiam eum
interficere vellent, Thoringiam petit.
Hunibaldus autem: Anno, inquit, regni
sui sexto conspirantes contra eum prin-
cipes & procures Francorum propterea
quod impotenter & nimis luxuriosè vi-
uens vxores & filias nobilium plures vi-
tiasset, voluerunt eum occidere. quod
cū ei innotuisset, cum paucis occultè

fugit in Thoringiam. Pòst Franci quendam Ægidium sibi constituerunt in regem: qui regnavit annis octo. quem Franci deavò nimis tyrannisantem, & proceres quosque crudeliter occidētem tolerare diutius non valentes, eiecerunt. Abbas autem Valpeigensis: Quem (inquit) luxuriosè viventem, & cum filiabus populi fornicantem, interficere nolētes, abiecerunt. Et Sigebertus: Hildericum (inquit) insolenter & luxuriosè se agentem Franci de regno deturbant. & Ægidium regem sibi præficiunt. Atque hoc quidem præclarum ac singulare maiorum nostrorum facinus: eo diligentius notandum est, quòd in primordiis ac propè incunabulis regni gestum, quasi quædam testificatio fuisse videtur ac denuntiatio, reges in Francogallia certis legibus creati: non tyrannos cum imperio soluto, libero, & infinito cōstitui. Itaque cū hoc idem institutum posterì revincerent, anno DCLXXIX. Childericum regem undecimū insolentiū se in imperio gerentem abdicarunt: cūque nobilem quēdam, nomine Bodilonem ad palum alligari, atque indicta causa virgis cædi iussisset

iussisset, ab eodem Bodilone paucis post diebus interfectus est: auctoribus Aimoino li. 4. ca. 44. Adone, Ætate 6. Tritenhemio anno 678. itémque. Sigeberto anno 667. Eiusdemmodi Maiorum nostrorum seueritas aliquanto post extitit aduersus Theodoricum Regem xii. qui cum iniquo & auaro imperio Regnum administraret, Franci (inquit Aimoinus) super eum insurgunt, ac eum de regno eiciunt crinesque capitis eius vi abstrahentes incidunt. lib. 4. cap. 44. Ado Ætat. 6. anno 696. Sigebertus autem sub anno 667. magnam illius culpæ partem in præfectum regium Ebroinum conferant. Theodoricus, inquit, rex propter insolentiam Ebroini à Francis repudiatur: & frater eius Hildericus à cunctis ad regnum euocatur. Et Ado: Franci, inquit, Theodoricum de regno abiiciunt: Ebroinum Lexouio monasterio tondent: Childericum super se regem leuant. Item Appendix Greg. Turon. lib. ii. c. 64. Franci contra Theodoricum insurgunt: eumque à regno deiciunt, crines capitis eius abscondentes tonderunt: Ebroinumque ipsum tondent. Sed optimè omnium Hunibaldi

Appendix: Theodoricus(inquit)otio & inertia deditus omnia negotia regni per Comitem Palatij, quem Maiorem domus nūcupabant, disponere cœpit. Huius maior domus fuit Ebruuinus, homo sceleratus & impius, qui multa fecit mala: quibus commoti proceres Frācorum Theodoricum à regno deiciunt, & tam ipsum quàm Ebruuinum, separatos ab inuicem ad duo monasteria intrudunt. Et mox: Hildericus duorum præcedentium frater medius, & Clodouei filius, deiecto à regno Francorum Theodorico fratre iuniore, procerum electione ad regnum de Austragia vocatus, regnavit annis paucis. qui cum esset moribus asper & multis nobilibus Frācorum odiosus in venatione occisus est. Eodem accedat Chronologia Idalij nondum in lucē edita sub anno Christi DCCIII. Post Lotharium, inquit, Theodoricus subrogatur in regnum. sed hoc post paucum tempus, cum Ebroino maiore domus expulso, Childericum regem Austrasiorum fratrem eius minorem Franci in toto sublimauerunt regno. Similis eorundem virtus extitit in Chilperico rege xvij. quem

quē cum propter inertiam tanto impērio indignum censuissent, regno se abdicare coegerūt: atque in monachatum relegarunt: auctōribus Aimoino libro 4. cap. 61. Sigeberto & Tritermio anno 750: & Godfrid. Chro. part. 17. cap. 4. Sextum rursus eiusdem seueritatis exemplum extitit in Carolo Crasso rege xxv. qui propter similem ignauiam, & quōd Nortmannis Galliæ partem concessisset, regnūque imminui passus esset, ab optimatibus regni (vt Sigebertus loquitur) repudiatus est: anno, vt idem scribit, 890. quod idem Godfridus part. 17. testatur. sed vberius Otto Frising. Chron. 6. cap. 9. vbi memorabile illud atcribit: hūc cū post Carolū Magnū inter omnes reges Francorum maximæ fuisset auctōritatis, in breui ad tantam tenuitatem venisse, vt panis quoque egens, ab Arnolpho iam rege factō stipendia miserabiliter exigeret: atque ab ipso paucos fiscos gratanter susci-peret. vnde humanarum rerum status miserrimus cognoscitur: quōd is qui tam Orientalia, quā Occidentalia regna cum Romano suscepērat impērio, ad tantā postremō deiectionem

venit, ut panis quoque egeret. Septimi
etiam exempli memoria extat in Odone
rege x x v i. quem cum Franci repudia-
to Ludouici Balbi filio Carolo, regem
sibi delegissent, quarto post anno in A-
quitaniam amandarunt, ibique confide-
re iusserunt: eiusque in locum Carolum
eiusdem Balbi filium suffecerunt. aucto-
ribus Sigeberto sub anno 894. Aimoino
lib. 5. c. 42. Godfrid. part. 17. Sed & Regino
lib. 1. Ottone, inquit, rege in Aquitania
commorante, Francorum Principes ex
maxima parte ab eo deficient: & in Rhe-
morum ciuitate Carolus filius Ludouici
in regnum eleuatur. In eundem quoque
numerum ascribitur Carolus rex xxvii.
propter stuporem ingenij, Simplex co-
gnomento dictus: qui cum stultitia sua
regnum pessundaret, Lotharingiamque,
quam prius recuperauerat, amisisset, ca-
ptus, atque in carcerem coniectus est, eius-
que in locum Rodolphus successit. aucto-
ribus Aimoino lib. 5. c. 42. Sigebert. anno
926. Et de eodem Annal. Rhemenf. auctor,
anno 920. Penè omnes, inquit, Fræciæ Co-
mites regem suum Carolum Simplicem
apud urbem Sueffionicam, quia Haga-
nonem

nonem cōsiliarium suum, quē de medio-
cribus potētē fecerat, dimittere nolebat,
reliquerunt. Itē sub anno 922. Et cū quo-
tidie copiis Roberti crescentibus, decres-
cerent Caroli, clā tandē secedens cū Ha-
ganone trans Mosam proficiscitur. Frāci
Robertum SENIOREM ELEGE-
RUNT: ipsique sese cōmittunt. Rober-
tus itaque rex Rhemis apud Remigium
ab Episcopis & primatib. regni cōstitui-
tur. Item sub anno 923. Auditōque Frāci,
quòd Carolus Nortmannos ad se venire
mādaſſet, ne illi cōiungerentur inter Ca-
rolū atque Nortmānos super Isarā Humē.
tūmq; Carolo trans Mosam refugiēte,
Rodolphū cuncti REGEM ELIGUNT.
Rodolphus ergo frater Richardi rex a-
pud urbē Sueſſionicā cōstituitur. Atque
hæc quidē post Frācogalliæ regnū cōsti-
tutum Maiorū nostrorū virtus fuit: cuius
exēplū ipsi à suis quoq; Maioribꝰ accepe-
rant. Nā Hunibaldus antiquissimus Frā-
corum historicus, apud Iohannē Triten-
hemiū de Frācis & Heleno ipsorū rege
ita scribit: Ann. eius regni xiiii. cōgrega-
ti apud Neopagū Sicābrī Helenū regē in-
ertē & inuulē cōmuni omniū sētētia de-
F.ij.

posuerunt à regno: & ad priuatam redire vitam compulerunt: in cuius locum elegerunt fratrem eius minorem. Quæ cum ita se habeant, perspicuum est, Agathium, qui lib. 1. scribit, regum Francorum filios à parentibus regnū successionē excipere solitos, vel eorū institutū minus peritum fuisse, utpote Græcū hominē & alienigenam: vel ita intelligendū esse, ut superius diximus: moris fuisse, ut regū filij, regaliter educati atque instituti, prærogatiuā in comitiis haberent. præsertim cū ea spe parētes adducti summus in filiis bene honestēque instituendis studiū collocarēt. Sed multo imperitius & absurdus est, quod Theo. Nechemius in Nemore vnionis tract. 6. scribit, Carolū Magnū cōstituisse, ut deinceps Franci ex parētū successionē reges haberēt: cū superius demonstratū sit, eundē Carolū in suo testamēto ius regū cōstituēdorū populo Frāncico integrū illibatumq; seruasse. Verba Nehemij hæc sunt: Porro quia ipse Carolus rex Frācorū extitit, istud regnū fuit ad eū ex successionē deuolutū. (Hoc verò quid absurdius dici potuit?) & vidēs qd ipse factus Imperator, suos heredes dignitate

tate propria, scilicet regno Frācorū penitus denudasset (Et hoc quoque perabsurdè scriptū apparet) statuit, vt Francigenæ cū quadā regni Frācorū portione regem haberēt de regali semine; iure hereditario successorē: qui in tēporalibus superiorē nō recognosceret: videlicet vt Imp. posteritati ad homagiū, vel aliquod obsequiū teneretur. Hæc ille: quæ, vt vera essent, tamē illud cōfirmarēt, vsq; ad Carolū Magnū Frācogalliæ regnū non hereditate, sed populi arbitrio delatū fuisse.

Pluribus exstātib; regis demortui liberis, quid iuris in hereditate observaretur.

CAP. VII.

Væ omnia eò pertinent, vt doceamus, regnū Frācogalliæ antiquitus nō hereditatis iure, vt priuata patrimonialia: sed ordinū ac populi iudicio & suffragiis deferri solitum fuisse. quo minus illi relictū quæstioni videtur loci, si plures regis demortui liberi extarēt, quæ in illorū iure ratio teneretur. Nā cū penes populi Comitia, & publicū Gētis cōciliū nō modò deferēdi, verū etiā adimēdi regni summa potestas esset, illud necessario cōsequi

tur, in eiusdē arbitrio fuisse, vtrum omnibus æqualiter, an vni tātum regni successionē deferret. Quanquā hoc loco quæstio exoritur, si populus filio repudiato alium eligeret, ecquid tamen illi ad suam dignitatē tuēdam relinqueretur. Quare intelligēdum est, earū rerum quæ in regis ditione sunt, quatuor à Iurisperitis genera numerari: nimirum res (vt illi loquuntur) Cæsaris, res fisci, res publicas, & res priuatas. ac res quidem Cæsaris eæ dicuntur, quæ in priuato cuiusque principis patrimonio sunt: nō quatenus est princeps, sed quatenus est Ludouicus, aut Lotharius aut Dagobertus. Institutis autem Gallicis, patrimonium hoc Regis dominium nominatur: quod sine publico Gētis Concilio alienari non potest. quemadmodum aliquanto pōst (vbi de Concilij auctoritate differemus) intelligetur. Res verò fisci dicuntur, quæ populi voluntate regi partim ad tuendam dignitatem suam, partim ad vsus Reipublicæ repentinis attributæ sunt. Publicas autem res Iurisperiti appellāt, quæ in ipsius regni ac Reip. dominio positæ sunt. Priuatas verò, quæ in patrisfamiliæ cuiusque fortunis ac

nis ac facultatibus numerantur. Ergo rege patre demortuo, si ad extraneum regni hereditas deferatur, res quæ propriæ regis, & (vt Iurisconsulti loquuntur) ipsius patrimoniales fuerunt, & quas alienari ab ipso non licere diximus, hereditatis iure liberis ipsius relinquuntur. Quæ verò regni & Reip. ipsius sunt, quoniam regni pars sunt, consentaneum est, ad quem regnum defertur, ad eum quoque illa deferri: quanquam tuendæ liberorum dignitatis causa, ratio postulat, vt Ducatus, & Comitatus illis in populi Comitibus assignentur: quemadmodum Otto Frising. Chron. 5. c. 9. & Godfridus Viterbiensis scribunt, Dagobertum Lotharij filium, regem cōstitutum, fratri Heriberto vrbes & pagos aliquot propè Ligerim fruendos dedisse. quod idem Aimoinus lib. 4. c. 17. commemorans, ita subiungit: Pactum cum ipso pepigit, vt priuato contentus habitu, nil amplius de paterno sperare deberet regno. Et Regino lib. 1. Dagobertus, inquit, monarchiam totius imperij obtinuit, excepto quòd fratri suo Heriberto contra Ligerim & limitem, quò tenditur partibus Vasconiæ, pagum

scilicet Tholosanum, Caturcinum, Aganensem, Petragoriũ. & Sanctonicum, vel quod ab his versus Pirenæos montes excluditur, cōcessit. Ex quibus intelligitur, q̃ Aimoinus illo loco scribit, Heribertũ cōsortē regni factũ, nō de regni iure intelligēdũ esse, sed de regni ditionibus. Itaque paulo pōst scribit eundē Heribertũ illa ditione non cōtentũ, vi & armis regis nomen sibi sumpsisse: bellũmq; fratri cōtra pactionē intulisse. Similiter autē idē Aimoinus eo. li. 4. c. 61. de Pipino scribēs, Grifonē patrē, inquit, more Ducum XII. comitatibus donavit. Atque huc illud pertinet quod Greg. Turo. lib. 7. c. 32. ita scribit: Misit Gōdobaldus duos legatos ad regē, cū virgis cōsecratis, iuxta ritũ Francoru, vt scilicet nō cōtingerētur ab ullo. Et mox, Gōdobaldus dicit se filiũ esse patris nōstri regis Clotarij, & misit nos vt debitā portionem regni sui recipiat. Nunc vt ad ppositā quæstionē redeamus, quātũ ad regni successionē attinet: certũ hac de re ius Frācogalliæ nullũ reperio. quippe, cū hereditaria, vt dixi, nō esset: ceteris autē in patrimoniis nobilibus, quæ Feuda nominātur, Otto Frising. li. Frid. 2.

c, 29. Mos est, inquit, in Burgūdia, qui penè in omnibus Galliæ prouinciis seruatur, quòd semper seniori fratri, eiúsque liberis, seu maribus, seu fœminis, paternæ hereditatis cedat auctoritas : ceteris ad illum tanquam ad dominum respicientibus. Atque hoc idē iuris in gente Francorum vniuersa fuisse, multis verbis traditur à Petro de Vineis, lib. Epistol. 6. epist. 25. & aliis nonnullis locis. Sed in regni successione aliud iuris fuit. Nam primū vetus lex fuit, vt quamuis defendendi regni iudiciū arbitriumque summum penes Ordinum comitia, publicumque gentis totius Concilium esset, tamen si Regis defuncti filij annis xxiii minores essent, eos creati ius non esset: atque ad eò alium ætatis legitimæ creati necesse esset. Qua ex re de Maiorum nostrorum sapientia existimare licet : qui Reipublicæ suæ gubernacula ei ætati cōmittenda non existimarunt, quæ alieni consilij, etiam in priuatis rebus suis administrādis, indigeret. Verba autem Hunibaldi apud Ioh. Trittenhamium hæc sunt: Anno Christi cccix. cū Rex Frācorum Clogio incautius dimicaret, à

Romanis interfectus & occisus est: duos relinquens filios: quorum natus maior Helenus annum tunc agebat XX: minor verò natu Richimer XVIII. Lege autem Francorum erat interdictum, ne quis promoueretur in Regem, nisi XXIII ætatis annum compleisset. Hinc factum est, quod neuter filiorum Clodionis ad regnum potuit peruenire. sed patruus eorū Clodomer, electione principum, fuit in Regem coronatus. Hæc ille: ex quibus perspicuum est, quod superius dicebamus, quod Agathius scribit Regum filios regnum à parentibus excepisse: nequaquam simpliciter & absolute intelligendum esse: sed ita, si causa eorū, Ordinum comitiis, publicoque gentis Concilio probata esset: in cuius causæ cognitione caput hoc fuit, An XXIII annorum maiores essent. Quam ætatem si compleuerant, tum memorie proditum est, antiquis temporibus persapè Francogalliæ Regnum Rege mortuo non vni filio ab Ordinum comitiis attributum, sed in viriles partes diuisum, atque assignatum fuisse. Itaque defuncto Clodoueo Rege secundo,

do, anno DXV. qui liberos iiii. reliquerat, Theodoricum, Clodoveum, Childebertum, Chlotarium, satis constat, Regnum inter eos ita diuisum fuisse, vt Theodoricus Metarum, Clodoveus Aureliæ, Chlotarius Suefsionum, Childebertus Lutetiæ regnum obtineret. auctoribus Agathio libro histor. i. Greg. Turo. libro. tertio capite 1. Aimoin. lib. secundo, capite 1. Reginone sub anno 421. Rursus post Chlotarij Regis iiii. excessum, Regnum inter quatuor ipsius filios ita partitum fuit, vt Cherebertus Lutetiæ, Guntrannus Aureliæ, Chilpericus Suefsionibus, Sigebertus Rhemis regni sui sedem arcemque collocaret: auctoribus Gregor. libro quarto capite 22. Aimoin. libro tertio, capite primo: Reginone sub anno 498. Contrà verò anno circiter DCXXX. mortuo Lothario Rege VII. Otto Frising. Chro. 5. c. 9, & Godfrid. Viterb. ita scribunt: Dagob. Chlotarij filius solus in Frācia regnabat. sed fratri suo Heribert. circa Ligeriū fluuiū paucas vrbes & pagos dimiserat. à Clodoueo enim vsq; ad in tēpus regnū Frācorū inter filios, filiorumq; filios, multi-

fariè diuiso confusè regnatum est. Terminus autem Regni Francorum erat iam ab Hispania vsque Pannoniam. Dagobertus itaque vnicus rex Francorum leges Bauaris dedit. Hæc Godefridus. neque, vt multi sapientes sæpe iudicant, iniuria. Nam (vt est apud Iustinum libro 21) firminus est futurum regnum, si penes vnum remanserit, quàm si portionibus inter plures fratres diuidatur. Aliquot tamen interiectis annis, cum Francorum Regnum longè latèque propagatum esset, Pipino rege mortuo, alia publico Gallorum consilio sententia placuit. quod valet ad confirmandum quod superius diximus, penes Ordinum & Concilij arbitrium, totum illud ius fuisse. Nā Eguinarthus in vita Caroli Magni, sic loquitur: Mortuo Pipino Franci, factò solenniter generali conuentu, ambos sibi eius filios reges constituunt: ea conditione, vt totum Regni corpus ex æquo partirentur: & Carolus eam partem, quam pater eorum Pipinus tenuit: Carolomānus eam, cui patruus eorum præerat, regendā susciperet. Item Abbas Vrsperg. Mortuo Pipino, Carolus & Carolomanus

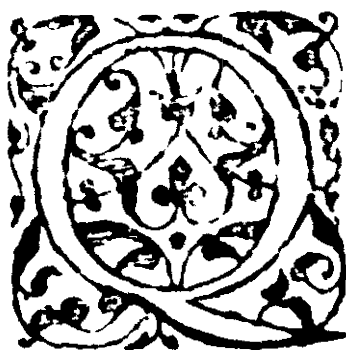
nus filij eius, omnium Francorum consensu ambo reges creati sunt, ea conditione, vt totum regni corpus ex æquo partirētur. Simillima post Caroli Magni excessum in partiendo regno ratio fuit: quemadmodum ex ipsius testamento apud Iohan. Nauclerum, & Eguinarthi libello de ipsius vita cognosci licet: vbi tota propè Europa inter tres ipsius filios ita diuiditur, vt tamen filiabus nihil dotis, aut legitimæ portionis caussa tribuatur. sed earum collocandarum, dotisque constituendæ potestas fratrum fidei, charitati & prudētiæ permittatur. Neque in iuria. cū principes, & proceres quibus illæ nuptum collocantur, non tam dotis spe, & magnitudine, quàm generis & familiæ dignitate ad earū matrimoniū adducantur. Eandem in Orientali Francia partitionem post Ludouici mortem anno DCCCLXIII. fuisse, testatur Otto Frisingensis Chron. 6. cap. 6. & Regino in Chron. anno 877. Rursus annis aliquot interiectis, post Ludouici Balbi Regis xxiii. excessum, anno DCCCLXXX. eadem quoque partiendi ratio seruata est, quam tamen non in Regnum ip-

forum , sed in Ordinum ac publici Concilij arbitrio fuisse , facile , ex his Aimoini verbis cognosci licet , libro quinto capite 40. Filij, inquit, Ludovici quondam Francorum Regis profecti sunt Ambianos , & sicut fideles eorum invenerunt, Regnum paternum inter se diuiserunt. Ex quibus ita disputatis , perspicuum est , nullum antiquitus certum hac de re ius in Franco-gallia fuisse : sed totam eius rei potestatem in Ordinum & publico gentis concilio positam fuisse. postea vero Philippo tertio , Rege XL I. auctore constitutum est , ut ditio aliqua minoribus fratribus attribueretur. sed eius quoque iuris variae interpretationes fuerunt : multaeque natae contentiones , propter filiarum rationem : ut planè nihil certi hac de re tradi à nobis possit : nisi, si res ad antiquum Maiorum nostrorum institutum reuocetur, totum eius rei ius publico Gentis & Ordinum Concilio committendum esse : ut pro liberorum numero certae illis ditiones ad victum & cultum & dignitatem generis tuendam fruendae attribuantur.

De lege

*De lege Salica, & iure mulierum in Regum
parentum hereditatibus.*

CAP. VIII.

Voniã de Regalis heredita-
tis iure dicere institumus,
nō præmittēda legis Sa-
licæ cōmemoratio videtur:
quæ cū assiduē nostris ho-
minibus in ore est, tum verò Maiorū no-
strorū memoria maximā & periculosā
de Regni successione cōtentionē seda-
uit. Nā cū anno 1328. rex Carolus Pul-
cher Philippi Pulchri filius moriens v-
xorem prænantem reliquisset, paucis
intermissis mensibus agnata filia, Eduar-
dus Angliæ Rex, ex Isabella Philippi Pul-
chri filia Caroli Regis sorore natus, here-
ditatem auiti regni ad se pertinere cō-
tendit. At ex aduerso Philippus Valesius
Regis Caroli Pulchri frater patruelis ex
ortus est, qui diceret, antiquam esse legē
Regiam Salicam nominatam, qua lege
mulieres à Regni hereditate arcerētur.
Hanc porrò legem Gaguinus & eiusdē
generis scriptiores à Faramundo scriptā
tradunt: ad nostrā, inquit, vsque ætatem
nominatissimā. Et in vita Philippi Va-

lcsij, Eduardo, inquit, obstabat lex Salica, quæ à Pharamūdo Francis data in illos vsque dies obleruantissima habebatur. Ea lege soli virilis sexus Reges à maioribus Regibus orti regnum administrant: nec ad eam dignitatem foeminæ admittuntur. cuius legis hæc sentētia est. Nulla hereditatis portio de terra Salica ad mulierem venito. Terram autem Salicam, Francorum Iureconsulti eam dicunt, quæ solius Regis est: & à lege Alodij distat, quæ subditos comprehendit: quibus datur per hanc legem rei alicuius liberum dominium, non exclusa Principis maiestate. Hæc Gaguinus. In eandem autem sententiam Francogalli omnes non modò Historici, verumetiā Iuriscōsulti & Pragmatici vsque ad hoc tempus scripserunt: teste Paponio Arest. lib. 4. cap. 1. vt iam communis error propemodum ius fecisse videatur. Verum illud meminisse oportet, quod superius attigimus, Francorum duas sedes, duoque regna fuisse. Vnum in Gallia, quod ad hunc vsque diem permansit: alterum ultra Rhenum, ad flumen Salam, vnde Salij & Salici Franci coniunctè, plerun-
que

que autem Salici præcitè appellati quorū & regnū & iam prope nomē obsoletū est. De Saliis superius ex Marc. Ammia: historia dictum est, demonstratumque illos Orientales, hos Occidentales appellatos fuisse. Quemadmodum autem duó Francorum regna fuerunt, ita duæ Francorum leges: Salica, quæ ad Salios: Francica, quæ ad Francogallos pertinebat. Eguinarth. in Carolo Magno: Post susceptum Imperiale nomen, cum animaduerneret multa legib. populi sui deesse (Nam Franci duas habent leges, plurimis in locis valde diuersas) cogitauit quæ deerant addere. Auctor præfationis in Legem Salicam: Gens Francorum inclita, antequam ad fidem catholicam conuerteretur, dictauit Salicam legem per Procetes ipsius gentis, qui tunc temporis apud eandem erant rectores. Sunt autem electi de pluribus viri quatuor, Vvisogast, Arbogast, Salogast, & Vvindogast: qui per tres mallos (id est comitia) conuenientes, omnes caussarum origines sollicitè discurrendo; tractantes de singulis, iudicium decreuerunt hoc modo. &c. Ac fere iisdem verbis vultur

Sigebertus in Chr. anni 422. Otto Frising.
lib. 4. c. pen. Leges quoque Vvisigastaldo
& Salagasto auctoribus exhinc habere
cœpere. Ab hoc Salagasto legē, quæ ex
nomine eius Salica vsq; hodie vocatur,
inuētam dicunt. Hac nobilissimi Frāco-
rum, qui Salici dicuntur, adhuc vtuntur.
Atq; hæc quidē veteres Chronographi:
ex quibus eorū errorē coargui licet, qui
Salicam legē vel à sale, id est, prudentia
dictā, vel corruptā vocē tradiderunt, pro
Gallicā: quo dici absurdus nihil potuit.
Sed longē maiores ex eodem fonte nati
sunt errores. Primū quod creditū est,
Salicā legē ad ius publicū Imperij, & he-
reditariæ Regni successionis pertinuisse.
Nā illius legis Salicæ tabulæ non multis
abhinc annis repertæ, atq; in lucē editæ
sunt, ex quarū inscriptione cognoscitur,
eas primū circiter ætatem Faramundi
Regis scriptas editasque fuisse: deinde
omnia & Salicæ legis & Frācicæ capita
non de publico Regni & Imperij iure,
sed de priuato tantū cōstituta fuisse. In
iis autē vnum hoc caput extat tit. 62. qui
inscriptus est DE ALODIS, hoc est, de iis
rebus, quæ non feudi, sed patrimonij iu-

te à priuatis possidētur: quod summè notandū est. DE TERRA SALICA IN MULIEREM; NULLA PORTIO HEREDITATIS TRANSIT: SED HOC VIRILIS SEXVS ACQVIRIT: hoc est, filij in hereditate succedunt. SED VBI INTER NEPOTES AVT PRONEPOTES POST LONGVM TEMPVS DE ALODE TERRAE CONTENTIO SVSCITATVR, NON PER STIRPES, SED PER CAPITA DIVIDATVR. Cuius legis similis extat apud Ripuarios tit. 58. Itémque apud Anglios tit. 7. vbi tantum abest, vt de Regnorum hereditatib. sanciatur, vt ne ad feudorū quidē, sed tantū ad alodiorum successiones eæ leges pertineant: vt facilè illorum imperitia arguatur, qui lege illa aut nunquam lecta, aut non intellecta affirmare ausi sunt, lege Salica tantū fuisse, ne regia potestas ad mulieres transferatur. Vtunque sit, primum illud constat, etsi nullum nec Salicæ, nec Francicæ legis caput extet, quo mulieres à regni hereditate arceantur: tamen instituta & mores gentis tanto seculorum consensu conseruatos, ac præsertim contradictorijs iudicijs confirmatos, legis scriptæ vim obtinere. nam Childericus .3. rege mortuo, duabus filiabus superstibus fratri eius Clothario regnum, illis

exclusis delatū est. Rursus Chereberto quinto Rege mortuo tribus filiabus superstitionibus, Sigeberto ipsius fratri successio delata est. Itē, Gōtranno Burgundiæ & Aureliæ rege mortuo, nō Clotildæ filiæ ipsius, sed fratri Sigeberto regnū delatum est. Cōstat præterea multo cōsideratius & cautius illos Philippi Valēsi cōsiliarios ex feudali iure disputaturos fuisse, quo iure feudorum hereditates liberis posterisq; virilis sexus tantummodo deferuntur, neq; ad eas mulieres admittuntur. Vbi autē in ea stirpe, in qua feudum versatur, mares defecerunt, tum ad alterā stirpem feudum reuocatur, vt illo casu acciderat. Quæ verò feuda deprauato iure ad mulieres deferuntur, ea non propriè feuda, sed feudastra potius appellanda esse, aliis libris nostris demōstrauimus.

De iure Regalis capillitij.

CAP. IX.

Hoc loco nō alienum videtur, aliud Maiorū nostrorū institutum commemorare, de Regio capillitio. nā memoriae proditū est, singulare,

re quoddam ius capillitij apud maiores nostros fuisse, ut qui Reges à populo creati, aut regio genere prognati essent, comam alerēt: cāmque à fronte discriminatam, vnguētisque delibutam, decus atque insigne regium, regiæque stirpis haberent. reliqui ciues omnes quamuis illustri loco nati, tamen capillitij ius nō haberent: sed propter assiduos (ut credi par est) in re militari labores, raso vel detonso capite incederent: quemadmodum de Iulio Cæsare & plerisque aliis, Romanæ historiæ commemorant. Aimoin. li. i. cap. 4. Regem verò ceterarum more nationum Franci sibi eligentes, Faramundum solio sublimant regio: cui filius successit Clodiocrinitus. illo enim tempore Francorum Reges criniti habebantur. Item libro 3. capite 61: Hic Gundoaldus more Regum à matre sua enutritus (vti consuetudo antiquis fuit Franciæ Regibus) capitis comam gerebat profusam. Similiter Agathius libro de bell. Goth. 1. vbi Regem Francorum Clodamirum à Burgundionibus in bello captum commemorat: Ut primum, inquit, ex equo lapsus est, G. iij.

Burgundiones cōspicati capillitiū, quod illi à tergo propendebat, ducem esse hostium animaduenterunt. Neque enim Francorum regibus coma carere licet: sed à pueris intonsi permanent, & profusum capillitium, atque in tergum reiectum habent. Quinetiam multis ex locis licet animaduertere, Maioribus nostris in more fuisse, vt si cui vel Regnum abrogarēt, vel adipiscendi Regni spem adimerent, ei capillitium abscinderent. Aimoinus illo eodem loco: Ille intuitus in eum, incidi eius præcepit capillos, hunc suum negans filium fuisse. Item: Iterum incisus crinibus Colonix in custodiam traditur: vnde fuga elapsus succrescentibus capillis, ad Narsetem transiens, &c. quam histor. Gregor. Turoren. lib. 6. cap. 24. commemorat. Item cap. 44. vbide Thedorico Rege loquitur: Franci, inquit, super eum confurgunt, ac eum de regno eiiciunt, crinesque capitis eius vi abstrahētes incidunt. Item lib. 7. cap. 36.: Tūc es ille, qui plerumq; à regib. Francorū propter has præsumptiones, quas profers, tonsoratus, & exilio datus es? Et mox: Quod me Chlotarius

tarius pater meus exosum habuerit, nulli est incognitum: quod autem ab eo, & deinceps à fratribus sim conforatus, manifestum est omnibus. Memorabilis autem ac potius horribilis historia extat apud Gregor. Turon. de Regina matre Chrotilde, quæ duobus nepotibus caput abscindi, quàm comā maluit. Locus est lib. 3. cap. 18. Mater nostra (inquiabat Rex fratri suo) fratris nostri filios secum retinuit, & vult eos regno donari. Comuni consilio pertractare oportet, quid de his fieri debeat: utrū incisa cæsarie, ut reliqua plebs habeantur: an his interfectis regnū germani nostri inter nos dividatur. Et mox: Tunc misere Archadiū cum forcipe, atq; euaginato gladio: qui veniens ostendit Reginae utrunque, dicens: Voluntatem tuam, ô gloriosissima Regina, filij tui domini nostri expetunt, quid de pueris agendū cēseas: utrū incisis crinibus eos vivere iubeas, an utrūque iugulari. Maluit autē illa interfectos videre, quàm tōsos. Quā historiā Aimoinus lib. 2. cap. 12. enarrans, Chrotilde ita loquentem inducit: Sed utcunque se res habeat, nullatenus clericos fieri patiar.

quasi ad clericatum tonsura puerorum
quæreretur. quod cum à Gregorij ver-
bis alienum est, tum etiam ab illa con-
suetudine vlitata, vt tonsura quasi quæ-
dam abdicatio, & à regni hereditate
exclusio quædam esset. Quinetiam mo-
ris fuisse animaduerto, vt cum Reges
præliis decertarent, nodatum capilli-
tium in galeam, quasi cristam erige-
rent: idque insigne in præliis haberent.
Itaque Aimoinus libro quarto, capite 18.
vbi de Dagoberti Regis, cum Bertoal-
do Saxonū Duce acerimo, prælio com-
memorat: Rex, inquit, ense percussus
in caput, decisos cum parte galeæ cri-
nes patri per armigerum mittit, vt si-
bi in auxilium properet. Huius autem
instituti causam cum apud me confi-
dero, hanc terè reperio, quòd cum &
Gallorū & Francorū nationes comatæ
essent (item vt Sicambrorum, ac ferè re-
gionum illarum institutū fuisse cōstat)
Maioribus nostri visum est, hoc propriū
Regiæ dignitati decus atq; insigne tri-
buere. Nam de Gallis quidē (vnde Co-
mata Gallia dicta est) nemo mediocriter
eruditus testimoniū quærit: memor præ-
sertim

sertim illius Claudiani ex lib. in Ruffin. 2.

*Inde truces flauo comitantur vertice Galli,
Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit,
E quos nascentes explorat gurgite Rhenus.*

De Francis autem, quos ex Chaucis, siue Chaycis ortos demonstraui-
mus, vel v-
nus ille ex Lucani primo locus, testimo-
nio esse potest:

Et vos crinigeros bellis arcere Chaycos

Opposui petitis Romam, &c.

Quod cum ita esset, animaduertimus,
exteros qui animo in nostros inimico es-
sent, reges capillatos, non modò contu-
melioso nomine Setatos appellasse: ve-
rùm cum setæ leonum, equorū, & suum
communes essent, (qui omnes propterea
Setosi & Setigeri appellantur) etiam ad
suillas setas nominis contumeliā produ-
xisse. Vnde & obscœna conficta fabula,
& spurcum nomen τριχοραχάτων: de quo
Georg. Cedrenus in historia ita scribit:
ἐλέγοντο δὲ οἱ ἐκ τῆς γένους ἐκείνης καταγόμενοι κρισά-
τοι: ὃ ἐρμηνεύεται τριχοραχάτοι. εἶχον γὰρ κατὰ τῆς
ράχειας αὐτῶν τρίχας ἐκφυομένας, ὡς χοῖροι: id est,
Qui regio erant prognati genere, dice-
bantur Cristati: quod interpretatur, Ter-
gisetosi. Habebant enim in spina dorsi

pilos enascentes, quasi porci. Quem ta-
 men locum mendosum, ac deprauatum
 esse arbitror: ac pro ΚΡΙΣΤΑΤΟΙ vel re-
 ponendum ΣΕΤΑΤΟΙ, vel vtrunque
 certè coniungendum: vt à nonnullis fe-
 stiuè Cristati, propter creditum in ga-
 leam crinium flocculum, à maleuolis
 etiam contumeliosè Setati, vel Seti-
 geri, appellarentur. Quod si clausulam
 illam tam apertè Cedrenus non appo-
 fuisset, & Cristatorum nomen retinen-
 dum fuisset, dicendi potius τριχοχαριτοὶ
 fuissent: vt cuius perspicuum esse arbi-
 tror: pro, Crinibus insignes. Vt cun-
 que sit, ne illud quidem prætermitten-
 dum videtur, circiter Caroli Magni
 ætatem, consuetudinem quandam in-
 crebuisse, vt regis filius ad exterum a-
 liquem principem amicum ac fœdera-
 tum mitteretur, qui honoris causa ca-
 pillos ei præcideret: eoque factò Pater
 ipsius honorarius diceretur. Nam Paul.
 Diaconus libro sexto, capite decimo-
 quinto, de Carolo Magno scribens: Ca-
 rolus, inquit, Francorum princeps fi-
 lium suum ad Liutprandum Longobar-
 dorum regem misit, vt eius, iuxta mo-
 rem,

rem, capillum fusciperet. qui eius cæsariem incidēs, ei pater effectus est: multisque regiis muneribus donatum genitori remisit. quam historiam Regino libro 1. sub anno DCLV. cōmemorat: apud quem pro S V S C I P E R E T commodius legi videretur I N C I D E R E T. Verūm hæc quidem de regalis capillitij iure, hætenus. Quod verò nonnulli fabulantur, regnante Ludouico VII. Petri Lombardi Parisiensis Episcopi consilio atque hortatu institutum fuisse, ut discrimen inter Gallos & Francos tolleretur, cum illi comam tantum, hi & comam & barbam colerent: indignum hominibus doctis videtur. quasi verò per annos amplius octingentos (totidem enim à Francogallici regni origine ad Ludouicum VII. numerantur) discrimen vllum inter Gallos & Francos durarit: ac non superius demonstratum sit, post Francogalliæ regnum constitutum, vnam è duabus quasi gemellam gentem, & vnius linguæ & eorundem institutorum ac morum constata fuisse.

Qualis regni Francogallici constituendi forma fuerit.

CAP. X.

Is ita breuiter expositis, deinceps qualis regni Francogallici constituendi forma fuerit, exponendum videtur. Ac superius quidem populum in comitiis non modò creandi, verum etiam abdicandi regis potestatem sibi omnem reseruasse, docuimus. Quam eandem regnandi formam constat Gallos nostros, priusquam in Romanorum potestatem redigerentur, habuisse: ut populus non minus (inquit Cæsar) in regem, quàm rex in populum imperij ac potestatis retineret. Quanquam non à Gallis, sed à popularibus suis Germanis eam Reip. constituendæ formam Francos nostros sumpsisse, consentaneum est: de quibus Tacitus in lib. de moribus Germ. ita scribit: Regibus non est infinita aut libera potestas. Hac autem forma nullam à tyrannico dominatu remotiorem esse constat. Quinetiam è tribus tyrannidis notis, quas philosophi veteres indicarunt, nullã in regni nostri forma constitu-

stituenda licet animadvertere. Primum enim quantum ad coactum imperium attinet, hoc est, ut rex inuitis dominetur, docuimus iam antea, summam ordinum publicique Concilij tum in deligendis, tum in abdicandis regibus potestatem fuisse. Quantum ad peregrinam corporis custodiam, quam secundam tyrannidis notam numerant, tantum abest, ut Francogalliae reges peregrinis & alienigenis mercenariis ad praesidiariam cohortem vterentur, ut plerunque ne ciues quidem & indigenas ad corporis custodiam adhiberent. quippe, cum omnem in clientum suorum fide & beneuolentia praesidij sui fiduciam collocarent. Cuius rei argumento est, quod Gregor. Turon. lib. 7. capit. 18. & Aimoinus lib. 3. cap. 63. scribunt, regem Gontrannum ab homine quodam tenui Lutetiae admonitum, ut insidias sibi à Faraulpho paratas vitaret: continuò se armis & custodiis muniuisse: ut nusquam, inquit Gregorius, ac ne ad loca quidem sacra, nisi vallatus armatis atque custodibus procederet. Quinetiam extat Ludouici cognomento Diui praecleara historia, & ab illustri

viro Ioanne Ionuillæo scripta, qui cum illo rege per familiariter multos annos versatus est: qua in historia nullam planè satellitum, aut stipatorum, aut præsidia-riæ cohortis mentionem licet animad-uertere: sed tantum Ianitotum, quos populari lingua Hussarios appellat: Verùm, quid hæc tenuia & minuta dilucidæ rei argumēta conquirimus? cū perspicuū eius documentum extet, apud V Villel-mum Neunbrigensem, libro Rerum An-glicarum 4. cap. 2. quod iccirco subscri-bemus, ne tam insignis Maiorū nostro-rum sapientiæ memoria intercidad: & ca-nibus aulicis, qui nobis antehac allatra-runt, ora obturemus. Scribit autē Neun-brigenfis de rege Philippo, Ludouici fi-lio, qui cum Richardo Anglorum rege ad recuperandas Hierosolymas profe-ctus est: circiter annum M. C X C. Sa-nè, inquit, postquam percrebuit apud regem Francorum quod Marchioni acciderat, de amici quidem indigno exitu doluit: sed mox hunc dolorem, su-scepta cum ingenti gaudio suggillandi regem Anglorum occasio compensauit. Cūq; in propriis esset tã longè finibus à Syriæ

à Syria cōstitutus, illius in Oriente consistens vel frustra timebat, vel potius se ad augendam inuidiam, timere fingebat insidias: & tanquam ab eo subornati imminerēt sicarij, præter morem Maiorum suorum non nisi firmata vallatus custodia procedebat: adeò vt quidā familiari ausu propius accedentes, nō sine periculo hoc ausi dicantur. Mirantibus hāc nouitatē regiā plurimis, vt pro ea satisfaceret, gentēmq; suam in regē Anglorū accenderet, Præsulū Procerūque suorum Conciliū Parisios conuocauit. Vbi allegans contra eundē regē plurima, tanquā certa, atque inter cetera, quòd virū illum nobilissimū nequiter per diros satellites peremisset, literas quoque protulit à quibusdā potentibus sibi (vt dicebat) transmissas, quibus monebatur propensiores suimet habere cautelam: sciēs quòd rex Anglorū insidiaturus animæ suæ ab Oriente iā direxisset sicarios. Quāobrerē (inquit) nemo debet mirari, quòd præter solitum diligentiorē mei ipsius curā habeā: quā tamē si reputatis vel indecētē, vel superfluā, decernite amouēdā. Adiecit etiā cordi sibi esse de manifesto proditore pro-

prias maturè vlcisci iniurias. Adhæc plurimi adulatoriè respōderunt. bonū honestūq; esse, quod pro cautela faciebat : & quod pro vltione disponebat. Prudentes vero dixerūt, Cautelā quidē tuam, Rex, qua tibi cōtra incertos casus fortē abundantiūspicias non culpamus: præmatu-
ræverò vltionis propositū minimè appro-
bamus. Nā etsi vera sint quæ de rege Anglorum dicuntur, non tamen cit petulanter & præmatuè agendum. sed respektum honesti sustinendum quousque ad propria reuertatur, qui propter Christū peregrinari noscitur. Hæc Neunbrigēsis. Deinceps alteram Maiorum nostrorum in regno constituendo sapientiā consideremus. Nam quæ tertia tyrannidis nota numeratur, vt non ad ciuitatis & subiectorum, sed ad ipsius dominantis commodum atque arbitrium omnia referantur, eius nullam in nostra Repub. mercurulam multas per ætates hæsisse, ex eo intelligetur quod paulo posterius docēbimus, summam regni Francogallici administrationem penes publicum & solenne gentis Concilium fuisse: quod posterior ætas Conuentum trium Statuum
appella-

appellavit. Cuius appellationis rationem Claudius Seyffellus in libello quē Franciæ monarchiam inscripsit, ad tres Civium ordines referendā putat: quorum summum nobilitati, medium iuridicis & mercatoribus, tertium opificibus & agricolis attribuit. Verba illius capit. 13. hæc ferè sunt: Est in hoc regno forma quædam Reip. magnopere & laudanda & retinenda: quoniam plurimum in ea momenti est ad ordinum omnium concordiam constabiliendam: neque dubiū est, quia quādiu suum cuique ordini ius suæque dignitas servabitur, difficile sit regnum labefactari. Nam cuiusque ordinis certa est prærogativa: neque, ea servata, potest alter alterum evertere: ac ne tres quidem simul in Principem & Monarcham conspirare possunt. Horum porò in ordinum trium numerum nequaquam repono Ecclesiasticos: qui per illos mixti sunt: sed tres status sine ordines numero, primū Nobilitatem: tū medium populū, qui dici Opimus potest: postremò plebem infimam. Hæc Seyffellus. Sed videamus, ne cū hæc tripartita distributio non ad vitæ communis rationem, sed

H.j.

ad publicum gentis. Cōcilium referatur
(qua de causā Concilium illud vulgo
Trium statuum appellatur) ecquid com-
modius, ad illa tria genera referri possit,
quibus id Concilium constat: hoc est, ad
régalem, optimatum & popularem: quip-
pe, cū huius regni status is fuerit, quē
Philosophi veteres, (in his Plato & Ari-
stoteles, quos Polybius & Tullius imitati
sunt) optimum ac præstantissimum iudi-
carūt: nimirū qui è tribus generibus Re-
gali, Optimatū; & Popolari mixtus ac tē-
peratus esset: quam Reip. formam idem
Tullius in suis de Repub. libris vnam ex
omnibus potissimam esse duxit. Nam
cū regius & popularis dominatus na-
tura inter se dissideant, adhiberi tertium
aliquem oportet intermedium, & vtriuf-
que communem, qui est Principum, si-
ue Optimatum: qui propter splendo-
rem & antiquitatem generis, ad regiam
dignitatem accedit: propter clientelam,
& (vt vulgo loquimur) subiectionem à
plebeio genere minus abhorret. Vnum
enim eundemque cum plebe populi v-
niuersi Magistrum agnoscunt. Huius au-
tem præclari Reipub. status insignis ex-
tat

at Ciceronis laudatio, ex Platonis de
Repub. libris expressa, quam propter sin-
gularem elegantiam. subscribemus: Vt
in fidibus, inquit, ac tibiis, atque cantu
ipso, ac vocibus concentus est quidam
tenendus ex distinctis sonis; quem im-
mutatum ac discrepantem aures eru-
ditæ ferre non possunt: isque concen-
tus ex dissimillarum vocum mode-
ratione concors tamen efficitur, & con-
gruens: sic ex summis, & mediis, & in-
fimis & interiectis ordinibus; vt sonis,
moderata ratione ciuitas; consensu dis-
simillimorum concinjit: & quæ harmo-
nia à musicis dicitur in cantu, ea est in
ciuitate concordia: arctissimum atque
optimum in Republica vinculum inco-
lunitatis, quæ sine iustitia nullo pacto
esse potest. Hanc igitur mixtam è tri-
bus generibus Reipubl. temperationem
Maiores nostri secuti, sapientissimè con-
stituerunt, vt quotannis publicum to-
tus regni Concilium Kalend. Maij ha-
beretur: quo in Concilio de summis qui-
busque Reip. negotiis communi ordinũ
omniũ consilio ageretur: sic, vt vetus illa
aurea lex valeret: S A L V S P O P V L I

S V P R E M A L E X E S T O . Cuius instituti sapientia & utilitas tribus maxime rebus cernitur. primum quod in magno prudentium numero magnitudo consilij versatur, vt Salomoni & aliis sapientibus placuit. deinde quia libertatis pars est, quorum periculo res geritur, vt illa eorum consilio atque auctoritate administretur: & , quemadmodum vulgo dici solet, quod omnes tangit, ab omnibus approbetur. postremo vt qui apud regem in magna potentia sunt, & magnis imperiis præsunt, eius Concilij metu, in quo Ciuitatum postulata liberè audiuntur, in officio contineantur. Nam quod regna quædam vnus regis arbitrio ac nutu gubernantur, quale hodie Turcicum esse constat, rectissime Aristoteles lib. Polit. 3. animaduertit, non hominum liberorum & lumine mentis & rationis utentium, sed pecudum potius & brutorum consilij expertium eam gubernationem esse. Sic enim se res habet: vt pecudes, non ab vno è suo genere: vt pueri aut adulescentes, non ab vno è suis æqualibus, sed à præstantiore aliquo reguntur: sic hominum multitudo non ab vno è suo numero, qui

ro, qui minus fortasse, quàm alij complures, videret: sed à mente ex multis conflata, hoc est, conjunctis probatorum virorum consiliis, regenda & gubernanda est. Nam quòd Senatum assiduum & ordinarium plerique habent reges, cuius consilio in administranda Repub. sese vti dicunt: primùm aliud est regni, aliud regis consiliarium esse. Ille Reipub. vniuersæ, & in commune consulit: hic vnius hominis commodis atque vtilitatibus seruit. Deinde cùm illi Senatores assidui vel vno in loco, vel certè in aula Principis perpetuò maneant, longinquarum ciuitatum nosse ac videre statum commodè non possunt. Præterea regalis & aulicæ vitæ illecebris inducti, facilè ad libidinè dominandi, ad ambitionem, & opes amplificandas deprauantur: vt ad extremum non regni, & Reip. consiliarij, sed regis vnius assentatores, & ministri cupiditatũ & regiarum, & suarũ quoque appareant. Qua de re extat insigne Imp. Aureliani elogium apud Fl. Vopiscum, quod subscribemus: Ego (inquit) à patre meo audiui, Diocletianum principem, iam priuatum dixisse, nihil esse difficilius, quàm

H.ij.

bene impèrare. Colligūt se quatuor vel quinque: atque vnum consilium ad decipiendum Imperatorem capiunt: dicunt quid probandum sit. Imperator qui domi clausus est, vera nō nouit. cogitur hoc tantum scire, quod illi loquuntur. Facit iudices, quos fieri non oportet. Amouet à Rep. quos debebat retinere. quid multa? vt Diocletianus ipse dicebat, Bonus, cautus, optimus venditur Imperator. Itaque hæc incommoda veteres Romani metuentes, Regi quidem Senatum ordinarium attribuerunt: sed, vt salus populi suprema lex esset, summam Reip. non regi, aut eius senatui, sed ipsi populo & comitiis reseruauerunt. Quare sub omnibus regibus hæc lex fuit: vt populus in comitiis magistratus crearet, leges scisceret, bella decerneret: quemadmodum Dionysius Halic. lib. 2. testatur. Pōponius quidem Iurisconsultus memoriæ prodidit, populum R. primis temporibus in triginta partes diuisum, quæ Curiæ dictæ sunt: propterea quòd Rex Reip. curam (vt ipse ait) per sententias partium earum expediebat, vnde leges Curiatæ dictæ: & antiquissima omnium comitia, Curiata. quintian

etiam Seneca libro Epistol. decimono-
no scribit, se ex Ciceronis de Repu-
blica libris didicisse, PROVOCAT-
TIONEM AD POPV-
LVM ETIAM A REGIBVS
FVISSE. quod etiam Tullius ini-
tio libri Tusculanarum disputationum
i v. his demonstrat verbis: Nam cum à
primo vrbis ortu regiis institutis, par-
tim etiam legibus, auspicia, cerimo-
niæ, comitia, prouocationes, & cetera
tota res militaris diuinitus esset consti-
tuta, &c. Sed & in Oratione quam pro
domo sua habuit: Nego, inquit, po-
tuisse iure publico, legibus iis quibus
hæc ciuitas vtitur, quenquam ciuem
vlla eiusmodi calamitate affici sine iudi-
cio. hoc iuris in hac ciuitate etiam tum
cum Reges essent, dico fuisse, vt nihil de
capite ciuis, aut de bonis sine iudicio se-
natus, aut populi, aut eorum qui de qua-
que re constituti iudices sunt, detrahi pos-
sit. Quibus ex locis perspicuum est, Ro-
manos, etiã tum cum regibus parebant,
hanc tamen sacrosandam legem habuif-
se, quam superius commemorauimus:
SALVS POPVLI SVPREMA

LEX EST O. neque vnquam regnum
vllum fuisse arbitror, præter Turcicum,
in quo ciues non aliquam libertatis ima-
ginem retinerent, quæ in vnico comi-
tiorum habendorum iure posita est. Ita-
que legem illam Maiores nostri summa
sapientia secuti decreuerunt, Remp. cõ-
muni omnium ordinum consilio geren-
dã esse: cuius consilij habendi caussa cer-
to anni tempore Rex, & principes & dele-
cti ex singulis prouincijs conuentum a-
gerent. Quod idem institutum, videmus
etiam multis alijs in gentibus obseruatũ
fuisse. Primũ in Gallia nostra antiqua,
& libera, quam superius ex Cæsaris com-
mentariis ostendimus cõmuni Delecto-
rũ Cõcilio administratã fuisse. Sed quo-
niam de Regno instituta cõmemoratio
est, satis constat, antiquitus in Græcia Am-
phyctionũ Conciliũ fuisse ab rege Am-
phyctione (vt Suidas & alij testantur) Deu-
calionis filio institutũ, vt è XII. Græciæ
ciuitatibus certo anni tẽpore delecti ad
Thermopylas cõuenirent, ibique de re-
gni & Reip. summis rebus cõmuni con-
silio deliberarent. qua de caussa Cicero
Cõmune, Plinius Publicum illud Græciæ
Conci-

Conciliū appellat. Sic Populus Lacedæmonius, etsi regem habebat, tamen de summa Rep. quidnam esset vtile & honestū deliberabat: vt ex AEschine scribit Gellius lib. 18. cap. 3. quinetiam Regibus suis Ephoros, tāquam custodes atque obseuatores, imponebat, qui (quēadmodum Plato scribit) Regibus freni instar essent, quorūque consilio atque auctoritate Reges Remp. abministrarēt. Quam eandem in insula Taprobane regni rationem Plinius commemorat lib. 6. cap. 22. vt Regi xxx. Rectores attribuerentur à populo, quorum consilio in gubernanda Rep. vteretur. ne si immēsa interminatāque Regibus in ciues potestas permitteretur, eodem loco ac numero non modò suos ciues, sed etiam consanguineos, quo vel mancipia vel pecudes, haberent. quod in Turcico imperio accidisse constat, vbi non modò priuatos quosque ciues quasi pecudes mactare Tyranno ius est, verū etiam cognatos, propinquos, affines, fratres denique consanguineos. Simillimam Germanorum in imperio Germanico constituendo sapientiam fuisse apparet,

vbi Imperator, Monarchæ: Principes, Aristocratix: ciuitatū verò legati, Democratix speciem obtinent. neque quicquā quod ad summam Rempub. Germanicam pertineat, nisi in Ordinum conuentu constitutum, atque complacitum sit, ratum & firmum habetur. Quinetiā eandem apud Anglos Regni administrandi formam esse, testis est Polyd. Verg. lib. Ang. Hist. ii. vbi sic scribit: Ante hæc tempora, (Regis autem Henrici I. vitam exponit) Reges non consueverant populi conuentum consultandi causa, nisi per rarò, facere: adeò vt ab Henrico id institutum manasse, iure dici possit. quod tam altis defixum, vt etiam nunc, radicibus semper stetit, vt deinceps quicquid ad Rempublicam bene gerendam, eiusque conseruationem deliberandum foret, illud ad Concilium deferretur, & siquid autè Regis aut populi iussu decretum factumque esset, id totum pro nihilo haberetur, nisi eiusmodi Concilij auctoritate foret comprobatum. Ac ne imperitæ vulgi multitudinis, cuius proprium est nihil sapere, iudicio Concilium impediretur, certa lege exceptum fuit

fuit ab initio, qui ex Sacerdotum cœtu; quique, quoties ex reliquo populo vocari deberent ad Concilium. More Gallico vulgò Parliamentum appellât. quod unusquisque Rex initio sui Regni habere solet: qui & deinde, quoties res postulat, suo arbitrato illud ipsum conuocat. Hæc Vergilius. Sed ex his gentium ferè omnium institutis nullum æquè insigne memoratur, ut illud Hispanorum, qui cùm in communi Arragoniæ Concilio Regem creant, rei memoriæque consignandæ causâ fabulam peragunt: hominẽque inducunt, cui Iuris Arragonici nomen imponunt: quẽ Rege maiorem ac potentiorẽ esse communi populi decreto sanciunt, tandẽque Regẽ certis legibus & cõditionibus creatũ his affantur verbis, quæ propter eximiam ac planè singularem gentis illius in frenando Rege fortitudinẽ proferemus: NOS QUI VALEMOS TANTO COME VOS, Y PODEMOS MAS QUE VOS, VOS ELEGIMOS REY: CONESTAS Y ESTAS CON DITIONES: INTRA VOS Y NOS, VN QUEMANDA MAS QUE VOS. Id est, Nos qui tan-

ti sumus, quanti vos, & plusquã vos possumus, Regem vos eligimus, his atque conditionibus. Inter vos & nos vnus maiore cū imperio est, quàm vos. Quæ cū ita se habeant, cū, inquam, gentium ac nationum omnium commune hoc institutum semper fuerit, quæ quidem regio ac non tyrannico imperio vterentur, vt SALVS POPVLI SVPRIMA LEX ESSET: perspicuum est, nō modò præclaram illam communis concilij habendi libertatem partem esse iuris gentium, verumetiam Reges qui malis artibus illam sacrosanctam libertatē opprimunt, quasi iuris gentium violatores, & humanæ societatis expertes iam non pro Regibus, sed pro tyrannis habēdos esse. Quanquam quid eos tyrannos appellemus, ac non etiam atrociori vocabulo vtamur? cū FL. Constantinus tyrannus, qui iuniore Honorio imperante tyrannidem in Gallia occupauit, vetus istud Galliæ nostræ institutum violare ausus non sit, sed tãquam sacrosanctum conseruarit. Nam cū Arelate regni sui sedem fixisset, eamque propterea Constantinam urbem vocari statuisset, publicum

publicum gentis Concilium quotannis ex vetere instituto haberi solitum, in ea vrbe haberi statuit: hoc est, septem prouinciarum conuentus, Viennēsis, vtriusque Narbonēsis, vtriusq; Aquitanix, No- uēpopulaniæ, & Alpium maritimarum. quod ex ipsius Cōstitutione nūper duorū clarissimorū virorū beneficio in lucē edita, cognoscere licebit. IMP. CONSTANTINVS AD AGRICOLAM PRAEFECTVM PRAETORIO GALLIARVM. Saluberrima magnificentiae tuæ suggestionē inter reliquas Reip. vtilitates euidenter instructi, obseruanda prouincialibus nostris, id est, per septem Prouincias mansura in æuum auctoritate decernimus, quod sperari planē ab ipsis prouincialibus debuisset. Nam cū propter priuatas & publicas necessitates de singulis ciuitatibus, non solū de singulis Prouinciis vel Honoratos confluere, vel mitti legatos aut possessorum vtilitas, aut publicarum ratio exigat functionum: maximē opportunum & conducibile iudicauimus, vt seruata posthac quotannis consuetudine, in constituto tempore, in

Metropolitana , id est , in Arelatensi vrbe incipiant septem Prouinciæ habere concilium. In quo planè tam in singulis , quam in commune consulimus : primum , vt optimorum conuentus sub illustri præsentia præfecturæ , si id tamen ratio publicæ dispositionis obtulerit , saluberrima de singulis rebus possint esse consilia. Tum quicquid tractatum fuerit , & discussum ratiociniis constitutum , nec latere potiores Prouincias poterit , vt parèr necesse est inter absentes æquitatis formam , iustitiæque seruari. Hinc planè præter necessitates etiam humanæ conuersationi non parum credimus commoditatis accedere , quod in Constantina Vrbe iubemus annis singulis esse concilium. Tanta est enim loci opportunitas , tanta est copia commerciorum , tanta illic frequentia comitantium , vt quicquid vsquam nascitur , illic commodius distrahatur. Neque enim vlla Prouincia fructus sui facultate lætatur , vt non nisi hæc propria Arelatensi , soli credatur esse fœcunditas. Quicquid

quid enim diues Oriens, quicquid odoratus Atalis, quicquid delicatus Assyrius, quod Afriæ fertilis, quod speciosa Hispania, quod fœcunda Gallia potest habere præclarum, ita illi exhibetur affatim, quasi sibi nascantur omnia, quæ ubique constat esse magnifica. Iam verò de cursu Rhodani, & Turo-
ni recursum, necesse est, ut vicinum faciant, & penè conterminum, vel quod iste præterfluit, vel ille quod circuit. Cum ergo huic seruiat ciuitati quicquid habet terra præcipuum: ad hanc vel naui, vel vehiculo, terra, mari, flumine deferatur quicquid in singulis nascitur: quomodo non multum sibi Gallia nostræ præstitum credant, eum in eadem ciuitate præcipiamus esse conuentum, in qua diuino quodam munere commoditatum & commerciorum opportunitas tanta præstatur? Siquidem hoc rationabili planè, probatoque consilio iam & vir illustris Petronius obseruari debere præceperit. Quod interpolatum vel iniuria temporum, vel desidia Tyrinorum reparari solita prudentiæ nostræ auctoritate decerni-

mus, Agricola Parēs charissime, atque amantiissime. Vnde & illustris magnificentia tua & hanc præceptionem nostram, & priorem sedis suæ dispositionē per septem prouincias in perpetuo faciet custodiri. vt ab Idib. Augusti quibuscūque mediis diebus in Idus Septēb. in Arelatensi vrbe nouerint Honorati, vel Possessores iudices singularum Prouinciarum annis singulis Cōcilium esse seruandum, ita vt de Nouempopulonia, & de secunda Aquitania, quæ Prouinciæ lōgius constitutæ sunt, si eorum Iudices occupatio certa detinuerit, sciant legatos iuxta consuetudinem esse mittendos. Qua prouisione plurimum & prouincialibus nostris nos intelligimus, vtilitatisque præstare: & Arelatensis vr-
bis, cuius fidei secundum testimonia atque suffragia Patritij parentisque nostri multa debemus, non paruum adicere nos constat ornatum. Sciat autem magnificentia tua, quinis auri libris Iudicē mulctandum esse: ternis Honoratos, vel Curiales, qui ad constitutum locum intra definitū tempus venire distulerint.

Verū vt ad institutū redeamus, cū
illa,

illa, quam superius exposuimus forma, Resp. nostra maiorū instituto temperata è tribus generibus fuisset, cōstitutum est vt quotannis, atque adeò quories maior aliqua res incideret, solenne & publicum Cōciliū indiceretur: quod propterea Trium statuum Parlamentum appellatum est: cū eo vocabulo colloquium & conuentus hominum intelligeretur variis ex locis vnum in locum communi de re deliberandi causa cocuntium; itaque colloquia inter hostes pacis aut induciarum causa instituta; semper in Chronicis nostris illo Parlamenti nomine appellantur. Huic porro Cōcilio rex in aureo tribunali sedens, præerat: cui primū Principes Regniq̃ magistratus, tum inferiore loco Legati ex singulis ciuitatibus subsidebant: quos populari lingua Deputatos appellamus. Nam vbi dies Concilii venerat, Rex ea pompa in constitutum atrium deducebatur, quæ magis ad popularem moderationē quam ad Regalem magnificentiam accommodata videbatur. Quam etsi perditis hisce temporibus aulicis assentatoribus irrisui fore non dubitamus, tamen

quoniam pietatis pars est, Maiorum sapientia delectari, ex antiquis monimentis exponemus. Carpentio igitur Rex in atrium vehabatur bubus tracto, quos auriga stimulo agebat. Vbi verò in atrium ac potius in Reip. sacrarium ventum erat, tum Principes Regem in aureo folio collocabāt: reliquique (vt iam diximus) suo quisque loco atque ordine subsidebant. Eoque demū in statu atque sacrario Regia Maiestas dicebatur. cuius rei etiam nūc insigne monimentum animaduvertere licet in typo Regio, quod Sigillum Cancellariæ vulgò nominamus, vbi Rex non equo militari insidens, aut triumphali more quadrigis inuehēs, sed togatus & coronatus sedēs in folio, dextrāque sceptrum regale, sinistra sceptrum iustitiæ tenens, solēnique concilio præsidens conspicitur. Et profecto ita est, vt ibi demū Regalis maiestas verè propriēq; dicatur, vbi de sūma Reipub. cōsiliū agitur: non, vt imperitum vulgus vlturpare solet, siue rex ludat pila, siue saltet ac tripudiet, siue cū mulierculis garriat ac nugas agat: deniq; vt sēper Maiestatem Regiam nominet. Harum
autem

autem rerū omnium testimonia è multis pauca proferemus. Primū ex historia Eguinarthi, qui Caroli Magni Cancellarius fuit, ciúsq; vitā cōscripsit, & Hunibaldi Appendice apud Ioh. Trittenhemiū: Quocunque, inquit, eundū erat, carpento ibat, quod bubus iunctis & bubulco rustico more agente trahebatur. Sic ad palatium, sic ad publicum populi sui cōuentum; qui ad Kalendas Maij annuatim ob Regni vtilitatē celebrabatur, ire, sic domum redire solebat. Quod idem totidem propè verbis Iohannes Naucleus in Chronologia Generat. 26. cōmemorat. Itemque auctor magni Chronici sub initiū vitæ Caroli Magni, fol. 177. Neque verò nimio operè admirandū id videretur. nā hunc tēporum illorū morē fuisse, vt & Reges, & Reginae, & Regij liberi bubus veherētur, argumēto est etiā ille Gregorij Turo. locus lib. 3. c. 26: Deuteria verò (hæc Childeberti regis vxor erat) cernēs filiam suā ex superiore marito susceptā, adultā valde esse, timens ne eā concupiscens Rex sibi adsumeret, in basterna positam indomitis bobus coniunctis eam de ponte præcipitavit. Iam verò

de Tribunali aureo Aimoinus lib. 4. cap. 30. ita scribit, vbi de Rege Dagoberto cōmemorat: Générale indixit PLACITVM in loco nuncupato Bigargio: ad quod properè conuenientibus cunctis Franciæ Primoribus Kal. Maiis Rex solio residēs aureo hoc apud eos habuit orationis exordium. Item cap. 41. vbi de Clodoueo Rege loquitur: Medius inter eos solio residens aureo hoc habuit orationis exordium. Item Sigebertus. in Chro. anni 662: Francorum (inquit) Regibus moris erat, Kal. Maij præsidere coram tota gente, & salutare, & salutari, obsequia & dona accipere. Quod Georg. Cedrenus totidem propè verbis sic exponit: Κατὰ δὲ τὸν Μαῖον μιλῶν προσκαθέζεσθαι ἐπὶ πάντος τῆ ἔθνους καὶ προσκλινεῖν αὐτοῖς, καὶ ἀντιπροσκυνεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, δωροφορεῖσθαι τε κατὰ σαυήθειαν, καὶ ἀντιδιδόναι αὐτοῖς. Iā verò de populariū, qui ad Conciliū cōuenerant, auctoritate, testimoniū hoc extat apud Aimoinū lib. 4. cap. 41. vbi de Clodoueo secundo loquitur: Quanquam (inquit rex) Francigenæ ciues, terreni nos cura principatus admoneat, publicis vos consultores rebus aduocare. Idē eodem li. c. 74.

A Esta-

Æstatis initio in Saxoniam eundem, & ibi (in Francia quotannis solebat) generalem conuentum quotannis habuit. Item lib. 4. capite 13. vbi de Carolo Magno loquitur: Peraçta venatione Aquisgrani, rediens generalem populi sui cōuentū more solenni habuit. Cap. 116. Imperator autem duobus conuētibus habitis, vno apud Nouiomagum, altero apud Compendiū, in quo & annua dona suscepit. Item capite 117. Mense Augusto Vormaciam venit, atque habito generali conuentu, & oblata sibi annua dona more solenni suscepit, & legationes plurimas audiuit. Item lib. 5. cap. 31: Generale PLACITVM Idibus Iuniis in villa Duziaco tenuit: vbi & annua dona sua suscepit. Atque hæc quidem de solenni Concilio, quod Historici & Galli & Germani deprauata Latini sermonis consuetudine modò Curiam, modò Conuentum generalem, plerunque autem PLACITVM appellarūt. Gregor. lib. 7. cap. 14. Igitur adueniente PLACITO directi sunt à Childeberto rege, &c. & libro 8. c. 21: Sed cum ad PLACITVM Childebertus cū proceribus suis cōuenisset &c. Aimoin. lib.

Aimoin. lib. 4. capit. 109. Medio mense
Conuentus generalis apud Theodo-
nis villam magna populi Francorum
frequentia celebrauit. Et mox: Eminuit
in hoc PLACITO piissimi Imperatoris
misericordia singularis. Nam moris fuit
vt in illo Cōcilio munera vndique Regi
mitterentur, quod & aliis multis locis
traditur: quibus Concilium illud, Con-
uentus generalis appellatur. Aimoin.
lib. 4. cap. 64. vbi. de Pipino Regē loqui-
tur: Coegit vt promitterent se omnem
voluntatem illius esse facturos: & annis
singulis honoris causa ad generalem
conuentum equos trecentos pro munc-
re duros. Item. cap. 85. Saxonum per-
fidia non immemor, conuentum gene-
ralem trans Rhenum in villa Cuffen-
sten more solenni habuit. Iam vrò
Concilium illud alio quoque vocabulo
Curia dicebatur. vnde nata popularis
locutio, cum ad aulam & Regiam itur,
vt, iri ad Curia dicatur: propterea quòd
rarò ad regē, nisi indicto publico gentis
cōcilio & parlamēto, magnisq; de rebus
adibatur. Aimoin. lib. 5. c. 50. Carolus, in-
quit, Danorū Regis filius Elādriæ Pro-
ceres

ceres quosdā iudicio Curiaē conuenienter petebat. Itē c. sequenti: Defuncto Hērico Romanorū Rege, in ea quæ maxima & generalis est habita Magūtia Curia. Itē Otto Frising. lib. Frider. 1. cap. 40. Post hæc Princeps Bauariā ingreditur, ibiq; mēse Februario generalē Curiaē celebravit. Item cap. 43. Conradus Romanorum Rex, Principes conuocans in oppido Orientalis Franciæ Franconofure generalem curiam celebrat. Posterioribus autem seculis dicta est Franciæ Curia: interdum Curia Parlamenti trium statuum, interdum præcisè Parliamentum statuum, vt posterius docebimus. Hinc illud Speculatoris Iuricons. sub titulo de feriis, ad finem: Potest excusari consuetudo C V R I Æ R E G I S F R A N C I Æ, quæ tempore parlamentorum omni die ius reddit: vt venientes de longinquis partibus citius expediantur. Itē illud Ioannis Fabri in Auth. hoc nisi. C. de solut. Curia Franciæ consuevit statuere, quod quando rex monetam debilitat, recipitur pro forti: quando fortificat, habetur respectus ad tempus contractus.

De sacrosancta publici Concilii auctoritate: & quibus de rebus in eo ageretur.

CAP. XI.

DEinceps locus postulat; ut quibus de rebus in solenni Cōcilio ageretur, cōsideremus: Maiorūque nostrorū in constituenda Rep. sapientiam admiremur. Summatim autē has ferē obseruauimus. Primū de creando vel abdicando Rege: tum de pace & bello, de legibus publicis: de summis honoribus, præfecturis, & procurationibus Reip. de assignanda patrimonij parte liberis defuncti Regis, vel dote filiabus constituenda, quod Germanicō verbo Abānagium, quasi exclusoriam partem, appellant, denique de iis rebus omnibus, quæ vulgus etiam nunc Negotia Statuum populari verbo appellat, quoniam de nulla (ut dixi) Reipublicæ parte nisi in Statuum siue Ordinum Concilio agi ius esset. Ac de creandis quidē aut abdicandis Regibus superius, tum ex Caroli Magni testamēto, tum etiam ex aliis auctoribus satis mul-

ta te-

ta testimonia protulimus. Neque tamen illud prætermittimus, ex Reginonis lib. 2. sub anno DCCCVI. vbi de Carolo Magno scribens: Cū primoribus, inquit, & optimatibus Francorum de pace constituenda & conseruāda inter filios suos, & de partitione regni placitum habuit. Quo eodem modo Aimoinus lib. 5. cap. 17. vbi de rege Carolo Caluo commemorat: Generali (inquit) conuentu in Carisiaco habito filium suum Carolum armis virilibus, id est ense, cinxit: corona Regali caput insigniuit, & Neustriam ei attribuit: Pipino, Aquitaniam. Nam (vt superius dictum est) prærogatiuam quidē regis filij magnam in illis comitiis habebant: sed tamen etiā si à parentibus in suo testamento designati heredes erant, à populo tamen cōfirmandi erant: quem morem non modò Occidentales nostri, sed etiam Orientales Frāci retinuerunt. eiúsque rei cū alia pleraque apud alios testimonia extant, tum illud singulare apud Vitichindū Sax. lib. 2. vbi cū paulo antè scripsisset Henricum Imp. filium suum Oddonem regni sui successorem designasse, ita infert: Defuncto Hen-

rico , omnis populus Francorum atque Saxonum iam olim designatum regem à patre filium eius Oddonem elegit sibi in principem : vniuersalisque electionis notâtes locum, iusserunt ad Aquisgrani palatij. Et mox, vbi Magontini Episcopi, qui cum infulis illius in pompa & processione occursum expectabat, orationē ad populum exponit: En, inquit, adduco vobis à domino Henrico olim designatum, nunc verò à cunctis Principibus regem factum Oddonem. Si vobis ista electio placeat, dextris in cœlum leuatis significatē. Adhæc omnis populus dextrās in excelsum leuans, cum clamore valido imprecati sunt prospera nouo Regi.

Quibus & similibus aliis permultis ex locis facile intellectu est ; idem Francorum Orientalium & Occidentalium institutum in suis regibus deligendis fuisse : quippe , qui & vnīs ex sedibus patriæque olim profecti, & perquandiu sub iisdem regibus ac principibus iisdem legibus ac moribus vterentur. Iam de regni procuratione, insigne illud testimonium apud eundem auctorem extat. libr. quinto, capit. 35. vbi de eodem Carolo Caluo loquitur:

loquitur: Carolus (inquit) Romam proficiscens, Compendij Placitum generale Kalend. Iunij habuit: vbi per capitula, qualiter regnum Franciæ filius suus Ludouicus cum fidelibus eius & regni primoribus regeret, vsque dum ipse Roma rediret, ordinat. Idem eodem lib. cap. 42. Cuius ætatem (de Carolo Simplicie loquitur) Franciæ primores incongruam, vt erat, exercendæ dominationi arbitrati, consiliũ de summis meunt rebus: Franci, Burgũdiones, Aquitanienſesque proceres congregati in vnum, Odonem tutorem Caroli, regniſque elegere gubernatorem. Iam verò de legibus & constitutionibus, vel vnus ille Gaguini locus in vita Ludouici cognomento Sancti, testimonio eſſe poteſt: Cũ Pariſium, inquit, Ludouicus veniſſet, conuentu generali habito, Remp. reformauit, ſtatutis optimis legibus de iure à iudicibus dicendo, & de officiis non emendis, &c. Porro de summis honoribus, & præfecturis ad probatos viros deferendis, testimonium apud Aimoinum extat. libro 5. cap. 36. vbi de Carolo Caluo loquitur: qui cũ ante inaugurationem regni præ-

fecturas arbitratu suo tribuisset, Proceres
solenne Concilium indicere cœperunt,
legatósque ad regē mittere: neque prius
regem coronari passi sunt, quàm illorum
Concilio atque auctoritate in illis man-
dādis magistratibus vñus esset: Regni pri-
mores, inquit, indignati, quia quibus-
dam honores dederat, sine illorum con-
sensu, & ob id aduersum ipsum conspi-
rarunt, & conuentum suum in villam
Vvitmarium conduxerunt: indēque le-
gatos suos ad Ludouicum direxerunt.
sed & Ludouicus legatos suos ad illos di-
rexit, &c. Item Regino lib. 2. Carolus pla-
citum habuit in Compēdio, ibique cum
optimatum consilio Rodiberto comiti
ducatū inter Ligerim & Sequanam cō-
mendauit. Item Appendix Gregor. Turo.
lib. 11. cap. 54. Eo anno, inquit, Clotharius
cum proceribus & leudibus Burgundiæ
Trecassinis coniungitur: cum eos solici-
tasset si vellent, mortuo iam Vvarnhario
aliū in eius honoris gradū sublimare:
sed omnes vnanimiter denegātes, se ne-
quaquam velle Maiorem domus elige-
re, Regis gratiam obnixè petentes, cum
rege transigere. Et c. 101. Mortuo Theo-
dorico

dorico rege Franci Clodoveum filium eius paruulum elegerūt in regnum. quo non multos post annos mortuo Childebertus frater eius in regnum resedit: Grimoaldus autem cum Childeberto rege Maior domus palatij super Francos electus est. Ad eundem numerum referendæ sunt Principum contentiones, quæ Reip. perniciosæ futuræ videbantur, de quibus in eodem illo Concilio disceptabatur. Nam Aimoinus lib. 4. cap. 1. vbi de Clotario Chilperici filio commemorat, à quo Brunechildis Austrasiæ regnum postulabat, ita loquitur: Clotarius respondit, conuentum nobilium debere eam aggregare Francorum, & communi tractatu de communibus consulere rebus, se verò iudicio illorum in omnibus pariturum, nec præceptis promisit obstaturum. Quod idem Appendix Gregor. lib. 11. commemorans: Clotarius, inquit, respondebat, iudicio Francorum electorum quicquid procedente domino à Frâcis inter eosdem iudicabitur, pollicitum esse implere. Eodémque modo apud eundem Gregorium lib. 8. c. 21. Boso Gunthramnus sepulchri violati in publico

Francorum Concilio accusatus damna-
tusque dicatur. Cum ad placitum, in-
quit, Childebertus cum proceribus suis
conuenisset, & Guntthranus de his in-
terpellatus clā aufugisset, ablatae sunt ei
omnes res quæ in Aruerno de fisci mu-
nere promeruerat. Item Aimoinus lib. 5.
cap. 12. vbi de rege Ludouico Pio loqui-
tur, quem filij contentionibus exagita-
bant: Cū autem instaret Autumnalis
temperies, ij qui Imperatori contraria
sentiebant, alicubi in Francia conuen-
tum fieri generalem volebant. Item cap.
13. in Theodonis villam conuenire ge-
neraliter suum populum præcepit. Et
paulo post: Sed post paucum tempus i-
dem ad festum Sancti Martini populum
conuocauit: filiumque Pipinum fugien-
tem ad se quoquomodo reuocare vo-
luit. sed ille id refugiebat. Eademque ip-
sa de re Gaguinus commemorans: At cō-
iurati (inquit) cū intelligerent absque
procerum conuentu regem se deicere
non posse, magnis viribus enitūtur Con-
cilium in Francia habere. Repugnabat
tamen Ludouicus, quod sciret Francos
ab inimicis aduersum se persuasos esse,
Maguntia

Maguntiaē propterea cōuentum indixit : mandátque neminem in Concilio cum armis admitti. At ne publico auctoramēto coniurati aduersus patrem filij destituerentur, coactō apud Compendium ex toto regni Episcoporum Procerūmque Concilio , Lotharius eductum de custodia patrem Compendium perduxit. Rursus Aimoin. lib. 5. cap. 38. vbi de rege Ludouico Balbo scribit , qui Concilium Marsuæ agebat, & de pace cum suo consobрино conferebat. In ipso quidem placito, inquit, hæc quæ sequuntur inter eos consensu fidelium suorum seruanda conuenerunt. Nunc cetera videamus. Nam illud præterea reperio moris fuisse , vt si quis Princeps atque illustriore loco natus criminis alicuius insimularētur, in iudicium ad illud Concilium vocaretur, ibique causam dicere cogeretur. Itaque regis Clotarij tempore cū Brunehildis multorum capitalium criminum accusata & damnata est , rex Concilio Francogalliaē indicto ita cum ordinibus loquitur, apud Aimoinum lib. 4. c. 1. Vos dulcissimi cōmilitones, & præminentes Francia primores, decernite cui

subiaceat supplicio tanti obnoxia sceleris. Et Ado Ætat. vi. sub anno 583. In præsentia, inquit, regis iudicantibus Francis, indomitis equis religata discinditur. De regalis verò patrimonij partitionibus & abannagiis, testimonium extat apud eundem libro 5. ca. 94. vbi de Carolo Magno commemorans ita loquitur: Illis absolutis conuentum habuit Imperator cum primoribus & optimatibus Francorum de pace constituenda, & conseruanda inter filios suos, & diuisione regni facienda in partes tres, vt vnusquisque illorum quam partem tueri & regere debuisset, si superstes illi eueniret. Item eo loco vbi de partitione inter Ludouici liberos facta loquitur, libro 5. capit. 40. Profecti Ambianos, & sicut fideles illorum inueniunt, regnum paternum inter se diuiserant. Item cap. 41. vbi de Carolomanno scribit, qui Vvormaciæ Concilium agebat. Ad quod Placitum Hugo profectus pro petitione partis regni, quam frater suus Ludonicus in locarium acceperat. Quinetiam ex aliis locis licet animaduvertere, si quando rex maiores sumptus facere instituisset, velut in templis ædificandis

candis & monasteriis fundandis: rex ordinum consilium exquirebat. Nam Aimoinus libro 4. cap. 41. ubi de Clodoueo secundo loquitur, qui in tribunali pro solenni Concilio sedebat: Hoc habuit, inquit, sermonis exordium: Quanquam Francigenæ ciues, terreni nos cura principatus admonet, publicis vos consultores rebus aduocare. Atque hæc quidem hætenus. Ex quibus perspicuum esse arbitramur, quod initio diximus; Maiores nostris, qui verè Franci ac libertatis custodes fuerunt, à Turcica dominandi tyrannide abhorruisse: diuinumque illud præceptum arte retinuisse: **SAEVS. POPVLVS SVPRMA LEX EST.** O: quippe, qui omnem planè regni administrandi potestatem penes maximū comitatum, & ordinum Concilium collocarint: quod, ut antè diximus, Placitum appellabant, propterea quòd Latina consuetudine Placitum id propriè dicitur, quod re in multorum consilio quæsitæ & deliberata tandem inter ipsos conuenit: vnde Placita philosophorum apud Ciceronem, & alios auctores dicta sunt. Gellius lib. 18. c. 3. Populus, inquit, Lacedæ-

monius de summa Rēp. quidnam esset
utile & honestum deliberabat. Et mox :
Consilium quod dabat, acceptum ab v-
niuersis & complacitum est. Sic Romæ,
quæ Senatus de maioris Senatorum par-
tis sententia decreuerat, his perscribebā-
tur verbis: **PLACERE SENATUI** :
ut cum ex aliis veteribus S.C. cuius no-
tum est, tum etiam ex iis quæ in libris
nostris extant : velut in l. item veniunt,
20. §. præter hæc. D. de hered. petit. & l.
2. D. ad Velleian. neque quicquā in iis-
dem libris frequentius est, quàm Placi-
tum appellari, quod inter aliquos con-
uenit. velut in l. ult. C. de pignorib. Pro
tenore cōmunis militantium placiti. &
Placitum pro conuentione in l. 33. C. de
transact. l. j. C. de pact. l. 4. D. de seruit. &
aliis sexcentis locis. Quæ cū ita se ha-
beant, non absurda, opinor, coniectura
nostra videbitur, quam aliis iam quibus-
dam in libris nostris exposuimus, vulga-
tam formulam, qua etiam nunc regij
scribæ in legum & constitutionum clau-
sulis vtuntur, ex illo **PLACITI** voca-
bulo, natam esse: **QVIA TALE EST**
NOSTRVM PLACITVM. Nam
cū

cùm illæ Latinis literis scriberetur (quod ex Aimoino & Capitulari Caroli Magni, & omnibus archiis, monumentisque Gallicis satis constat) postea scribæ regij, vbi populari sermone vti cœperūt, ita vel inscientia, vel malitia potius conuerterunt: *Car tel est nostre plaisir*: Quoniam ita nobis placet. Nam de populi quoque potestate argumentum in Caroli Capitulari hoc extat: Vt populus interrogetur de capitulis, quæ in lege nouiter addita sunt: & postquam omnes consenserint, subscriptiones & manufirmationes suas in ipsis capitulis faciant. Quibus ex verbis patet, populos Franciæ, iis demum olim legibus astringi solitos, quas in comitiis suffragiis suis sanxerant. Et in fin. Legis Alemannicæ, Hoc decretum est apud Regem, & Principes eius, & apud cunctum populum Christianum, qui infra regnum Merouingorum consistunt. Item apud Aimoin. lib. 5. cap. 38. In ipso Placito hæc quæ sequuntur, inter eos consensu fidelium suorum seruanda conuenerunt. Cōuentio- quæ inter gloriosos reges &c. & ipsis & communibus fidelium ipsorum fauenti-

bus & consentientibus facta est. Postremo ne illud quidem prætermittendum est, tantam huius Concilij apud exteras gentes auctoritatem fuisse, ut etiam Principes exteri si quid controuersie haberent, id interdum illius Concilij iudicio permitterent. Appendix Gregor. Turon. lib. 11. cap. 37. Anno XII. regni Theodorici cum Alfaciones, ubi fuerat enutritus, præcepto patris sui Childeberti tenebat, ad Theodebertum barbarico ritu peruaditur: unde placitum inter hos duos reges, ut Francorum iudicio finiretur, Saloisso castro instituunt.

De Præfæctis Regis, qui Maiores domus dicebantur.

CAP. XII.

D Rulquam de cōtinuata Publici Cōcilij auctoritate plura exponamus, non prætermittenda cōmemoratio est de Regiis Præfæctis, qui Merovingicis temporibus Maiores domus, hoc est, Magistri Palatij dicebantur: qui cum regiam potestatem aliquandiu obsedissent, aliquando tandem facultatem nacti, eam pro sua occuparunt. Eorum vi
d co

deo eandem propè apud reges nostros dignitatem fuisse, qualis quondam apud Imperatores Romanos erat Præfectorum Prætorio: qui etiam Aulæ præfecti dicebantur. Eodem autem in Concilio & conuentu, quo reges ipsi designabantur: publicique consilij auctores ac principes erant. Itaque passim apud Historicos nostros illa occurrunt: In principatum Maioris domus elegerunt. Item: Herchinoldo Maiore domus defuncto, Franci Ebroinum in hac dignitate, ut Maior esset in Aula regia, constituunt. Item: Hilderichum super se regem leuant, Maiorem domus, Vvolfoldum. Quod ad superiorem proximam tractationem pertinet, ubi maiores quosque magistratus non à rege mandari, sed in solenni Concilio fidelissimis & probatissimis viris deferri solitos demonstrauius. Verùm in hoc magistratu idem planè vsuuenit, quod Plutarchus in Lysandri vita tum accidisse scribit, cum Agesilaus à Lacedæmoniis ad exercitum Imperator missus est: Lysander autè legatus: Ut in tragœdiis, inquit, plerunque vsuuenit. Iustrionibus, ut qui nuncij vel famuli personam su-

stinent, pluris fiant, primasque partes agant: illius verò qui sceptrum & diadema gestat, ne vox quidem exaudiat: sic penes legatum Lylandrum maiestas imperij versabatur: penes Regem verò, nudum atque inane nomen manebat. Quod eodem modo in Francogallia nostratum accidit: oblata videlicet occasione, & crescendi facultate ex regum aliquot inertia, desidiaque: in quibus Dagobertus, Clodoveus, Clotarius, Childericus & Theodoricus numerari possunt. Nam Paulus Diaconus libr. de gestis Langob. 6. cap. 5. Hoc tempore, inquit, apud Gallias Francorum regibus à solita fortitudine & scientia degenerantibus, ij qui Maiores domus regalis esse videbantur, administrare regis potentiam, & quicquid regibus agere mos est, ceperunt. Et in eandem sententiam auctor historiae Francorum, quem Venericus Vercellensis aliquoties, sine nomine tamen, profert, ita scribit: Tempore Clotarij patris Dagoberti regnum Francorum regi coeptum est, & administrari ab his, qui Prouisores aulae regiae, vel Maiores domus esse videbantur. Quod
idem

idem Godfridus Viterbien. parte Chronic. 16. testatur. Itaque dum illi Magistri Palatij omnia Reipub. munera obirent, & siquod gerendum esset bellum, exercitibus præessent, hi domi nudo atque inani Regum nomine contenti, propter desidiam in otio viuebant. Tandémque cò progressa res est, vt Childerico rege x v i i i. regnum obtinente, Pipinus Magister Palatij, qui regis nomine magna diuturnaque bella gesserat, Saxones deuicerat, suámque in potestatem redegerat, oblatam regij nominis occupandi facultatem non repudiavit: exercitu præsertim, còque victore & glorioso instructus. Quarum rerum apud Auctores testimonia hæc extant. Primum apud Ottonem Frisingensem Chronic. 5. cap. 12. & imitatore ipsius Godfridum Viterbiensem, part. 16. vbi sic scribunt: Reges Franciæ ante tempora Pipini Magni, qui Maior domus erat, expertes omnis administrationis & regiminis, solo nomine regnabant: sed Maiores domus vniuersam regni administrationem habebant. In eandem sententiam Sigebertus sub anno 662.

& Lothario Clodouci filio ita loquitur :
Abhiñc Francorum regibus à solita fortitudine & scicntia degenerantibus, regni potentia disponebatur per Maiorem domus, regibus solo nomine regnantibus : quibus moris erat principari quidem secundum genus, & nil agere, vel disponere. Quanquam in hac commemoratione cautio adhibenda est. nam cum & Pipinus & eius filij ob ereptum regi Childerico regnum inuidia (ut creditur) laborarent, reperti sunt homines ingeniosi, qui & Childerici, & superiorum regum desidiã verbis maiorem facerent : inertiamque grauius accusarent. In his Eguinarthus Caroli Magni Cancellarius, qui suo Imperatori strenuã in eã re operam nauauit. Nam initio sui libri ita scribit : Gens Merouingorum, de qua Franci reges sibi creare soliti erant, usque in Hildericũ regem, qui iussu Stephani Rom. Põtificis depositus ac detonsus, atque in monasterium trusus est, durasse putatur : quæ licet in illo finita possit videri, tamen iamdudũ nullius vigoris erat, nec quicquam in se clarum, præter inane regis vocabulum, præferebat.

Nam

Nam & opes & pōtentia Regni pēnes Palatij Præfectos, qui Maiores domus dicebātur, & ad quos summa imperij pertinebat, tenebantur: neque aliud Regi relinquebatur: quā ut Regio tantū nomine contentus, crine profuso, barba submissa, folio resideret, ac speciem dominantis effingeret, legatos vñdecūque venientes audiret, eisque abeuntibus responsa; quæ erat doctus, vel etiam iussus, ex sua velut potestate redderet: cū præter inutile Regis nomen & precarium vitæ stipendium quod ei præfectus Aulæ, prout videbatur, exhibebat, nihil aliud proprii possideret, quā vnā præparui redditus villam: in qua & domum, ex qua famulos sibi necessaria ministrantes, atque obsequium exhibentes paucæ numerositatis habebat. His Eguinardi verbis, quæ in Appēdice quoque Hunibaldi apud Trittenhamium reperio, inductus Sigebertus sub anno 662. eadem propè verborum contumelia superiores Reges insectatur: Quibus, inquit, moris erat principari quidem secundum genus, & nihil agere vel disporre, quā irrationabiliter cedere & bi-

bere, domique morari. Quasi verò hæc eadem Regum superiorum ratio, atque inertia fuerit: in his Clodouci, qui non modò innumerabiles Germanorum copias, in Galliam irrumpentes, prælio propè Tolbiacum commisso, profligauit: verum etiam Romanorum reliquias è Galliæ finibus propulsauit. Iam verò quid de Childeberto, & Clothario dicemus, qui Vvisigothos & Ostrogothos è Pro- uincia & Aquitania, ubi sedes fixerant, exterminarunt? Quorum omnium in historiis nulla Magistri Palatii, ne minima quidem mentio fit: nisi fortè cursim atque obiter, & tanquam vnus è Regij Imperij administris. velut apud Gregor. lib. 5, cap. 18. ubi de Gucilio loquitur: & lib. 6. cap. 9. & cap. 45. & lib. 7. cap. 29. Itaque honos ille non tantum in Regis, verum etiam in Reginae aula & comitatu versabatur. Nam idem Gregor. libro 7. cap. 27. Vvadonem quendam nominat Maiorem domus in aula Reginae Rigunthæ: aliisque locis compluribus idem Gregor. & Aimoinus Magistros aulae domusque Regiæ commemorant. Tantæ autem illorum Regiorum præ-

præfectorum potentia initium (vt modò diximus) cœpit tempore Clotharij II. circiter annum Christi DLXXXVIII. id est, circiter CXX annis post Regnū Francogalliæ constitutum. Quod ex eo, quem Venericus aliquoties profert, historico licet cognoscere. Sunt tamen duo alij historici, sed nequaquam tantæ auctoritatis, Sigebertus & Tritenheimius qui tantæ potentia initium ad Clotharij III. Regnum referunt: cuius Magister Palatij Ebromus nominatur, homo nequitia & crudelitate insignis. Vtunque sit, Historici aliis quoque nominibus Magistros illos Regij palatij appellabant: item Comites domus Regiæ, Præfectos aulae, Comites Palatij quinetiam aliquot post seculis Seneschalli Franciæ appellati sunt. Sigebertus sub anno M C L X X: In purificatione beatæ Mariæ fuit filius Regni Anglorum Parisiis, & seruiuit Regi Francorum ad mensam, vt Seneschallus Franciæ. Hanc Senescalciam, vel (vt antiquitus dicebatur) Maioratum domus Regiæ Robertus Rex Francorum dedit Gaufrido, &c.

Utrum Pipinus Papa, an Francogallici concilij auctoritate Rex factus fuerit.

CAP. XIII.

Voniam superius dictū est, Pipinum ex magistro Palatii Regem esse factum, exacto Childerico Rege stupido, in eoque Childerico Merovingiorum stirpem defecisse: non alienum est, hoc loco exquirere, cuiusnam auctoritate Regnum illi delatum fuerit. Nam Gelasius Papa in can. alius, 15. quæst. 6. Alius, inquit, Romanus Pontifex, Zacharias scilicet, Regem Francorum non tam pro suis iniquitatibus, quàm pro eo quòd tantæ potestati erat inutilis, à regno deposuit: & Pipinum Caroli Imperatoris patrem in eius locū substituit: omnesque Francigenas à iuramento fidelitatis absoluit. Neque ferè quisquam est, qui non illud Papæ de semetipso testimonium approbarit: Ado, Lambertus, Regino, Sigebertus, Aimoinus, Landulphus. Quinetiam Venericus Vercellensis, in eo quem superius protulimus libro verba hæc ex epist. Gregorij Papæ v 11. ad Hermannum Metensem

semEpiscopum profert: Quidam Romanus Pontifex Regem Francorum non tam pro suis iniquitatibus quàm pro eo quòd tantæ potestati non erat utilis, à regno deposuit, & Pipinum in eius loco substituit, omneque Francigenas à iuramēto fidelitatis, quam illi fecerant, absoluit. Hæc ille. Quod idem Otto Frising. commemorans libro Chron. 5. cap. 23. itemque Godfrid. Chronic. parte 17. ita exclamant: Ex hoc facto Romani Pontifices Regna mutandi auctoritatem trahunt. Sed videamus, ne huius historiæ veritas non satis constet. nam primùm omnium ex tanto Regum Francorum numero, quos vel creatos, vel abdicatos docuimus, neminem esse constat, Papæ auctoritate vel creatum, vel abdicatum: contrà verò docuimus ius illud omne & creandorum, & abdicandorum Regum, penes solenne gentis Conciliū fuisse. ut planè incredibile videatur, Francos in hoc vno ius illud suum neglexisse. Quid verbis opus est? Venericus ille Vercellensis testimoniū profert historici veteris, qui de gestis Francorum conscripserat: quo tota illa narratio mendacij coargui-

tur: dilucidéque affirmatur. & Childericum & Pipinum vſitato Francorum more, veterúmque instituto, illum abdicatū: hunc autem in illius locum ſuſſectum fuiſſe: hoc eſt, ſolenni gentis cōcilio: cuius ſolius tantam fuiſſe poteſtatem, ſuperius démonſtrauiſus. Illius autem hſtorici verba hæc ſunt: Quod vnà cum cōſilio & conſenſu omnium Francorum miſſa relatione ad ſedem Apoſtolicam, & auctoritate percepta, præceſſus Pipinus electione totius gētis ſublimatus ſit in ſedem Regni, cū conſecratione Epiſcoporū, & ſubiectione Principū. Quibus ex verbis ſatis patet, Pipinum non à Papa, ſed à populo ipſo & Ordinibus ac Statibus Regni delectū, inauguratūque fuiſſe. Quod etiam paulò ante dilucidius idem Venericus ex eodē Hiſtorico ſic exponit: Pipinū Maiorem Palatii cū ad illū ſpectaret ſumma Regiæ poteſtatis & officiij, electum fuiſſe primū ex præſectis palatii in Regē, atque ordinatū fuiſſe: prius ſuper hoc experto Zachariæ Papæ iudicio: quia conſenſus & auctoritas Romani Pontificis neceſſaria huic videbatur negotio. Et mox: Quorū legato-

legatorum postulationē cū æquā atque vtilem Zacharias Papa iudicasset, ad ea quæ postulabant consensit, & Pipinus factus est Rex communi suffragio Principum. In eandem sententiam Ado Viennensis Æt. vi. sub anno 727. ita scribit: Missi legati ad Zachariā ut interrogarent eū, si ita manere deberent Reges Francorum, cū penē nullius potestatis essent, iam solo Regio nomine contenti. Quibus Zacharias Pōtifex responsum dedit, Regem potius illum debere vocari, qui Remp. regeret. Reuersis legatis, abiectōque Childerico, qui tunc Regium nomen habebat, Franci per consilium legatorum & Zachariæ Pontificis electū Pipinum Regem sibi constituunt. Præter illos superiores extat Aimoini testimonium in eandem sententiam lib. 4. cap. 61. vbi ad extremum ita concludit: Hoc anno Pipinus Rex Francorū appellatus est, & more Francorum eleuatus in solium Regni, in Sueffionum ciuitate. Sed & Godfridus Viterbien. Chronic. parte 17. capite 4. Pipinus, inquit, per Papam Zachariam ex electione Francorum rex factus est Francorum, Hildrico igna-

uō Rege p̄t Francos in monasterium
 missō. Horum similia dilucidè scripta
 rūt Sigebertus sub anno 752. auctores
 historiæ miscell. lib. 22. Item Otto Fri-
 sing. lib. 5. cap. 21. 22. 23. & auctor libri
 cui titulus est, Fasciculus tēporum. Ex
 quibus omnibus facile intellectu est, Nō
 si Frāci Pipinū exquisita Papæ sententia
 Regē crearūt, it̄circò illū Papæ imperio
 atque auctoritate creatū fuisse. Aliud est
 enim Regē creare, aliud creandi consi-
 lium dare, aliud ius creādi habere, aliud
 ius consilij dādi. quāquā cōsilij in huius-
 modi rebus dandi ius nemo habet, nisi is
 à quo petitur. Denique nemo dilucidius
 totam hanc rem explicat Marsilio Pata-
 uino, qui imperante Ludouico Bauaro
 librum de translatione imperij concri-
 ptit: in quo, cap. 6. ita loquitur: Pipinus
 filius Caroli Martelli, vir in rebus belli-
 cis strenuus, legitur à Zachariā Papa in
 Regni Francorum excellentiam subli-
 matus. Sed Aimoinus in Gestis Franco-
 rum scribit, & verius, Pipinum per Fran-
 cos legitime in Regem electum, & per
 Regni Procures leuatum. Childericus
 verò, qui tūc sub nomine Regis inde-

liciis

litiis marcescebat, fuit in monachum tō
foratus. Vnde non illum Zacharias depo
suit, sed deponentibus (vt quidā aiunt)
cōlensit. Nam talis depositio Regis, & al
terius institutio, propter rationabilē caus
sam, non ad Episcopum tantummodo,
neque ad clericum aliquē, aut clerico
rum collegium pertinet, sed ad vniuer
sitate ciuium inhabitantium regionē,
vel nobilium, vel ipsorum valentio rem
multitudinē Hæc Marfilius. quibus con
sentaneum postea reperi locum in Ap
pendice Hunibaldi; apud Ioh. Triten
hemium: vbi scriptum ita est: Eodē an
no procures totius Regni conuenientes
in vnum super abrogatione Regis Hil
derici inutilis, cœperunt habere consi
lium. placuit autem in commune om
nibus, vt Regem Hildericum nullam re
gnandi vel peritiā, vel potestatem ha
bentem deponerent: & Pipinum pe
nes quem totius regni summa manebat
auctoritas in regem sublimarent. Sed
Pipinus in hanc rem consentire noluit,
nisi prius consilium Romani pontificis
Zachariæ inquiratur, causas allegans
se monentes. Paparum igitur commen
L.j.

tum de iure Regum vel creādorū, vel
abdicandorum, perspicuum omnibus
esse arbitror. Sed præter commentum,
quod improbitatis & malitiæ documen-
tū est, operæpretium est, insignem quan-
dam Stephani Papæ epistolam ad hanc
fabulam accommodatam proponere,
ex qua de veteratoris illius stoliditate &
vesania existimare liceat. Extat autem
apud Reginonem, monachum ordi-
nis Benedictini, Abbatem Pruniacensem,
testem in hoc genere irrefragabilem: in
Chron. anni D C C L I I I. S T E P H A-
N V S Episcopus, seruus seruorū Dei. Si-
cut nemo se debet iactare de suis meri-
tis, sic non debent opera Dei, quæ in il-
lo per suos sanctos fiunt, sine suis meri-
tis fileri, sed prædicari: sicut angelus ad-
monet Thobiā. Vnde ego pro oppres-
sione sanctæ Ecclesiæ à Rege atrocissi-
mo & blasphemio & nec dicēdo Haristol-
pho, ad optimum & Sancti Petri fide-
lem Dominum Pipinum, Christianissi-
mum Regem, in Franciam veni: vbi æ-
grotavi vsque ad mortem: & mansi ali-
quod tempus apud pagum Parisiacum,
in ve-

in venerabili monasterio Sancti Dionysij martyris: quem, cum iam medici desperarent, fui sicut in oratione in Ecclesia eiusdem beati martyris subrus campanis: & vidi ante altare Dominum Petrum, & Magistrum gentium Dominum Paulum: & tota mente illos recognoui de illorum furcariis: & tunc Beatum Dominum Dionysium ad dextram Domini Petri, subtilem & longiorem. dixitque bonus Pastor, Dominus Petrus: Hic frater noster postulat sanitatem: & dixit beatus Paulus: Modò sanabitur. & appropinquans misit manum suam ad pectus Domini Dionysij amabiliter, respexitque ad Dominum Petrum: & dixit Dominus Petrus ad Dominum Dionysium hilariter: Tua gratia est sanitas eius. Et statim Dominus Dionysius thuribulum incēsi, & palmam in manu tenens cum presbytero & diacono, qui in parte stabant, venit ad me, & dixit: Pax tecū frater, noli timere. nō morieris donec ad sedē tuā prosperē reuertaris: Surge sanus, & hoc altare in honorē Dei, & Apostolorū Petri & Pauli, quos vides, dedica. missas gratiarū agēs, moxq;

factus sum sanus : & volebam implere, quod mihi præceptū erat , & dicebant, qui ibi aderant, quòd dementabā. Quapropter retuli illis & Regi , suisque omnibus ex ordine quæ videram , & quomodo sanatus fuerim , & impleui quæ visa sunt mihi omnia. Gesta sunt autem hæc anno ab incarnatione Domini DCCLIII.V.Id. Aug. quo Christi roboratus virtute, inter celebrationē consecrationis præfati altaris , & oblationem sacrificij, vñxi in Reges Francorum Regem Pipinum , & duos filios eius Carolum & Carolomannum. Sed & Bertrandam coniugem ipsius Regis, indutam cycladibus regijs, & gratia spiritus sancti septiformis consignavi in Dei nomine : atque Francorum procures Apostolica benedictione sanctificans, auctoritate S. Petri sibi à Christo tradita obligavit , & obtestatus est , vt nunquam de altera stirpe per succedentium temporum curricula , ipsi vel quique ex eorum progenie orti, Regem super se præsumant aliquo modo constituere, nisi de eorum progenie. Hæc Papa Stephanus: cuius cū ridicula bonis omnibus

nibus vesania videri debet, tum etiam detestanda illa execratio, qua in corū caput vtitur, qui non ex Caroli Magni stirpe prognati regnum obtinerent. vr vel vnicus ille locus eius libelli quem Matharellus nescio quis, rabula impudens & impurus, aduersus hanc nostram Frācogalliam edidit: & in quo stultissimā illam Papæ Stephani epistolam comprobabat, stoliditatem insignem coarguat: dignissimūque & illum & alterum nescio quem Papirium Massonum, Iesuitam Bardocucullū, Sycophantam mercede conductum ostendat, qui in Maturini Parisiensis fano, vbi eiusmodi fanatici curātur, flagris ad necē cædātur.

De Comestabulo, & Paribus Franciæ.

CAP. XIII.

DRæter illam Magistri Palatii dignitatem, de qua superius diximus, fuit & altera de qua iccirco dicendum hoc loco est, quoniam hæc, Maiorum nostrorum memoria, videtur in illius locū successisse. Erant enim Comites stabuli Regij, vnde Comestabuli, ad extremum Connestablij pol-

L.ij

stea , corrupto nomine, dicti sunt. Comites autem vulgò dicebantur omnes , qui amplissimos quosque honores, in Regia obtinebant : & Rempubli- cam pro parte administrabant : à qua consuetudine veteres nō abhorruisse, aliis quibusdam libris nostris docuimus. Sic enim Cicero Callisthenē Alexandri Magni Comitem non vno loco appellat. Erat autem Comes stabuli , ferè is, qui apud Romanos Magister equitum dicebatur : hoc est , qui equitatu præerat : cui custodes equorū suberant, quos vulgò Scurieros appellamus. Gregor. Turo. lib. 5. cap. 39. Thesaurarius Clodouei à Cuppane Stabuli comite de Biturigo retractus , vinctus Reginae transmissus est. Et rursus capite 48 : vbi de Leudaste loquitur : Quæ libenter eum colligēs prouocat, equorumque meliorum deputat esse custodem. Hinc iam obsessus vanitate , & superbix deditus, Comitatum ambit stabulorum : quo accepto cūctos despicit ac postponit. Quibus ex locis apparet , custodiam equorum præfecturam fuisse honestissimam, sed multo ampliorem Comitatum Stabulorum.

bulorum. Cuius rei Aimoinus quoque auctor est libro 3. capite 43. ubi de eodem Leudaste loquitur: Reginae familiarissimus factus, custos equorum efficitur. Inde Comitatum super ceteros nactus custodes, post mortem Reginae Comitatum Thuronicum à Chariberto percepit. Et rursus capit. 70. Leudegisilus Regalium praefectus equorum, quem vulgò Connestabilem vocant, quemque Rex ei praefecerat expeditioni, machinamenta deduci imperat. Item lib. 4. cap. 95. ubi de Carolo Magno loquitur: Eodemque anno Burchardum Comitem Stabuli sui cum classe misit in Corsicam. Quod Regino libro 2. commemorans: Eodem anno, inquit, Burchardum Comitem Stabuli sui, quem corruptè Constabulum appellamus, cum classe misit in Corsicam. Hunc autem Appendix Gregorij Comestabulum appellat, lib. 11. Brunechildis, inquit, ab Erporre Comestabulo de pago producit. Quod cum ita esset, Alb. Krantzius libro Suet. 5. capite 41. ausus est Connestabulum affirmare, eundem esse, quem Germani Marschallum

L.iii.

appellant. Gubernatorem, inquit, appellauere ex Optimis militem, qui conuocandis Regni cœtibus & omnia vice Principis gerendi habeat potestatem. Marefchalcum nostri vocant: Galli Connestabulum. Hæc ille. quæ fortassis eò probabiliora videri possunt, quod Marefchallorum nullam in Francogallia nostra mentionem antiquitus animaduerto: vt verisimile sit, Regum posteriorum institutum illud fuisse, ad Germanorum consuetudinem accommodatum. Hunc autem stabulorum Comitatum non dubito à Romanorum Imper. instituto natum fuisse: etsi ex paruis initiis tandem moribus nostris ad præfecturæ prætoris dignitatem excreuit. Erat autem per illa tempora dignitas hæc tanquam militaris Tribunatus. Ammia. lib. 26. vbi de Imp. Valentiniano loquitur: Nicomedia itineribus certis ingressus, Kalen. Martiis Valentem fratrem stabulo suo cū Tribunatus dignitate præfecit. Eius dignitatis in Cod. Iustiniani mentio fit l. i. C. de comitibus & tribunis schol. vbi magni honoris loco illis tribuitur, vt Imperatoris epulis præesse, & purpuram eius adorare

dorare possint. Itémque in l. 3. C. Theodos. de annon. & tribut. & l. perpenfa, 29. Cod. Theodos. de equor. collat. & l. 1. C. Theo. qui à præbit. tyron. vbi ius illis conceditur sportulas exigendi à prouinciabilibus, qui militares equos ad vsum Imperatoris conferebant. Superest, vt de iis magistratibus differamus, qui vulgo **PARES FRANCIAE** nominantur: quanquam nobis quidem non studium, sed monumentorum facultas deest. Nam ex tanto librorum numero, qui Franco-galliæ Annales & Chronica dicuntur, ne vnus quidẽ extat, in quo probabilis aliqua illius instituti ratio proferatur. Quod enim Guaguinus & Paulus Æmilius non tam Regũ Gall. quàm Paparum historicus, & alij peruulgati scribunt, magistratus illos vel à Pipino, vel à Carolo Magno institutos fuisse: id planè absurdum esse, vel hinc licet intelligatur, quòd ex tam multis Germanis Historicis, qui regum illorum ætate, aut paulò infra eorum ætatem historias scripserunt, nullus planè Magistratuum illorum mentionem vel tenuissimam interponit. Quinetiam Aimoini de Francorum institutis

& rebus gestis historia, vsque ad Ludouici Pij, eiúsque Appendix ad Ludouici Iunioris Regis xxxvii. ætatem perducta, nusquam horum Parium mentionem facit. Quare tantisper dum certius aliquid afferatur, institutum ad Hugonis Cápetti regnum referendum arbitror: qui cùm remoto herede legitimo regnum occupasset, procures aliquot nouo aliquo honore ac beneficio sibi deuinciēdos putauit. nam eiusmodi aliquid ab illo factum omnes consentiunt. Eius autem instituti exemplum facilè intelligitur ex Feudali iure sumptum fuisse: quo iure Vassalli qui ab eodem Seniore ac patrono feuda receperunt, Pares inter se, hoc est, quasi *ὁμότιμοι*, appellantur. quorum triplex hæc potestas est: primùm, vt qui in vassallorum ordinem cooptantur, pro eorum collegio cooptentur: lib. Feud. 2. titul. 2. tum vt rogati testimonium de inuestitura dicant: libro secundo, tit. 19. postremò, vt si qua vel inter ipsos, vel inter Seniorem & ipsos controuersia exoriat, ipsi iudicium & ciuile & criminale exerceant, libro secundo titul. 46. & titul. 52. & tit. 55. Et profectò ita est, vt Pares Franciæ

Franciæ hoc iure sint: primùm vt neque inaugurari, nisi pro collegio, neque abdicari, nisi causâ in consilio cognita, neque ad aliud vllum, nisi ad collegarum iudicium, vocari possint. quanquam Parisiensis Senatus hanc sibi auctoritatem asciuit, vt Pares causam apud se dicere iubeat. Ac Budæus quidem vir longè doctissimus, Pares illos Patritiorum nomine appellat: scribitque videri sibi ab vno aliquo Rege institutos, ex eorum numero, qui Germanicum Imperiũ obtinuerunt: propterea quòd Iustinianus Patres eos ab Imperatore delectos esse ait. quasi Reip patronos, tutoresque. Ego verò doctissimi viri sententiam non aspernor: præsertim à Patrum dignitate nõ alienam. Fuit enim Romanorum Impp. posteriorum ætate Patritiatus, dignitas ab illa Patrum non admodum dissimilis: partim quòd Reipublicæ quodammodo patres erant, vt Suidas testatur: & de summis quibusque rebus ab Imperatore consulebantur: insignibusque iisdem, quibus Consules, utebantur: ac maiorem quidem Præfecto Prætorio, minorem autem Consule, honorem atque

auctoritatem habebant. Quod ex Iustiani Nouellis, & Sidonio Apollinari, & Claudiano, & Cassiodoro præsertim cognosci potest. Sed translato in Germanos Imperij nomine vsurpatum hunc honorem non arbitror. neque verisimile est, ullos eiusmodi Patritios ab aliquo Germanico Imperatore, qui idem Francogalliæ Rex esset, institutos fuisse, ut non aliquis ex Germanis historicis eius mentionem fecisset. Denique idem Budæus, eodem loco hæsitans, commemorat eiusmodi Parium dignitatem apud ceteras quoque vicinas gentes fuisse: atque in Regiis Cōmentariis scriptum esse, anno MCCXXIIII. Ioannem quendam Nigellanum Flandrum, cui controversia in Flandria illata esset, à Comitissa Flandriæ, Pares Franciæ appellasse: quòd se æquo iudicio apud Pares Flandriæ certare se non posse iurasset. cùmque à Comitissa ad Parium Flandriæ iudicium reuocaretur, tandem certis de causis decretum, ut ea controversia ad Pares Franciæ introduceretur. Causa autem translata iudicij cuiusmodi fuerit, neque Budæus exponit: & qui in iure feudali

dali versatus esset, nunquã prætermisisset. Verùm vt iam huius magistratus institutũ paulo planius ac certius exponamus: primum omnium, vt iam antè dixi, constare inter omnes arbitror, nullã Parium nominis, neque apud Germanos, neque apud Gallos historicos ante Cæsarum regum mentionẽ inueniri. Sed quoniam eruta quædam nuper vetustatis monimenta video, atque in lucem edita, in quibus illorum Parium iura non minima ex parte designantur, operæpretium esse arbitror quæ ex illis commentariis obseruauimus, breuiter exponere: idque eo lubentius, quod ab eo ipso, à quo illi commentarij nuper euulgati sunt, in aliam partem ac veritas & ratio postulat, contorquentur. Ergo eorum quidem instituendorum causam duplicem video fuisse: primum, vt regis inaugurationi atque (vt tũ loquebantur) inuestituræ præessent. hoc est, vt regem imperij sui insignibus, atque infulis, solenniter in Principum atque Optimatum conuentu exornarent. deinde vt si quis è Potentium & Principum Franciæ numero fraudis capitalis reus fieret, iudicium illud exerce-

rent. nam cùm antiquitus ea iudicia in publico Géntis Concilio exercerentur (vt superius copiosè demonstratum est) atque is mos Maiorum paulatim Capevingiorum instituto ad iuridiciale parlamentum (de quo posterius dicemus) traduci cœpisset : neque Principes regni facilè illi parlamento suas fortunas committendas putarent. Regibus illis ad suas rationes commodissimum fore visum est, præter illius parlamēti curiam, suum hunc Parium concessum instituere, quæ Parium curia vocitata est: quorum tamē ordo ac numerus aliquandiu varius fuit. neque enim Duodecim viri semper fuerūt, vt eos ipsos à quibus hæc monimenta prolata sunt, ariolari video: sed interdum plures, interdum pauciores erant: prout Regi, à quo in summi honoris ac beneficij loco magistratus ille deferabatur, commodum videbatur. Id quod ex infra scriptis monumentis cognoscere licebit. quorum antiquissimum est sub anno MCCXVI. hoc est sub Rege Ludouico Crasso: Iudicatum est à Paribus Regni nostri, videlicet à Rhemenſi Archiepiscopo, V Vilel. Lingonen. Guillelmo Catha-

Cathalaunensi, Ph. Beluacensi, Stephano Nouiomensi episcopis, & Odone Duce Burgundiæ, & à multis aliis Episcopis & Baronibus nostris, videlicet Altifiod. R. Carnot. G. Siluanect. & I. Lexouiensi Episcopis, & Comite Pontiui, R. Comite Drocarum, B. Comite Britannia, C. Comite S. Pauli, V Vil. de rupibus. Senesc. Andeg. V Vil. Comite Iuuingniaci, I. Comite Bellimōtis, & R. Comite Alēcon. nobis audiētibus, & iudiciū ad probātibus, &c. Quibus ex verbis cognosci potest, nō eosdē fuisse per id tēpus Patres Franciæ, qui posteriorib. temporibus fuerunt: magnāque illorum partem, pro illorum temporum superstitione, Archiepiscopos & Episcopos fuisse. Nam cum Episcopales sedes iis in locis constituerentur, quibus optima & fructuosa prædia & tanquam satrapia attributæ Regum liberalitate fuerant, facilè cum iis opibus superbia Sacerdotum creuit: ac tum præsertim cum sacerdotia & Episcopatus non propter muneris Ecclesiastici functionem, sed propter opum & potentia magnitudinem ad homines illustri familia natos deferri cœpti

sunt. Hinc illud Sigeberti sub anno D.
Collatis à Clodoueo rege multis prædiis
Ecclesiæ Rhemenſi, Remigius multa eo-
rum parte data Ecclesiæ Laudunenſi ſe-
dem Episcopatus ibi eſſe conſtituit. Sed
ad Parium inſtitutum redeamus. nam ex
aliis commentariis aliud Parium iudi-
cium aduerſus Petrū Mauclerum, id eſt,
maledoctum Armoricæ Britannię prin-
cipem, hiſ profertur verbis : Ex anno
MCCXX. Galterus Dei gratia Seno-
nenſis Archiepiſcopus, Galterus eadem
gratia Carnotentis & Guillelmus Pari-
ſienſis Episcopii, Comes Flandriæ, T. H.
Comes Campaniæ, Comes Niuernen-
ſis, Comes Bleſenſis, Comes Carnoten-
ſis, Comes Montisfortis, Comes Viudo-
cinenſis, Comes Rociacæ, Matthæus de
Montmorencio Franciæ Cōſtabularius,
Iohannes Sueſſionenſis, Stephanus de
Sacrocaſtre, Vicecomes Bellimontis,
&c. notum facimus, quòd nos corā cha-
riſſimo domino noſtro Ludouico Rege
Franciæ iudicauimus vnanimiter, quòd
Petrus quondam Britannię Comes, pro-
pter ea quæ eidem domino Regi forſſe-
cerat, Baillium Britannię per iuſtitiam
amiſit,

amisit, & quod Barones Britanniae & alij qui ei fecerunt fidelitatem vel homagium ratione illius Bailij sunt penitus absoluri, & quieti ab illa fidelitate & homagio, &c. Sed aliud insignius profertur, ex anno MCC CX V. sub Rege Ludouico Hutino, ex quo intelligitur, primùm quàm sæpè Patium dignitas variis Principibus attributa sit: deinde ad illorum iudicia nonnullos in superalios, è Franciæ proceribus, & satrapis, Episcopis adhiberi solitos: postremò in illorum numero interdum etiam Reges ac principes exteros fuisse, siquidem satrapiam aliquam ex iis, quibus Patriatus dignitas attributa fuerat, possidebant. Verba autem illius Commentarij hæc sunt: Nos Pares supradicti ad requestam & mandatum Regis venimus in suam curiam Parisius, & fecimus & tenuimus curiam cum duodecim alijs personis, prælatis, & alijs altis hominibus, Archiepiscopo Rothomagi, Episcopis Briocensi & Maclouensi, Philippo filio Regis Franciæ, Comite Pictauiensi, Ludouico Ebroicarum Comite, Carolo Comite Marchiæ, Guydone Comite

S. Pauli, Gaucherio dom. Castellionis, & Portiani, Comestabili Fraciæ, primogeniti Comitis Claromontis, Ioh. dom. Claromontis & Carolesij, dom. de Marcueil, & Milone dom. de Noyers, à nobis electis ad iudicandū nobiscū, tanquā curia Parisibus munita regis auctoritate: qui dixit se non posse plures Pares habere: quia Dux Aquitaniæ, nēpe rex Angliæ, qui vocatus fuerat, se excusavit ob bellum Scotorum: Dux Burg. quoq; excusavit se propter certā exoniā: Episc. Novioduni mortuus erat: & Cathalaunen. Episc. pro certis causis in carceribus detinebatur, &c. His insignibus vetustatis testimoniis accedat etiā illud quod ex cōmētariis ann. MCCCLX. prolatū est: vnde intelligi potest, primū quod iā aliquoties diximus, certū quidē ac definitū Pariū numerū fuisse, sed eius arbitriū summū penes regiā potestatem fuisse: deinde honorē illū nō *Patriciatu*, ut Budæus & Budæū secuti crediderūt: sed *Pariatus* nomine appellatū fuisse: quāquā posterioribus seculis Paritatis quoq; & ex Gallicæ linguæ cōsuetudine *Perris* nōmē illi tributū est. Verba autē illius cōmētarij hæc sunt: Et cū huiusmodi Ducatus digni-

dignitatis nomine, honorē superaddētes honori, parē Frāciæ ipsum fecimus, statuētes auctoritate prædicta ut ipse, quamdiu vixerit in humanis, & dicti eius heredes masculi de matrimonio legitimo procreati, post eius obitū Duces Bituricētes & Aruerniæ ac Pares Frāciæ nominētur, omniq; Ducatus & Pariatus honore cum nomine, iure, & quacūq; alia prærogatiua lætētur, &c. Eiusdēmodi ferē illud diploma est regis Ioh. sub ann. 1363: ubi honos ille nō *Patriciatu* sed *Pariatu* appellatur: Ducatū Burg. in Pariatu, & quicquid iuris & proprietatis habemus in eodē, nec nō in Comitatu Burg. ex successione Philippi ultimi, ducis cōsanguinei nostri, charissimo Philip. filio nostro cōcessimus tenēda & possidēda per eū, & heredes suos in legitimo matrimonio, ex proprio corpore procreandos, perpetuō, hereditariē pacificē & quietē. Sed posterioribus temporibus *Paritatis* & *Perrie* verbū (ut superius diximus) ex popularis linguæ consuetudine vsurpari cœpit: ut ex cōmentariis anni MCCCCXIII. cognosci potest, in quibus ita scriptum est: Eundem Iohānem cōsanguineū nostrū ampliori volentes ful-

gere dignitate, & Comitatus titulū supra-
dictum in maiorem excelsioremque mu-
tantes, dictum Iohannē consanguineum
nostrum, in Ducem tenore præsentium
sublimamus: dictūque Comitatum A-
lenconij erigimus in Ducatum, volentes
ut prædictus Ducatus in Perria seu Parita-
te nobis teneatur: sub forma tamen &
modis quibus antea idē Iohānes sæpedi-
ctū tenebat Comitatus. Atque hæc quidē
ex Cōmentariis Gallicis, ut dixi, prolata
sunt: in quibus illud quoque notatione di-
gnū est, quod dici & cōmemorari video:
sed tamen sine teste: cū Dux Armori-
cus læsæ maiestatis reus factus esset, ma-
gnopere quæsitum, à quibus iudiciū illud
exerceretur: ac tandē cū Philippus Au-
dax Burgundus idem ex Rege quæsisset,
Regē de consilij sententia pronunciasse,
Parē non nisi in Pariū iudiciū adduci pos-
se. vi. Non. Mart. ann. MCCCXXXVI. ac
rursus Regi Carolo Septimo quærenti à
Senatu Parisiensi, apud quos Parēs rei
capitalis rei fieri possent, idem respon-
sum XII. Kal. Maij. ann. MCCCCLVIII.
quod (ut superius dictum est) iuri feuda-
li consentaneum est. Sed iam tempus est
ad

ad institutum nostrum redire.

*De continuata Sacrosancti Concilii auctoritate
sub Carloungiorum Regno.*

CAP. XV.

Viusmodi regnantibus Merouingiis Reip. nostræ forma fuerit, quantaque Concilij publici auctoritas, satis iam explicatum arbitramur. nunc consequens est, vt qualis sub Carloungiis fuerit, exponamus. Quantum enim ex omnibus & nostris, & Germanicis historiis existimare licet, eadem prorsus Ordinum, siue Statuum auctoritas conseruata est: vt nō penes Pipinum aut Carolum, aut Ludouicum, sed penes regiam maiestatem summū rerum omniū iudicium arbitriumque esset: cuius Maiestatis veram propriamque sedem in solenni Concilio fuisse, superius demonstrauius. Huius autē rei documento est, primum, Regino lib. Chron. 2. sub anno DCCCVI. vbi de Carolo Magno loquēs: Imperator, inquit, cum primoribus & opimatibus Francorum, de pace constituenda & conseruanda inter filios suos & de partitione regni placitum habuit.

M.ij.

Et mox: De hac diuisione testamentū interpositū fecit, quod per sacramētū à Frācis confirmatū est. Eiusdēmodi est Eguinarthi testimonium, in eo quē aliquoties iam laudauimus libello: vbi cū ea quæ post Pipini mortē acciderunt exponit, ita loquitur: Franci siquidē factō solenniter generali conuentu ambos sibi reges constituunt: ea cōditione præmissa, vt totum regni corpus ex æquo partirentur: & Carolus eam partem quā pater eorum Pipinus tenuerat, Carolomannus verò eā cui patruus eorum Carolomannus præerat, regendi gratia susciperet, &c. Quibus ex verbis facile intellectu est, quam potestatem antea trecentis paulò minus annis sub Merouingis regni ordines habuerant, eandē post illius interitū sibi retinuisse: vt quāuis defuncti regis filij extarent, tamen non tā hereditario iure, quàm ordinum iudicio & voluntate ad regnū peruenirēt. Itaque si regis filius impubes relictus erat, Tutor ei in populi comitiis creabatur. Aimoinus lib. 5. c. 42. Ludouico, inquit, diem suum obeunte, Carolus filius eius, qui Simplex postea dictus est, in cunis æuum agens patre orbatus remansit.

mansit. Cuius ætatē Franciæ primores in-
congruam (v̄t erat) exercendæ domina-
tioni arbitrati, consiliū de summis incū-
rebus. Ibi Odonē Franci, Burgundi Aqi-
tanienſesque proceres cōgregati in vnū,
tutorē Caroli pueri, regnīque elegere gu-
bernatorē. Iā verò cetera quoque maiora
regni negotia ad illud idē Cōciliū refer-
ri solita; testimonio est Regino lib. Chr.
2. Anno, inquit, DCC LXIII. Rex Pipinus
habuit placitū suū in Niuernis. Et mox :
Anno 864. rex Pipinus habuit placitū suū
in Vvormacia. Itē anno 866. Rex Pipinus
habuit placitum suū apud Attiniacū. Et
mox: Habuit placitū suū in Aurelianis ci-
uitate. Sed & Aimoinus lib. 4. c. 71. vbi de
Saxonum bello loquitur: Rex, inquit, pri-
ma veris aspirāte temperie, Nouiomagū
profectus est, & ad locū, qui Padabruno
vocatur, generalem populi sui conuen-
tum habiturus cum ingenti exercitu in
Saxoniam profectus est. Et rursus cap. 77.
Transacta tandem hyeme, publicum po-
puli sui conuentum in loco qui Padabru-
no vocatur, more solenni habuit. Item,
cap. 79. Et cū vxorem suam Vvorma-
ciæ inuenisset, generalem populi sui con-
M. iij.

uentum ibi habere statuit. Quo loco & aliis superioribus perpetuò de Carolo rege loquitur: qui cum Europæ ferè totius regnum magnis suis rebus gestis adeptus esset, Magnique cognomētum gentium omnium consensu cōsecutus, Francis tamen pristinum illud suum ius ac libertatem eripere nō potuit: ac ne conatus quidem vnquam est, maiorem vllam rem sine populi iudicio & Optimatum auctoritate suscipere. Iam verò post Caroli Magni è vita excessum, non dubium est, quin Ludouicus eius filius eadē conditione regnum administrarit. Nā Appendix Aimoini lib. 5. c. 10. Mortuo, inquit, Carolo Ludouicus Imperator concilium populi generale, quasi quodam indixerat præsagio, in loco Theotuarii. Rursus c. 38. vbi pacationem pacis commemorat factæ inter Ludouicum regem, & Ludouicum ipsius consobrinum: Condixerūt, inquit, placitum, & in ipso placito hæc quæ sequuntur inter eos consensu fidelium suorum seruanda conuenerunt: in quo placito communi consensu inuentum est, vt ipsi reges redirent cum scara, &c. Item c. 41. vbi de Carolomanno Ludouici

Ludouici Balbi filio loquitur: Et sic, inquit, reuersus Vvormaciam placitum suum Kal. Nouemb. habiturus à Nortmannis recessit. Item auctor Annaliū Rhemensium, sub ann. DCCCCXXXV. Hoc Rege Rudolpho Laudani degente tumultus ipso die sancti Paschæ inter Regios & Episcopi milites exoritur: vbi nonnulli nō modò laici, verū etiam clerici vulnerati, vel interempti. Vnde Rex placitum Suefsionis cum Regni primatibus habuit. Sed multo planius sub anno DCCCCXLVI. cū de Rege in Regnū restituendo ageretur: Edmundus (inquit) Anglorū Rex legatos ad Hugonem principem pro restitutione Ludouici Regis dirigit: & idem princeps proinde cōuentus publicos cum nepotib. suis aliisque regni primatibus agit. Et paulò post: Hugo Dux Frācorum ascito secum Hugone filio Richardi, ceterisque regni primatibus, Ludouicum Regem, qui ferè per annum sub custodia detinebatur, in regnum restituit. Quin ne illud quidem prætermittendū est, quod eorundem Annalium auctor PLACITVM REGALE hoc publicū Gētis Concilium

appellat: veluti sub anno 961: Otto filius Hugonis quondam Principis ad Regem Lotharium in ipsis festi paschalis dieb. Laudunum venit. sed & à nonnullis tam Franciæ quàm Burgundiæ PLACITVM REGALE, diuersorúmque conuentus principum Suefsionis habetur. ad quod impediendũ (si fieri potest) Richardus filius Vvilhelmi Nortmanni accedens, à fidelibus Regis quibusdam peruasus, & interemptis suorum nõnullis in fugam conuersus est. Sed singula testimonia persequi laboris esset infiniti, &, vt opinor, superuacanei. Nam ex iis quæ vsque adhuc protulimus patere cūiuis arbitramur, iudiciũ arbitriũq; summæ Reipub. vsque ad Carolum Simplicem, hoc est, per annos amplius quingentos & quinquaginta penes populi comitia, & (vt nunc loquimur) Ordinum conuentum fuisse: idque Maiorũ nostro- rum institutum pro sacrosancto habitum tot seculis fuisse: vt iam Scriptorum quorũdam recentium satis admirari iudicium non possim, quos non est puditum, suis in libellis tradere, Cõcilij publici institutũ Pipino Regi accepto

cepto ferendum esse : cū Eguinar-
thus Caroli Magni Cancellarius ita di-
lucidè testetur, Merouingiorum omniū
institutum fuisse, vt quotannis Kalend.
Maij publicum populi sui conuentum
agerent, ad eūque cōuentum carpen-
to bobus tracto veherentur. Sed vt ma-
iore in argumento operam ponamus,
atque in illo instituto Maiorum nostro-
rum sapientiam, tāquam in speculo con-
templemur, an nō perspicuum est, quan-
tam illi inter Regem & Regnum diffe-
rentiam ostenderint? Etenim sic se res
habet. Rex, princeps est vnicus ac sin-
gularis, ac tanquā caput Reip. Regnum
verò ipsa Ciuium ac subiectorum vni-
uersitas, & quasi corpus Reipublicæ. quā
distinctionem Iurisperiti quoque ob-
seruant. Nam Perduellem Vlpianus de-
finit, qui hostili animo aduersus Rem-
publicam vel Principem animatus est.
Paulus lib. Sent. V: Qui de salute Prin-
cipis, vel de summa Reipub. vaticina-
tores consultit, cum eo qui responderit,
capite punitur. Sic in legibus Saxon. tit.
3. Qui in Regnum, vel in Rēgem Fran-
corum cōsiliatus fuerit, capite punitur.

Rurfus Rex eandem cum Regno rationem habet, quam Pater cum familia: Tutor, cum pupillo: Curator, cum adolescente: Gubernator, cum nauigante naue: Imperator, cum exercitu. Vt igitur non pupillus tutoris, non naus gubernatoris, non exercitus imperatoris: sed contrà hi caussa illorū instituti sunt: ita non populus Regis, sed Rex populi caussa, quæsitus ac repertus est. Potest enim populus sine Rege esse, veluti qui optimatum aut suo ipsius consilio parer, itémque in interregno. At sine populo ne fingi quidem cogitando Rex potest. Agè, ceteras differentias videamus. Rex æquè vt quiuis priuatus, mortalis est: Regnum perpetuum, & certè (vel ominis caussa) immortale, vt Isocrates in Orat. de pace, de Ciuitatibus: Iurisconsulti autem de collegiis & vniuersitatibus loquuntur. Rex mentis errore, infaniâque affici potest, vt noster Carolus VI, qui Regnum suum Anglis donauit: neque vlli sunt homines, qui facilius voluptatum blanditiis de statu mentis deturbentur. At regnum suam habet in suis Senioribus & Optimatibus, & usu rerum

rerum peritis propriam certamque, tanquam in capite ciuitatis, sapientiam. Rex vno prælio, vno inquam die, vinci, capi etiam, atque in hostium fines abduci potest: quod in Ludouico Sancto, & Iohanne, & Francisco primo, vsuuenisse nemo ignorat. Regnum amisso Rege incolume tamen manet: continuoque tanto accepto incommodo Concilium indicitur: primores conueniunt, & communi consilio præsentibus incommodis remedium quærunt. quod etiam illis casibus factum constat. Rex vel ob ætatis infirmitatem, vel ob ingenij leuitatem, non modò ab vno & altero consiliario auaro, rapaci, libidinoso: non modò à lasciuis aliquot adolescentibus æqualibus induci ac deprauari potest: verum etiam à muliercula infatuari, sic vt omnem prope administrandi regni potestatem ei committat. cuius mali exempla quàm sæpè acciderint, pauci, vt opinor, ignorant. At regnum Seniorum suorum consilio & sapientia perpetuo fretum est. Salomon sapiētissimus, tamen à mulierculis, etiam in summa senectute corruptus est. Roboamus ab adolescentibus

bus: Ninus à matre Semiramide: Ptolomæus, Aulètes cognomento dictus, à tibicinibus & citharædis. Maiores nostri Regibus suis priuatos suos consiliarios, qui priuata ipsorum negotia curarent, reliquerunt. Seniores, qui Rempubl. administrarent, & in commune consulere, Regique administrandi Regni rationem ostenderent, ad conuentum publicum reseruarunt. Anno MCCCLVI. cum Rege Iohanne capto ab Anglis, & in Angliam abducto, publicum Regni Concilium Lutetiæ haberetur: eoque nonnulli ex Regis consiliariis conuenissent: iussi sunt e conuentu exire: denuntiaturumque illis fuit, publici Concilij delectos non amplius conuenturos, nisi ad illud Regni sacrari uadire desinerent. cuius rei testimoniū extat in Magno Chron. Gallicè scripto volu. 2. sub rege Iohanne, fol. 169. Neque verò vlla vnquam ætas fuit, quæ non perspicuam illam inter Regem & Regnū differentiā notaret. Rex Lacedæmoniorum (vt Xenophon testatur) & Ephori singulis mensibus iureiurando fide inter se dabāt. Rex se ex legū præscripto regnaturū: Ephori, se Regiū dominaturū

tum cōseruatuos , si ipse iurandū seruasset. Cicero in Epist. ad Brutū, Scis mihi semper placuisse, non Rege solū, sed Regno liberari Remp. Idē lib. de legib. 3. Sed quoniā Regale Ciuitatis genus probatum quondam, postea nō tam Regni, quam Regis vitiis repudiātū est, nomen videbitur tantum Regis repudiātū, &c. Idem Philipp. 11. Si enim affuissem, non solum Regem, sed etiā regnum, de Reip. sustulissem, Sed eius differentiæ nullum nobis planius Maiores nostri documentum reliquerūt, quā in Magistratum iure & appellatione. nam qui à Rege dignitatē aliquā in Regia obtinēt & Regis ministri appellātur, & eo vel mortuo vel abdicato, dignitatē amittunt, Regis deniq; arbitrio sua illis dignitas, qualiprecatio tantum concessa, adimitur. Eiusmodi sunt qui vulgò Magistri Hospitij REGIS appellantur, & Camerarij REGIS & alij aulæ regię officiales. At qui regni & Reip. vniuersæ magistratus erant, eos Maiores nostri amplissimo FRANCIAE nomine designarūt: quē morē etiā nunc retinemus; vt cū dicimus Comestabulū FRANCIAE, Amiralīū FRANCIAE:

Cācellarium FRANCIÆ.& cum antiquitas non à Rege, sed à populo eas dignitates acciperent, neque ipsius mortē aut mutatione desinebant: neque ipsius arbitrio abdicabantur. itaque ne nunc quidem ij quos vulgus CORONAE OFFICIALES appellat, Rege mortuo magistratus esse desinunt: neq; ijs adimi dignitas, nisi cum vita, hoc est, nisi rei capitalis dānatis pōtest. quin ne illud quidem summæ populi potestatis argumētum prætermittendum est, quòd quibus tribus in rebus Reip. summa consistit, re militari, iurisdictione, & ærario, iis rebus qui cum summo imperio præfecti sunt, non à rege, sed à Regno & Frācia denominantur. nam is ad quem rei militaris summa pertinet, Comestabulus, aut Marefcallus, aut (vt Sigebertus testatur) Seneschallus FRANCIÆ dicitur: qui verò classi & maritimis copiis præest, Amiralus FRANCIÆ: qui iurisdictioni, Cancellarius FRANCIÆ: qui tributis & ærario, Quæstor generalis FRANCIÆ.

De Capenit

De Capetingiorum familia, & Regno Francogallia in illam translato.

CAP. XVI.

Emonstratum est superius, Regnum Francogalliæ his mille ducentis annis in tribus tantum familiarum nominibus versatum esse: quarum prima Merouingia, altera Carolouingia, ex auctorum & capitum nominibus appellata est. Nam et si non hereditate (vt iam sæpè docuimus) sed Concilij iudicio Regni successio deferretur, libenter tamen Franci Germanorum suorum institutum retinebant, vt Reges ex nobilitate, (quemadmodum Tacitus loquitur) Duces ex virtute sumerent: ac plerumque Reges eos sibi deligerent, qui Regali sanguine prognati, regaliter instituti, educatique fuerant: siue illi ex liberorum, siue ex propinquorum numero & gradu essent. At anno 987. mortuo Ludouico v. Rege Francogalliæ xxxi, & ex Carlouingiorum stirpe, xii, migratio sceptri, regni que mutatio contigit. Nam cum ex illa familia Carolus Lotharingiæ Dux superesset,
N.j.

regis demortui patruius, ad quem instituto Gentis regni successio deferenda videbatur: exortus est Hugo Capetus, Imper. Ottonis I. sororis Hauuidis nepos, Hugonis Comitis Parisiensis filius: vir militari laude insignis, qui se praesentem, absenti: bene de regno meritum, alieno, ut ipse loquebatur, praeferrere voluit. nam cum inter Germaniae imperium & regnum Galliae controuersiae aliquot extitissent, Carolus partium se imperij studiosum, & à Galliae regno alieniorē ostenderat. Qua de causa Gallorum complurium animos ac voluntates ab se ab aliena auerarat. Itaque Carolus cōparato exercitu, in Galliam irrupit, ciuitatesque aliquot deditione accepit. Capetus Francorum Principū fauore atque amicitia fretus, ad Laudunū oppidum, quod est in Campaniae finibus, coactis quibus potuit copiis progressus est. neque ita multo post praelium atrox committitur: quo Capetus superatus, in interiorē Galliā profugit, bellumq; nouis coactis copiis re-dintegrare instituit. Carolus interea in oppido Lauduno cū vxore, dimisso exercitu, quiescebat. Anno insequenti circumuen-

cumuentus à Capeto, magnisque copiis
ibidem circumfessus est. Erat in oppido
Anselmus quidam, eius ciuitatis Episco-
pus. Hūc Capetus præmiis & pollicitatio-
nibus ad regis & oppidi prodicionem in-
duxit. Ita oppido & victoria potitus, Ca-
rolum cum vxore cōprehensum Aure-
liam mittit: custodēsque vtriq. attribuit.
Cū biennium in custodia rex fuit, duo
ei filij, Ludouicus, & Carolus. nati sunt,
neque longo interiecto tempore omnes
interierūt. Ita Capetus liberè ac sine con-
trouersia totius Gallia regno potitus, Ro-
bertum filium regni consortem asciuit:
eūque sibi successorem designandum
curauit. Atq; hoc facto Carlouingiorum
familia dignitas memoriāque interit:
anno ab ipsorum regni primordio ducē-
tesimo trigesimo septimo. quam histo-
riā Sigebertus in Chron. ann. 987. cōme-
morat. Itēmq; appendix Aimoini lib. 5.
c. 42. & c. 45. ex quibus cognosci potest
Hugonē Capetum, Hugonis magni Frā-
corū Ducis filium, fuisse ex Roberto na-
tū, Odonis illius filio, cui superius dixi-
mus Francos Carolo Crasso mortuo, re-
gnum extra ordinem detulisse, prone-
N.ij.

potem Roberti Andium Ducis fuisse, clari & magni principis. Ex quibus etiā & ex Vitichindo Saxone cognosci potest, Hugonem Capetum nō sordida & obscura (vt Italici quidā scriptores tradunt) sed illustrissima familia natū fuisse. nam Roberti Andegauorum comitis abnepos fuit, quem Aimoinus Saxonici generis fuisse scribit. Ex eo natus Odo, siue Otto, tātæ virtutis fuit, vt cū à Rege Carolo Crasso Dux Francorū exercitus aduersus Danos creatus, hostiū centum millia vno prælio delcuiſſet, Franci ei, repudiato Crassi filio, Carolo Simplice puero, regnum detulerint: quemadmodum suo loco superiūs dictum est. Huius ordinis filius fuit Robertus: ex quo Hugo magnus Dux quoque Francorum natus est, cuius filius Hugo Capetus dictus, regnum eo quem superiūs diximus modo adeptus est. Memorabile est autem quod iſe Vitichindus scribit, cū Odo Carolo Simplici regnum restituiſſet, Arnulphum Imperatorem armis Galliæ regnum occupasse: ei que Odoni (sic legendum, non ODA) diadema & sceptrum & cetera regalia ornamenta obtulif-

obtulisse, & Odonem imperium domini sui, gratia Arnulphi Imperatoris obtinuisse. Vnde (inquit Vitichin.) vsque hodie certamen est de Regno Carolorum stirpi & posteris Odonis. Nam Hugo cuius pater Robertus filius Odonis ab exercitu Caroli occisus est, dolo eum cepit, posuitque in custodia publica, donec vitam finiret. Neque verò silentio prætereundū videtur astutum Capeti in nouo regno constabiliēdo cōsiliū. Nam cū Magistratus & dignitates regni, quos Ducatus & comitatus appellāt, ita mandari antiquitus in populi comitiis, certis ac delectis viris solerēt, vt in beneficij tantū loco, & (vt Iurisperiti loquuntur) precario tenerētur: quemadmodum in exponenda concilij publici auctoritate demonstratum est: primus Hugo Capetus ad cōciliandos retinendosque sibi Procerū animos, has, quæ temporariæ erant, dignitates, fecit perpetuas: constituitque vt qui eas obtinebāt, patrimonii iure retinerent: atque ad suos liberos posteriosq; , cum reliqua hereditate, transferrent, teste Frāncisco Cōnano Iuricons. Com. 2. c. 9. quo facinor.

N.ij.

re non minimā publici cōcilij auctoritatē ab ipso imminutā cōstat: quā tamē imminui ab ipso, sine cōcilij ipsius cōsensu potuisse, tēporum illorū rationem consideranti consentaneum non videtur.

*De continuata Concilij publici auctoritate
in Capeuingiorum familia.*

CAP. XVII.

Am quemadmodū ex Frosfardo, Monstrelletto, Guaguino, Cominio, Gillio, & alius historicis omnibus cognosci licet; nihilo propē minor in Capeuingiorū familia, quā in superiorib⁹ duabus, publici cōcilij auctoritas fuit: valuitq; apud illos præceptū illud, tā sepe & tam valde, nunquā tamē satis commemoratum: SALVS POPVLI SVPREMA LEX ESTO: neq; vllum tam tyrannicū dominatum vnquam post homines natos fuisse arbitror, præter vnum Turcicum, in quo ciues pro pecudibus, non pro hominibus haberentur. Neque satis eorum hominum imperitiā admirari possum, qui cū primoribus labris ius civile degustassent, & in libris nostris legissent, lata lege Regia populum

lum Imperatori omne suum imperium & potestatem concessisse: continuò liberam quandam & infinitam Regum potestatem commenti sunt, quam Absolutam barbaro & inepto nomine appellant. quasi verò non etiam Romani Reges Reipublicæ curam (vt Pomponius Iurisc. loquitur) per Curiata comitia expedirent: aut, si liberam Imperatores Romani potestatem habuerunt, continuò verum sit, Regibus omnibus eandem à populo potestatem tributam esse. neque enim ex vno particulari rectè de vniuersis concluditur: & hac ætate longè dissimillimam esse regum Poloniæ, Daniæ, Sueciæ, Hispaniæ rationem, nemo nisi rerum omnium imperitus ignorat. Regibus Germanorum (inquit Tacitus) non est infinita, aut libera potestas. Rex Angliæ (inquit libro quarto Cominæus) tributa exigendi nullam habet sine Ordinum & Statuum consensu potestatem. quod idem de ceteris omnibus affirmat libro quinto capite decimo octauo. Sed quoniam persequi testimonia singula nimis laboriosum, ac planè infinitum esset,

pauca quædam illustriora è magno numero quasi exempli loco subscribemus. Primùm exemplum sumi licet ex anno MCCCXXVIII. quo tempore, mortuo (ut superius diximus) Rege Carolò Pulchro, qui sine liberis virilis sexus, atq; postuma filia relicta decesserat, Eduardus Angliæ Rex, natus ex Isabella Caroli sorore, Galliæ Regnū ad se hereditate redisse cōtendebat. Qua controuersia nulla neq; maior, neq; illustrior ad publicū Cōcilium deferri potuit. Quinetiā quòd ad publicū Conciliū introducta est, perspicuo argumento esse potest, maiorem Concilij, quàm Regis auctoritatē esse: cū eius se iudicio atq; arbitrio ambo illi Reges subiecissēt. quod nō modo historici nostri omnes testātur, verum etiā Polyd. Vergilius Angl. Histor. lib. 19. Quinetiā Claudius Seyssellus Massiliensis Archiepiscopus in libello quē Fraciæ Monarchiam inscripsit, affirmat vtrunque Regem in eo Concilio præsentiē affuisse. Cū res in contentionē propè adducta esset, Optimatū cōsilio, populi atque ordinū comitia indicta sunt. De maioris partis sententiā placuit, præferri agnatū pręgnantisque

tiſque reginæ custodiam Valeſio attri-
bui. Et, ſi filiam pareret, eidem Valeſio
regnum adiudicatum eſt. quā hiftoriam
Froſſardus expoſuit vol. 1. cap. 21. Papo-
nius Arecſt. lib. 4. cap. 1. artic. 2. Guaguinus
in Philippo Valeſio, ſed copioſiſſimè om-
nium Seyſſellus, in eo quem modo no-
minaui libello. Alterum exemplum ſup-
peditat annus M C C C L V I. quo tem-
pore rex Iohannes commiſſo cum An-
glis prope Pictauium prælio captus, at-
que in Angliam abductus fuit. Tanta ca-
lamitate accepta, vnica in Concilij au-
thoritate ſpes erat reliqua. Itaque comi-
tia continuò Lutetiam indicta ſunt: &
quanquam tres regis filij extarent, Caro-
lus, Ludouicus, & Iohannes, quorum na-
tu maximus iuſtam adminiſtrandi æta-
tem haberet: tamen delecti alij ſunt, ex
vno quoque ordine duodeni probati vi-
ri, quibus regni procuratio mandata eſt:
decretaque in Angliam legatio de pace
cum Anglis reconcilianda. auctonibus
Froſſardo vol. 1. c. 170. Iohanne Bucheto
lib. 4. fol. 118. Nicol. Gillio in Chronicis
regis Iohannis. Tertium ſuppeditat an-
nus M C C C L X V. cum Caroli v. co-

gnomēto Sapiientis testamentum prolatum est : quo testamēto filiorum suorum tutorem instituerat Philippum Ducem Borbonium , vxoris suæ fratrem : Regni autem procuratorem, Ludouicum Ducē Andicum, fratrem suum : tantisper dum Carolus ipsius filius in suam tutelam veniret. Concilium enim Lutetiæ nihilo minus actum est, irritoque habito testamento, decretū est, vt regni administratio Ludouico pueri patruo committeretur: ea lege, vt eam administrationem de certorum virorum in eo Concilio probatorum sententia gererēt: pueri autem tutela & educatio Borbonio permitteretur. simūlque lata regia lex est, vt qui regni heres annum ætatis xiiii. impleffet, ei corona imponeretur ; hominīaque & fidelitatum iuramenta præstarentur: auctore Fross. vol.2.c.60. Buchett.lib.4.fol. 124.Chron.Brit.cap. Quartum suppe- ditat annus M C C C X C I I. cū idem ille rex Carolus v i. repentino mentis errore affectus, primū Cenomanum, tum deinde Lutetiam delatus est: ibique Concilium habitum : Ordinūque auctori- tate decretū, vt Bituricæ & Burgundiæ Ducibus

Ducibus regni administratio deferretur: auctore Frossardo vol.4.c.44. Neque verò prætermittendum est, quod Paponius Arest. lib.5. tit.10. artic.4. nostra memoria in parlamento Parisiensi cōmemoratum testatur, cum rex Franciscus primus dominij sui partem alienare vellet, omnes eiusmodi alienationes à superioribus regibus factas eo solo nomine irritas fuisse, quòd sine Cōcilij & (vt ipse loquitur) trium Statuum auctoritate factæ fuissent. Sextum exemplum extitit anno M C C C X X V I. cū Philippus Dux Burgundiae & Hanfredus Dux Clocestræ capitales inimicitias magno Reip. detrimento perquandiu exercuissent: tandēque inter eos conuenisset, vt controuersis omnibus finem duello commisso imponerent. Nam in ea contentione Concilium se interposuit: decreuitque vt arma vterque deponeret, deque suis controuersis iure apud se potius, quàm ferro disceptarent. quam historiam copiosè exponit Paradinus in Chronic. Burgund. libro tertio, anno M C C C C X X V I. Septimum exemplum suppeditat annus M C C C C L X V I I I. cum dissidio inter regē

gnomēto Sapiētis testamentum prolatum est: quo testamēto filiorum suorum tutorem instituerat Philippum Ducem Borbonium, vxoris suæ fratrem: Regni autem procuratorem, Ludouicum Ducē Andicum, fratrem suum: tantisper dum Carolus ipsius filius in suam tutelam veniret. Concilium enim Lutetiæ nihilominus actum est, irritóque habito testamento, decretū est, vt regni administratio Ludouico pueri patruo committeretur: ea lege, vt eam administrationem decertorum virorum in eo Concilio probatorum sententia gererēt: pueri autem tutela & educatio Borbonio permitteretur. simúlque lata regia lex est, vt qui regni heres annum ætatis xiiii. impleffet, ei corona imponeretur, hominiáque & fidelitatum iuramenta præstarentur: auctore Froff. vol. 2. c. 60. Buchett. lib. 4. fol. 124. Chron. Brit. cap. Quartum suppe-
ditat annus MCCCXCII. cū idem ille rex Carolus v. i. repentino mentis errore affectus, primū Cenomanum, tum deinde Lutetiam delatus est: ibique Concilium habitum: Ordinūque auctoritate decretū, vt Bituricæ & Burgundiæ Ducibus

Ducibus regni administratio deferretur: auctore Frossardo vol. 4. c. 44. Neque verò prætermittendum est, quod Paponius Arest. lib. 5. tit. 10. artic. 4. nostra memoria in parlamento Parisiensi cōmemoratum testatur, cum rex Franciscus primus dominiij sui partem alienare vellet, omnes eiusmodi alienationes à superioribus regibus factas eo solo nomine irritas fuisse, quòd sine Cōciliij & (vt ipse loquitur) trium Statuum auctoritate factæ fuissent. Sextum exemplum extitit anno MCC CC XXVI. cū Philippus Dux Burgundix & Hanfredus Dux Clocestræ capitales inimicitias magno Reip. detrimento perquandiu exercuissent: tandēque inter eos conuenisset, vt controuersijs omnibus finem duello commisso imponerent. Nam in ea contentione Concilium se interpoluit: decreuitque vt arma vterque deponeret, deque suis controuersijs iure apud se potius, quàm ferro disceptarent. quam historiam copiosè exponit Paradinus in Chronic. Burgund. libro tertio, anno MCC CC CC XXVI. Septimum exemplum suppeditat annus MCCCCLXVIII. cum dissidio inter regē

Ludouicum xi. & Carolum ipsius fratrem exorto, Concilium publicum indictum est Turones, ad Kal. Decembr. quo in Concilio decretum est, ut rex fratri suo legitimæ (ut ita dicam) hoc est Apānagij nomine Ducatum aliquem permetteret: cuius annui fructus non minoris essent, quam XII milliū libellarū: insuperque rex e suo fisco LX. libellarū millia quotannis ei adnumeranda curaret. quā historiam copiosè auctor Chron. Brittan. Armor. commemorat, lib. 4. fol. 200. Octauū exemplum editū est anno MCCCCLXXXIII. cum Ludouico xi. mortuo superstite Carolo filio annorum xiii. Concilium Turonib. habitum est, decretumque ut pueri educatio Annæ sorori regis committeretur: Regni verò procuratio certis viris in eo Concilio probatis & delectis mandaretur: quamuis Ludouicus Dux Aurelianus proximus agnatus eam postularet. Cuius rei testimonium extat in actis eius Concilij Lutetiæ impressis, & apud Philipp. Cominæum lib. 5. c. 18. itemque in Chro. Brittan. lib. 4. & apud Iohan. Bucchetum lib. 4. fol. 167. Neque fortasse ad extremū prætermittendum illud est, quod Guill.

Budæus

Budæus libr. de Asse. iii. & v. memoriæ prodidit, rei nummaria ius, hoc est, potestatis nummorum vel augendæ vel minuendæ, semper penes populū Francorū fuisse. Quinetiā Carolus Molinæus diligentissimus monetaliū ratiocinatorum investigator, in extremo Commentario de contract. & vsur. testatur, se in Archiuis parlamenti & monetaliū præfectorum, quamplurimas leges Frācicas reperisse, quibus sancitū erat; ne qua rei nummaria mutatio sine populi consensu fieret: semperque in eiusmodi mutationibus populi consensum (quippe, cuius maximè intererat) interuenisse: quemadmodum inter Iurisc. dici solet: Cuius quidque fieri interest, eius in eo negotio gerēdo necessaria est auctoritas. Item, Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

De publici Concilii auctoritate in maximis religionis negotiis.

CAP. XVIII.

Actenus demonstratum est, summam in grauiissimis quibusque Reip. nostræ negotiis Concilij publici potestatem fuisse. Deinceps vi-

deamus ; ecqua eiusdem in Religionis negotiis auctoritas fuerit. Cuius rei documentum nobis præbent Annales nostri, sub anno M C C C. quo Bonifacius octauus , Papa Romanus , missis ad regem Philippum Pulchrum legatis, ei denunciavit, se non modò spirituales, (verba hæc Historici sunt omnia) verum etiam temporalem omnium regnorum ac ditionũ, quæ in orbe Christiano sunt, dominum esse. pro eo iurẽ postulare , vt rex Philippus cum pro domino ac Principe summo agnosceret: eique suum regnum acceptum ferret, ac fateretur se illud ipsius beneficio & liberalitate obtinere. si id facere recuset , futurũ, vt eum hæreticum pronũciaret, & sacris suis interdiceret. Qua legatione audita, rex publicum Concilium Lutetiã indicit. in eo Concilio Papales literæ recitãtur, his verbis: Bonifacius Episcopus, seruus seruorũ Dei Philippo Frãcorũ regi: Deũ time, & mādata eius obserua. Scire te volumus, quod in spiritualibus, & tēporalibus nobis subes: beneficiorum atque præbendarum ad te collatio nulla spectat. & si aliquorum vacãtiũ custodiã habeas, vsum-fructum

fructum earum successoribus reſerues:& ſiquas contuliſti, collationē haberi irri- tā decreuimus: & quatenus proceſſerit, reuocamus. Aliud credentes, fatuos re- putamus. Datum Laterani, iiii. Non. De cemb. pontificatus noſtri anno vi. His li- teris recitatis, auditāque procerum ſen- tentia, ac deliberata re, primū decretum eſt, vt Epiſtola Papæ in area Palatii Pari- ſienſis coram ipſius legatis & nuntiis cre- maretur:tū vt legati mitellati, turpifica- ti, ſordidati, & à carnifice in illā areā lu- tulēto plauſtro aduecti, plebis totius lu- dibrio & cōuiciis exponerētur:poſtremò vt regis nomine literæ ad Papā his verbis ſcriberētur:Philippus Dei gratia Franco- rum rex, Bonifacio ſe gerēti pro ſummo pontifice, ſalutē modicam, ſiue nullam. Sciat tuā maxima FATVITAS, in tem- poralibus nos alicui non ſubefſe. aliqua- rum Eccleſiarum & præbendarū vacan- tē collationē ad nos iure regio pertinere, & percipere: fructus earum cōtra omnes poſſeſſores vtiliter nos tueri:ſecus autem credentes fatuos reputamus, atque de- mentes. Cuius Hiſtoriæ teſtes ſunt au- ſtor Chronic. Brittan. Armoric. libro 4.

cap. 14. & Nicol. Gillius in Chron. Gallic. quibus adiungendus est pragmaticus Paponius in lib. Arrestorum 1. tit. 5. art. 27.

*De memorabili auctoritate Concilii in
Regem Ludovicum XI.*

CAP. XIX.

Magna igitur ac planè sacrosancta Concilij & Ordinum eorum vis & potestas ex superioribus testimoniis apparuit. sed quoniam hoc in argumento & quasi campo versamur, non prætermittenda videtur eiusdem Concilij auctoritas, patrum nostrorum memoria interposita contra Regem Ludovicum XI. qui superiorum regum omnium versutissimus & callidissimus est habitus. Anno igitur MCCCCLX. cum ita regnum ab illo Ludouico gereretur, ut multis in rebus boni Principis & patriam amantis officium desideraretur, accepta est Concilij auctoritas requiri, ut in eo Boni publici ratio haberetur. Et quoniam ei rex minimè sese subiecturus putabatur, Procères regni, assiduis plebis querimoniis & expostulationibus incitati, manus cogere, exercitusque comparare

parare instituerunt: vt Bonum publicum procurare, & regi perditam Reip. administrationem (verba sunt Philippi Cominij lib. 1. ca. 2.) vi demonstrare possent. Instructi enim & parati cum exercitu esse volebant, vt si rex consulere Bono publico, & bonis consiliis parere detrectaret, vi cogere inuitum possent. qua de caussa bellum illud Bono publico susceptum dicebatur, vulgóque Bellum boni publici appellatum est. Procerum nomina idem Cominius, Gillius, Lamarcius hæc prodiderunt: Dux Borbonius, Dux Biturigum regis frater, Comites Dunensis, Niuernensis, Armeniacus, Albretius, & is ad quē summa imperij respiciebat, Dux Carolensis. Quacunque autē iter faciebant, pronuntiari iubebant, se bellū illud Bono publico instituere, tributorūque & vectigalium immunitatem indicēbāt (quæ omnia Gillij verba sunt libr. 4. fol. 152.) legatōsque & literas Lutetiam ad Parlamentum, Ecclesiasticos & Academiae rectorem miserunt (verba hæc eiusdem Gillij sunt fol. eodem) ne putarent exercitum illum in regis perniciem comparatum fuisse: verū vt illum ad

O.j.

boni regis officium reuocarent, sicut
boni publici ratio postulabat. Verba au-
tem Annalium, qui Chronica Ludoui-
ci xi. inscripti sunt, Lutetia à Gallio
impressa, hæc ferè sunt, fol. 27. Primum
& summum postulatorum caput hoc fuit,
ut Trium ordinum conuentus haberetur:
quippe, quod vnicum omnibus secu-
lis, malorum omnium remedium fuisset,
vique semper eiusmodi incommodis
medendi habuisset. Rursus pag. 28. Pro-
cerum legatis Senatus datus est Lutetia,
die xxiiii. in Curia quæ Domus ciuitatis
dicitur, in quo affuerunt delecti ex Aca-
demia, ex parlamento, & ex Magistratibus.
Responsum est, eorum postulatum æquissimum
videri, conciliūque Trium ordinum indictum
est. Hæc, inquam, Historici verba sunt,
fol. 28. ex quibus verissimum istud M. Antonij
vetus verbum esse apparet: Etsi omnes molestæ
semper seditiones sunt; iustas tamen esse nonnullas,
& propè necessarias: eas verò iustissimas,
maximèque necessarias videri, cum populus
Tyranni sæuitia oppressus, auxilium à legitimo
Ciuum conuentu implorat. Quid? deteriore
Ciuum conditio

ditio esse debet, quàm olim seruorum fuerit? qui sæuitia dominorum pressi ad urbis præfectum confugiebant, & de suis dominis verecūdè (vt ait Vlpianus) expostulabant. Itaque Guaguinus in vita eiusdem Ludouici, vbi responsum Caroli Burgundiæ Ducis ad regis legatos exponit: his vtitur verbis, pag. 265. Audiuit, inquit; Carolus legatos. verùm ad pacem nihil commodius esse respondit, quàm trium Ordinum conuentum, vbi tantas animorū & belli discordias componi oporteret. quod postquàm per nuntios Legati Ludouico retulerunt, ipse in dilatione spem reponens, cōcilium apud Turones ad Kal. April. anni MCCC-LXVII. indixit. Conuentionis definito tēpore, affuere ex toto regno, &c. Quod idem totidem verbis traditur in iis quæ diximus Annalibus, fol. 64. & in Magno Chron. vol. 4. fol. 242. vbi etiam illud additum est, quod memoria dignū & summo perē obseruandum videtur, placuisse in eo cōcilio, vt certi probatīque viri ex singulis ordinibus deligerēt, qui Rēp. constituerēt, & (vt ad verbum interpretemur) iuri ac iusticiæ prouiderēt. At N.

Gillius, eo quem ostendimus loco: Post prælium, inquit, Montlerinum, delecti sunt complures egregiè cordati & prudentes viri, qui boni publici curatores essent: quemadmodum inter regem & supradiſtos Proceres conuenerat: primusque in eo numero fuit Comes Dunenſis, qui primus diſceſſionis illius auctor fuerat. Erat autem (vt ſuperius dictum eſt) antiquæ conſuetudinis, poſtquam Eccleſiaſticorum opes in tantam potentiam excreuerant, vt populus in tres ordines deſcriberetur, quorum vnum Eccleſiaſtici obtinerent: cùmque Reip. curatores conſtituerentur, duodeni ex vnoquoque ordine deligerentur. Itaque in eo Concilio conſtitutum fuit, vt xxxvi. Reipub. curatores crearentur, qui communi conſilio publicis incommodis mederentur. Qua de re Monſtrelletus vol. 4. fol. 150. ita ſcribit: Principio decretum eſt, vt ad Rempub. conſtituendam, plebẽmque tributis & detrimentis ſublevandam xxxvi. viri auctoritate regia deligerentur: duodeni ex clero, totidem ex equitibus; & totidem iuris & iuſtitia periti: quibus potestas permitte-
retur

retur videndi, quibus vitiis atque incommodis regnum laboraret, iisque vitiis remedium adhibendi: fidemque rex regali dicto promissoque dedit (ad verbum, Et promisit rex in verbo regis) ratum se habiturum, quicquid illi xxxvi. viri constituerent. Hæc Monstrelletus: cui Oliuerius Lamacius Belga, in historiæ suæ cap. 35. totidem propè verbis subscribit, eundemque xxvii. Curatorum Reipub. numerum prodit: simulque ascribit, cum rex ei dicto promissoque non stetit, fidemque publicam & publicè iurata violasset, miserrimum in Francogallia bellum exarsisse: quod annos propè xiiii. duravit. Ita regis periurium cum ipsius infamia, tum etiam populi pernicie expiatum est. Vtcunque sit, perspicuum est, nondum centesimum annum abiisse, ex quo Frægogalliæ libertas, solennisque Cõcilij auctoritas vigeat: & vigeat aduersus regem, neque ætate, neque animo imbecillum: sed & iam annorum xl. maiorem, & tãta ingenij magnitudine præditum, quantam nunquam in vilo rege nostro fuisse constat. Vt facilè intelligatur, Remp. nostram libertate fundatam

& stabilitam, annos amplius centum & mille statum illum suum liberum & sacrosanctum, etiam vi & armis aduersus Tyrannorum potentiam, retinuisse. Neque verò præclarum hac de re Philippi Cominæi clarissimi viri & ornatissimi historici elogium prætermittendum videtur: qui lib. Hist. 5. cap. 18. in hanc scribit sententiam, quam ad verbum conuertemus. Quare ut in instituto sermone pergamus, ecquis est in orbè terrarum rex, aut Princeps, cui ius sit tributum vnius teruncij subiectis suis sine ipsorum consensu & voluntate imponere? nisi violentia & tyrannide uti velit. At enim (dixerit aliquis) potest tēpus incidere, cum publicum populi concilium expectandum non est: neque tantam moram res patitur. Sanè in bello suscipiendo nihil tanta celeritate est opus. satis ad eā rem temporis suppeditat. Addo etiam illud, cum reges & Principes bellum ciuium suorum consensu suscipiunt, multò & potentiores sunt, & hostibus suis formidabiliore. Et rursus aliquantò post: Regem Gallia minimè omnium decet his uti verbis: Habeo potestatem exigendi à
meis

meis ciuibus, quantum mihi libet. Nam neque ipse, neque quisquā alius eam potestatem habet. Qui verò his utitur verbis, nullum ei honorē tribuunt: neque illius auctoritatem & existimationē apud exterarum nationes augēt. verūm ex cōtrario, terrorē finitimis iniiciunt: qui nulla conditione dominatum illius subire vellēt. At si rex noster, aut ij qui potentiam eius prædicant, ita loquerentur: Habeo subiectos ita mansuetos & obsequentes, ut nihil eorum quæ impero facere detrectēt, neque quisquam Princeps subiectos habet æquē obsequentes, quique calamitatum & incommodorum suorum facilius obliuiscantur: hæc oratio magnæ illi laudi, atque ornamento esset. Verūm illa regem non decet: Exigo, quantum volo: eiusque rei potestatem habeo, quā mihi cōseruatā volo. Rex Carolus quintus hac oratione non utebatur. Neque sanè regē vllum nostrum illis utentem verbis audiui: sed quosdam ipsorum comites & ministros: qui sibi bonam regibus nauare operam videbantur. Verūm meo iudicio aduersus illos peccabāt: & tantū assensandi causa ita loquebantur: neque satis

quid dicerent, considerabant. Atque ut certius mansueti Gallorum ingenij argumentū proferamus, consideremus concilium trium Ordinum Turonibus, post regis nostri Ludouici xi. excessum, habitum: anno nimirum 1484. Existimari per id tempus poterat, bonum illum Ordinum conuentum periculosum esse. dicebantque nescio qui, non magni pretij homines, sæpiusque post id tempus dixerunt, crimen esse lælæ Maiestatis, si quis de trium Ordinum concilio conuocando verba faciat. Id enim ad minuendam regis auctoritatem pertinere. Verum illi ipsi sunt, qui crimen illud aduersus Deū, & regem & Remp. committunt. Neque verba eiusmodi aliis profunt, quàm iis, qui nullo suo merito gradus honorum & dignitatum obtinent: neque ad illos obtinendos sunt idonei: sed assentari & seruire auribus didicerunt, & nugatoriis de rebus verba facere: magnosque cōuentus hominum reformidāt, ne quales sunt, tales agnoscātur: eorumque opera vituperentur. Hæc Cominæus: ex quibus aliis-que quæ superius de retenta publici concilij in Ludouicū xi. auctoritate diximus, perspicue

perspicuè intelligitur, etiam vsque ad id tempus nobile illud præceptum, à Turcica tyrannide alienū, viguisse: SALVS POPVLI SVPREMA LEX ESTO. sed hanc conuentus publici libertatem regum assentatores, & qui malis artibus honores adepti sunt (vt Cominæus scribit) omni studio & contētione auersantur. Qua de re Budæus quoque libro de Assen. sic scribit: Quare, si moribus iam nostris. qui rerum summam tenent, tenebuntque in posterum, INDISQUISITIONEM CONVENTVVM aliquando vocentur, nonnulli sæpe qui sese nascitos videri volunt, haud dubie (quod aiunt) apprime simi, atque ea parte deformes ab omnibus cernerentur.

An mulieres, non vt ab hereditate Regni, sic ab eius procuratione, Francogallico iure, arceantur.

CAP. XX.

SEd quoniā de regni procuratione & summa Reip. administrandæ instituta disputatio est, nō prætereunda quæstio videtur, An mulieres non vt ab hereditate Regni, sic etiam ab

eius procuratione arceantur. Primùm autem illud apertè testatum volumus, nos neq; de Romanorum, neque de aliarum gentium iure, sed tantùm de huius nostræ Francogalliæ institutis differere. Nam, vt notum omnibus est, Romanorum institutis mulieres propter infirmitatem cōsiliij in perpetua tutorum potestate fuisse, atque ab omnibus non modò publicis, verùm etiam ciuilibus negotiis exclusas esse: ita nonnullis aliis in gentibus mulieres summam imperij vetustis moribus obtinēt. Britanni sexū in imperiis nō discernūt: inquit Tacitus in Agric. vita. Hoc igitur cōstituto, & testificatione nostra planè ac dilucidè proposita, deinceps ad quæstionē accedamus. Nam ei causam præbuisse superiorū aliquot temporū exempla videntur: quibus constat, Regnum Frācogalliæ à Regina, præsertim viduis, & regū vel puerorū vel absentiū matribus administratum fuisse. In quibus haud scio an vllum ad muliebrē audaciam insignius cōmemorari possit, quàm illud reginæ Blācæ, Ludouici Trāsmarini matris, de qua posterius dicemus: quæ Rege filio in Africam

cā ad bellū gerendum profecto, summā sibi potestatem non modò in Reip. sed etiam in Ecclesiarum & Episcopatum administratione asciuit: quēadmodum ex veteribus quibusdam monimētis nuper in lucem editis cognosci potest: Nos *charissima Domina nostra & matri Regina concessimus, & volumus, quòd ipsa in hac nostra peregrinationis absentia plenariam habeat potestatem recipiendi & attrahendi ad regni nostri negotia, quos sibi placuerit, & amouendi quos viderit amouendos: Bailliuos etiam instituere valeat, castellanos, forestarios, & alios in seruitium nostrum & regni nostri ministros ponere & amouere: dignitates etiam & beneficia ecclesiastica vacantia conferre, fidelitates Episcoporum & Abbatum recipere, & eis regalia restituere, & eligendi licentiam dare capitulis & conuentibus vice nostra.* Ex contrario tamen pugnat primū ratio disputandi vsitata, vt cui per se Reginam esse ius non est, eidem regendi ius ac potestas non sit. Per se autem Reginam esse mulierem non posse, neque Regni hereditatem ei ex eāve prognatis deferri: sed si Reginae appellantur, per accidens, & propter Reges maritos id fieri: superiùs ex antiquis MCC annorum monimētis demonstratū est. Eo accedit, quod superiùs do-

cuimus,quemadmodum omnis& crean-
dorum & abdicandorum regum pote-
stas penes publicum Concilium erat:ita
curatoris Reip. siue moderatoris deligē-
di ius summum penes idem Concilium
fuisse. Quinetiā creatis regibus, tamen
summam imperij administrandi potesta-
tem ab eodem Cōcilio retentam fuisse:
neque centesimū adhuc exisse annum
cū regnante Ludouico xi, quantum-
uis astuto & callido, x x x v i Reipub. cu-
ratores, tāquam Ephori, ab eodem Con-
cilio constituti sunt. Quòd si Maiorū no-
strorum auctoritatem quærimus, extat
insignis apud Aimoin. lib. 4. cap. 1. vbi
de Brunechilde, Regina matre Childe-
berti regis commemorans ita loquitur:
Simul, inquit, quia Brunechildis sum-
mam regni sollicitudinem sibi reseruare
velle intelligebatur, & primates Fran-
ciæ tāto tempore fœmineo dominatui
dedignabantur subiici.&c. Et profectò
ita est, vt si quādo regni procurationem
apud maiores nostros mulieres adeptæ
sunt, semper ea res miras in Rep. nostra
tragœdias, summa denique miseriarum
incendia excitarit. Cuius rei non alie-
uum

num videtur exempla quædã proponere. Dominata est quondam Chrotildis, Regina, mater Childeberti & Clotarij regum, quæ cùm alterius filij nomine Chlodomeris demortui filios infano quodã amore prosequeretur, summam contentionem abhibuit, vt nepores remotis filiis in regiam dignitatem producerentur. Itaque capillitium eorum, pro eo instituto de quo supetiùs diximus, summa cum cura & diligentia nutriebat. Cuius rei Reges fratres certiores facti, confestim Arcadium quendã ad eam miserunt, quinudum gladium simulque forcipem ei ostentãs, optionem illi faceret, vtrum illorum nepotum suorum capiti admoueri mallet. At illa, inquit Gregorius Turon. nimium felle commota, præcipuè cùm gladium cerneret euaginatam ac forcipẽ, amaritudine præuenta, respondit: Satiùs mihi est, si ad regnum non eriguntur, mortuos eos videre, quàm tonsos. Ita nepos vterque in ipsius conspectu interfectus est. Auctore eodem Gregor. lib. 3. cap. 18. vbi tamen subiungit, Reginã hanc liberalitatibus & donationibus in monasteria collatis

plebis & vulgi beneuolentiam cōciliaf-
 se. Datē frenos (inquibat Cato) impo-
 tenti naturæ , & indomito animali , &
 sperate ipsas modum licentiæ facturas.
 Quid? quàm effrenatū illud fuit animal,
 illa,inquam, Theodorici Regis filia, na-
 tione Itala , quæ serui sui amore insana,
 vbi matris iussu illum interfectū cogno-
 uit , per speciem reconciliatæ cum ma-
 tre gratiæ sacramentū se dominicæ cœ-
 næ cum illa communicare velle osten-
 dit, venenóq; in calicē infuso impietate
 simul & crudelitate nefaria matrē sustu-
 lit. Verba Gregorij Turonēsis lib.3.c.33.
 hæc sunt: Erāt sub Ariana secta viuētes:
 & quia cōsuetudo eorū est, vt ad altariū
 veniētes de alio calice Reges cōmuni-
 cēt, & de alio populus minor (notanda
 cōsuetudo calicis cū plebe cōmunicati)
 venenū in calice illo posuit , de quo ma-
 ter communicatura erat: quo illa hausto
 prorinus mortua est. Age, reliquas videa-
 mus. Dominata est quondam Fredegun-
 da, Regina mater , Chilperici primi vi-
 dua. Hæc marito suspēstite cū Lande-
 rio quodam adulterij consuetudinem
 habuerat. Vbi Chilpericum id sensisse
 animad-

animaduertit, interficiendum eum curauit: confestimque Regni procurationem filij sui Regis Clotharij nomine, tanquam Regina mater suscepit: eamque annos xii. i. sustinuit. Primum Childebertum filij sui patrum, eiusque vxorem veneno sustulit: tum Hūnos aduersus ipsius filios concitauit: bellumque ciuile in Remp. immisit. fax denique illorum incendiorum fuit, quibus Franco gallia multos annos exarsit. auctore Aimoino lib. 3. cap. 36. & lib. 8. cap. 29. Dominata est Regina mater Childeberti, Brunehildis, Sigeberti Regis vidua. Hæc Italum quendā nomine Protadium in delitiis habebat, eumq; omnibus honoribus amplificabat. Hæc eadem filios suos Theodebertū & Theodoricum adolescentes in eam vitæ flagitiosæ consuetudinem adduxit, vt tandem capitales inrer se inimicitias gererent, bellóq; diuturno cōflictati præliū atrocissimum committerent. Meroueam nepotem suum Theodeberti filium sua manu interfecit. Theodoricum veneno sustulit. Quid amplius? Date frenos (inquibat Cato) impotēti naturæ, & indomito ani-

mali:& sperate ipsas modum licentiæ fa-
cturas. Decem principibus Regiis necis
causam attulit. Cùmque ab Episcopo
quodam obiurgata esset, rogataque ut
se ad frugem converteret, illum in pro-
fluentem præcipitari iussit. Ad extremum
concilio Francorum indicto, in iudicium
vocata, damnata, & ab equo currente
distracta, membratimque dilaniata est.
Auctoribus Greg. Turon. lib. 5, cap. 39.
& lib. 8. cap. 29. & Adonæ Ætat. v. 1. Ot-
tone Frisingens. Chron. parte 16. & Ai-
moino lib. 4. cap. 1. itemque Appendice
Gregor. Turon. lib. 11. cuius hæc verba
sunt: Reputantes ei quod v. Reges Fran-
corum per eam interfecti fuissent: id est,
Sigebertus, Meroveus, & genitor suus
Chilpeticus, Theobertus & filius suus
Clotharius, item Meroveus filius Clo-
tharij, Theodoricus, eiusdemque tres
qui ad præsens extincti fuerant: per tri-
dium eam diuersis tormentis afflictam
iubet prius camelò (legendum puto, Ca-
ballo) per omnem exercitum sedentem
perducere: posthæc comam capitis vno
pede & brachio ad ferocissimi equi cau-
dam ligare: à quo calcibus & velocita-
te cur-

te cursus membratim dirumpitur. Age, de ceteris videamus. Dominata est Plestrudis, non Regis, sed Regij præfecti Pipini vidua, qui tum regiū imperium obtinebat, dum inane regium nomen Dagobertus secundus sustineret. Hæc Plestrudis propter adulterij & flagitiosæ vitæ turpitudinem à Pipino repudiata, marito mortuo multarum in Gallia seditio- num auctor fuit. Carolum Martellum Palatij magistrum, fortissimum virum abire Magistratu coegit, aliumq; Theobaldum impurum & nefarium hominem in ipsius locum suffecit. tandem funestum ciuile bellū inter Francos ipsos excitauit. qui variis præliis, & vt (ait Aimoinus) durissimis cædibus sese mutuo prostrauerunt. lib. 4. cap. 50. & cap. seq. Quinetiam auctor libelli cui titulus est, Status regni Franciæ, sub Dagoberto II. his vitur verbis: Cūm Franci Plestrudis furores atque insanias ferre non possent, neque in Dagoberto rege spem vllam reliquam viderent, Danielelem quēdam sibi regem delegerunt, qui antea monachus fuerat, eumque Chilpericum nominarūt. quam historiam superiūs quo-

dam loco perstrinximus. Sed reliquas videamus. Dominata est Regina mater Caroli Calui, nomine Iuditha, Ludouici cognomēto Pij coniux: qui non modò Francogalliæ Rex, verumetiam Italiæ & Germaniæ Imperator fuit. Hæc miserum fataléque bellum inter Ludouicum & ipsius filios priuignos suos excitauit: vnde nata horum aduersus parentem tanta coniuratio, vt illum imperio se abdicare, suámque illis dignitatem cedere magno totius propè Europæ incommodo cogerent. Quorum incommodorum culpam Historici omnes magna ex parte in illam Reginam matrem Iuditham conferunt: Abbas Vrsperg. Michael Ritus & Otto Frising. Chron. 5. capite 34. Ludouicus, inquit, propter mala opera vxoris suæ Iudith regno pulsus est. Itémque Regino in Chro. anni DCCCXXVIII. vbi sic scribit: Ludouicus à suis imperio priuatur, & priuatus custodiæ traditur, Regnūque monarchia Lothario filio eius per electionem Francorum datur. Fuit autem hæc deiectio pro maxima parte facta propter multimodam fornicationem

tionem Iudithæ vxoris eius. Aliquot
pòst seculis dominata est Blanca Regi-
na, mater Ludouici cognomento Diui,
natione Hispana. Vt primùm guber-
naculum arripuit, concurrere ad arma
Galliæ procures cœperunt, Duce Philip-
po, Comite Bolonico, Regis patruo:
qui (vt summus auctor scribit Iean. Ion-
uillæus capite histor. 4.) sciendum non
esse clamitabant, tātum Regum à mu-
liere, eaque peregrina, administrari. I-
taque Comitem Philippum procures il-
li, repudiata Blanca, Regni procurato-
rem delegerunt. At Blanca nihilomi-
nus in instituto perseuerare, & auxilia
vndique accersere: Ferdinandum de-
nique Hispaniæ Regem fœdere sibi at-
que amicitia adiungere instituit. Cùm
Duci Philippo Dux Britannia & Co-
mes Eboracensis ipsius frater sese con-
iunxissent, de improviso oppida ali-
quot interceperunt, eaque præsidiis fir-
marunt. quod Ionuillæus capite quin-
to commemorat: atque ita grauissi-
mum in Gallia bellum, propter occu-
patam à Regina matre Regni procura-
tionem, exarsit. Fortè tum accidit, vt

Rex Stampas à matre armorum caussa missus, proficisceretur. Eò cōfestim multis ex partibus Proceres aduolarunt, Rēgēmq; obsidere cœperunt: non lædendi (inquit Ionuillæns) aut violandi illius consilio: sed (vt idem testatur) vt cum à matris potestate abducerent. Qua re ad illam perlata, quæ tum Lutetiæ permanerat, celetiter armari Parisiēses, & Stampas proficisci iubet. Vix ex copiæ Montlerium peruenerant, cū Rex obsidione liberatus, ad eos accedit: Lutetiāque vnā cum ipsis reuertitur. Vbi se Philippus domesticis copiis minus instructū animaduertit, Reginam Cypri, quæ in regno controuersiam quandam habebat, subsidio accersit. Hæc magnis copiis in Campaniam ingressa, latè regionem illam populatur. Blanca nihilominus in sentētia permanet. Itaque Anglorum auxiliū Proceres ad extremum in Regni fines introducunt. Hi magnis incommodis Aquitaniam, ceterasque maritimas regiones afficiūt: quæ incōmoda omnia ex Reginæ illius matris impotētia atque ambitione nata fuisse, Ionuillæus multis verbis commemorat: c. 6,

7, 8,

7,8,9,&10. Et quoniam longè alia de Blācæ ingenio & moribus nostrorum hominum opinio est, propter eorum (vt credi par est) qui per ea tempora scripserunt, assentationes (nā Reginis matribus Scriptores ferè vel supplicij metu, vel propter Regū filiorū existimationē parcunt) non prætermittēdū videtur, quod idem Ionuillæus c.76. cōmemorat, illam vsq; eò filiū in potestate sua habuisse, vsque adeò illum timidum abiectūmq; redigisse, vt cū ipsius vxorem nurum suam Margaretā odio haberet, rarò admodū Regem cum illa versari pateretur. Itaq; cū rex iter faceret, Blanca metatorib. imperabat, vt hospitium Reginae separatim à rege assignarent. quinetiam si quādo rex noctu furtim ad coniugem accedebat, tū hostiarios in speculis collocabat: & si fortè Blancā aduentare intelligerent, tum fuste canes ab illis cædi imperabat: quorum clamore de sese occultando cōmoneretur. Quid amplius? Die quodam (inquit Ionuillæus) cū Regina Margareta è puerperio ægrotaret, Rēxque pro amicitia ad illam venisset, repente Blanca interuenit. Rex clamo-

re canum admonitus, sese in lectuli angulum abdidit, cortinisque inuoluit. Illa nihilominus inuentum Regem manu, inspectantibus omnibus, prehendit, ac simul è cubiculo eduxit: Tu hîc, inquit, nihil agis. Egredere. At puerpera cùm tantam contumeliam acerbius tulisset, dolore exanimata est: coactique sunt cubicularij Regem reuocare, cuius aduentu puerpera recreata est, animumque recepit. Atque hæc quidem Ionuillæus, capite hist. 76. totidem propè verbis commemorat. Rursus aliquot intermissis annis dominata est Isabella Caroli VI. dementis vidua. Prius enim quàm Concilij auctoritate Regni procuratio certis ac delectis viris mandari posset, multæ ab hominibus ambitiõsis cõtentiones exortæ sunt. Sexies deniq; controuersia renouata, sexies interpositis pactionibus sedata sunt. Tandẽ Isabella Parisiis exacta, Carnutũ se recepit. Ibi Philippũ Moruillerium veteratorẽ naçta, Senatũ sibi, & Prætorem, & Cancellarium Moruillerium illum instituit eiusdẽque consilio Typum regium (quod Cancellariæ sigillum

gillum vulgò appellant) insculpi iussit, suamque in eo imaginem demissis brachiis imprimi: cùm in diplomatibus hac præfatione vteretur: Isabella Dei gratia Regina Franciæ: quæ propter incommodam Regis valetudinem Regni procurationem obtinet. Verũ ubi Respub. multis affecta incommodis, ac prope iam ad interitũ adducta videretur, publico consilio Turones amandata est: quatuorque illi tutores attributi: qui belluã illã indomitam domi continerẽt: viderẽtque ne quam rem agere, ac ne literam quidem vllam sine ipsorum permissu scribere posset. Cuius rei extat apud Mōstrelletum copiosa historia cap. 161. & cap. 168. Multoque vetustius eiusdem seueritatis exemplum extat in Placidina Childeberti Regis matre, quam propter impietatẽ, & nimiam in episcopo Quintiano vexando & ecclesiæ pace conturbãda insaniam, in oppido Cadurco comprehẽsam, & rebus omnibus spoliatam ac nudatam Franci exilio damnarunt. vt testatur Gřego. Turon libro tertio capite duodecimo.

Vb eadem Capeuingiorum
 familia exortum est in Fran-
 cogallia Regnū Rabulariū,
 de quo nobis propter incre-
 dibilē artificum industriam
 & inauditam seculis omnibus solertiam
 dicedum videtur. Dominatur hoc tem-
 pore passim in Gallia genus hominum,
 qui Iuridici à nonnullis, Pragmatici ab a-
 liis, itémq; Rabulæ appellantur. Horum
 tanta trecentis, ferè abhinc annis fuit so-
 lertia, vt non modò publici cōcilij au-
 ctoritatem (de qua superiùs diximus) pro-
 pètam oppresserint, verùm etiā omnes
 Regni Principes, atq; adeò Maiestatem
 regiā amplitudini suæ parere coegerint.
 Itaque quibus in oppidis illius Regni se-
 des politæ sunt, in iis tertia ferè ciuium
 & incolarum pars tātis excitata præmiis
 ad illius se artis Rabulariæ studium ac
 disciplinam applicauit. quod vel Lute-
 tiæ, quæ ceterarū ciuitatū omnium prin-
 ceps numeratur, cuius licet animad-
 uertere. Quis enim vel triduum in illa
 vrbe

vrbe versatus, non animaduertit, tertiam
ciuium partem, artem istam Pragmati-
cam & litigatoriam facititare? Itaque
summus in ea Pragmaticorum cōuentus
(qui Purpuratus Senatus dicitur) tanta-
rum opum, tantæque dignitatis est, vt
quemadmodū de Senatu Romano quon-
dam dictum est, non iam consiliariorum
sed regum ac sarraparū confessus videat-
ur. quippe, cū plerique in illum alle-
cti, quantumuis abiecto loco nati, tamen
paucorum annorum spatio regales pro-
pè opes sibi concilient. Qua de caussa ci-
uitates aliæ complures omni contentio-
ne pugnarunt, vt eiusdemmodi confes-
sus iuridiciales apud se haberēt: iamque
celeberrima hæc Parlamenta numeran-
tur: Parisiense, Tholosanum, Rhotoma-
gense, Gratianopolitanum, Burdegalen-
se, Aquense, Diuionense: quæ omnia sta-
taria & sedentaria sunt. Octauum verò
mobile & ambulatorium, quod Grande
consilium appellatur. Fuit & nonum Ar-
morici attributum edicto Henrici regis
anno MDLIII. In horum regnorum
finibus sunt & aliæ, vt sic dicā, Satrapia,
quæ superiorum illorum amplitudinem,

quoad possunt, imitantur: & vulgò Sedes
præsidiales nominantur: tantâque huius
morbi vis, atque contagio est, vt quem-
admodum olim Ægyptiorum bona pars
Tyrannorum suorum imperio in pyra-
midibus, & eiusmodi molibus extruen-
dis occupata erat, sic maximus gentis
Gallicæ numerus in litibus & calumniis
exercendis, & forensibus scriptitationi-
bus operam cōsumat. Extat Claudij Seyf-
sellij Archiepiscopi Massiliensis libel-
lus Gallicè scriptus, cui titulus est, De
Monarchia Franciæ: cuius in capit. 15.
verba hæc sunt: Opinione mea, plures
sunt in vna Francia scribæ, procuratores,
aduocati, & similes circūforanei, quàm
in vniuerso Orbe Christiano: si alij om-
nes vnum in locum conferantur. Neque
dissimilis illa est Philippi Cominæi que-
rimonia lib. 6. cap. 6. vbi de rege Ludo-
uico xi. scribens: Habebat, inquit, in ani-
mo leges de publico & priuato iure Gal-
lico sermone scriptas, vnum in volumen
conferre: quò facilius captiones & præ-
stigiæ aduocatorum vitari possent: quo-
rum numerus tantus est in hoc Franciæ
regno, vt par in mundo non reperiatur
id Nobi-

id Nobilitas Francica iampridem sensit, atque experta est. Hæc ad verbum Cominæus. Nomen autem Parlamenti antiqua nostrorum hominum lingua colloquium significat, multorum variis ex locis certum aliquem in locum conuenientium, vt de communibus rebus communicent. itaque in Chronicis veteribus siquando principes legatīve principum de pace, aut bellicis pactionibus conuerunt, semper colloquium illud condictum, Parlamenti nomine appellatur. Eadēque ratione publicum ordinum Concilium vetusta lingua nostra Parlamentum dicebatur. quod nomen adhuc in Anglia retinetur. Itaque Philipp. Cominæus lib. 4. c. 1, Rex Angliæ, inquit, tributa suæ genti imperandi ius non habet, sine consensu atque auctoritate sui Parlamenti, quod apud nos Trium statuum Concilium appellatur. Eodēque nomine conuentus ordinū Britannix Armoricæ, quandiu gens illa regem propriū habuit, semper appellatus est: quemadmodū ex illius Annalib. cognosci licet: multis quidē locis, sed præsertim li. 3. vbi Ducis Maliclerici, hoc est indocti indocta

cum Franciæ rege pactio profertur : ex anno M C C X X X. Item Dux in signum submissionis prædictæ, voluit quòd à suo parlamento de cetero appellaretur ad parlamentum Franciæ, in duobus tantum casibus. Et mox: A falso & prauo iudicio sui parlamenti Brittanniæ appellabitur de cetero ad Franciæ parlamētum. Dicebatur etiam Curia parlamēti trium statuum: vt Stephanus Aufreus Burdegalis Prætor, nobilis pragmaticus, testatur in Commentario styli curiæ parlamenti. Quinetiam video Bartolum aliosque Doctores Italos hac eadem voce passim pro publico regionis alicuius concilio, siue comitiis vsurpare. Nam Bartolus in l. 2. C. de legation. lib. 10. Præses provinciæ, inquit, conuocauit parlamentum in prouincia, & in eo proponit quod respicit vtilitatem publicam. Et mox: Nota, quòd præsides prouinciarum coadunāt vniuersale parlamentum prouinciæ: quod intellige, non quòd omnes de prouincia debeant ad illud ire, sed de omnibus ciuitatibus deputantur ambasiatores, qui ciuitatem repræsentāt. Et in eadem l. Ioh. de Platea: Vbi super aliquo, inquit,

inquit , prouidendum est pro vtilitate totius prouinciæ , debet congregari generale concilium seu parlamentum: non quod omnes de prouincia vadant: sed de qualibet ciuitate aliqui ambasiatores vel syndici , qui totam ciuitatē repræsentent. in quo cōcilio seu parlamento petitur proponi sanum & vtile consilium. Item Lucas de Penna: Modus proponendi in consilio generali , seu parlamento est , vt petatur proponi sanum & vtile consilium. Cū autem in Gallia nostra summam illam Publici concilij auctoritatē imminuere Capeuingij molirentur, & certorum Senatorum numerum in eius concilij locum substituere , augustum illud parlamenti nomen in illum pragmaticorum & iudicum confessum transtulerunt: eique hanc auctoritatem tribuerunt: primū vt nulla regia Lex , nulla constitutio rata esset, nisi cuius illi consiliarij auctores comprobatoresque fuissent: deinde vt nullus tota Gallia Magistratus, non modò urbanus, verum etiam militaris esset , quem non ab illo cōfessū inaugurari , & apud eundem in leges iurare deberet: tū vt ab eorum

iudiciis appellandi ius non esset : sed vt eorum decreta rata & fixa essent. Is qui Princeps est senatus (inquit Conanus libro 1.) cū ius dicit, nemini præterquā regi ipsi honore sedendi cedit. Postremò quicquid potestatis imperij, auctoritatis penes publicum Concilium & Statuum parlamentum per tot annos fuisse docuimus, id totum Senatus ille subdititius sibi vsurpauit: in quem reges cooptandos curabant, quos ad suas rationes accommodatos fore iudicabant. Quare quibus initiis ac radicibus in tantam amplitudinem excreuerit, paulisper considerandū est. Primum igitur Basilica regia Lutetiæ opere magnifico extructa est, imperio, vt plerique affirmant, regis Ludouici Hurini, quo nomine prisca lingua nostra Turbulentus significatur: vel, vt nonnulli disputant, regis Philippi Pulchri, circiter annum MCCXCIII. studio certè atque opera Enguerrantij Margnij comitis Longueuillij, qui aliquot interiectis annis, in patibulo Parisiensi propter peculatus crimen recte suspensus est. Vtcunque sit, quod Ægyptij reges fecisse narratur, vt imperio suo subiectos
in py-

in pyramidibus extruendis occuparent, in quibus rex Chemnis præcipuè memoratur, qui hominum trecenta sexaginta millia ad pyramidem extruendam conduxit: idem tum Francogalliæ reges in arte rabularia tradenda fecisse dici possunt. Guaguini autem Historici in Huti-
tini regis vita, verba hæc sunt: Hic Ludovicus instituit Parlamenti Curiam Parisiis stabilem esse, & loco non moueri, ne litigatores crebris circuitionibus vexarentur. Hæc ille. Nã quòd nonnulli ad Pipinum vel Carolum Magnum institutum illud referunt, quàm absurdum id sit, facilè ex iis quæ mox docebimus, constabit. Quinetiã eiusdem Caroli Magni leges & constitutiones complures extant, quarum in nulla neque parlamenti, neque maioris illius Senatus mentio interponitur: sed tantum sancitur, ut certis locis forum à Iuridicis agatur, & conuentus habeatur, quæ ille vsitata cõsuetudine Placitum, & Mallum appellat. veluti legis Fræncicæ li. 4. c. 35. Ut in anno tria solummodo generalia placita obseruare cõpellat: nisi forte quilibet aut accusatus fuerit, aut alium occupauerit, aut ad testimoniũ perhiben

dum vocatus fuerit. Maltæque aliæ in eandem sententiam eiusdem regis leges extant, ex quibus de litium paucitate existimare licet. Ac planè verissimum arbitror, quod video à nonnullis hominibus nostris traditum, tantam litium, calumniarum, & sycophantiarum sementem factam primùm à Papa Clemente v. qui Philippi illius Pulchri tempore Papatus sedem Auenionē transtulit. cūque magna ipsius aulici & pragmatici cōsuetudine cum hominibus nostris implicarentur, semina Romanæ artis rabulariæ in mores nostros sparsisse. Nam Eguinarthus in vita Caroli Magni sic scribit: Cum calciaretur, aut amiciretur, nō tantum amicos admittebat: verum etiā si comes palatij litē esse aliquam diceret, quæ sine eius iussu definiri non posset, statim litigantes introduci iussit, & velut pro tribunali sederet, litē cognita, sententiam dixit. Itaque eiusdem Caroli Magni in Capitulari hæc lex extat: Hoc missi nostri notum faciant comitibus & populo, quòd nos in omni septimana unum diem ad causas audiendas sedere volumus. Age, ceteros videamus. Regnavit circiter

circiter annum MCCXXX Ludouicus cognomento Diuus: cuius vitam Ioan. Ionuillæus de quo superius aliquoties meminimus, cōscripsit. At ex huius cōmentario quanta per id tempus litium & calumniarū esset raritas, vel hinc licet intelligatur, quòd Rex ipse Ludouicus vel controcurias disceptabat, vel disceptandi negotium nonnullis è suo Comitatu mandabat. Itaque cap 94. ita scribit: Solebat, inquit, imperare Domino Nello, Domino Saeslionensi, & mihi, vt iudiciis quæ ad portam appellantur, operã daremus. Tum mittebat qui nos ad se accerferet: quærebatq; ex nobis, quo statu res esset, ecquod esset iudicium, quod sine ipso exerceri non posset. ac sæpè accidit, vt re per nos ad ipsū delata, litigatores ipsos accersiri ad se imperaret, causãq; ex bono & æquo disceptaret. Sæpè numero in saltū Vincenā animi causa exhibat, viridique in cespite ad quercus alicuius radicem confidens, sibi nos assidere, & si quis negotij quid habebat, eum ad se vocari iubebat. Quinetiam ipse clare pronuntiabat, si quis litem & aduersarium haberet, vt ac-

cederet, & iusta sua exponeret. Tum si quis accedebat, Rex attentè ipsum audiebat, ac re cognita, sententiā ex bono & æquo pronuntiabat. Interdum negotiū dabat Petro Fontenio, & Godefrido Vilettio, vt litigatoribus operā darēt, & causas disceptarent. Vidi etiam aliquoties, cū bonus ille Rex Lutetiæ in hortū suburbanum exiret, tunica mediocri indutus: ibiq; mēsam tapeto insterni imperabat. Tum silentio factō introduci ad se litigatores iubebat, causasq; suas agere: iūsque ex tempore reddebat. Hæc Ionuillæus. Ex quibus existimari potest, quanta litium & litigatorum illis temporibus esset paucitas: quantaque Regū illorum in auertēdis litium molestiis sollicitudo. Quin ne illud quidē prætermittēdū est, quod scribit Speculator sub tit. de Feris, cū suo tēpore, hoc est circiter annū MCCCLXX grauiiores causæ ac lites in Cōcilio publico, (quod, vt iam antè dictū est, Parlamentum appellabatur) agi solerent, atq; illuc omnibus ex regni partibus in ius adiretur, moris fuisse, propter eos qui longinquis ex regionibus venerant, vt etiam festis diebus iudicia exercerentur.

cèrentur: Potest, inquit, excusari consuetudo Curiae Regis Franciae, quae tempore Parliamentorum omni die ius reddit: ut venientes de longinquis partibus citius expediantur. At successu temporis, arte rabularia, sensim, gangrenae modo, serpente, institutum est, ut & saepius & pluribus locis iurisdictio exerceretur. Itaque Philippi III. cognomento Pulchri constitutio haec extat, ex anno MCCCL. Præterea propter subiectorum nostrorum commodum, & causarum expeditionem proponimus ordinare, quod duo Parlamenta Parisius, & duo Saccaria Rhotomagi, Diesque Trecenses bis tenebuntur in anno: & quod Parliamentum apud Tholosam tenebitur, sicut teneri solebat temporibus retroactis, si gentes terrae consentiant. Item, quia multae causae magnae in nostro Parlamento inter magnas & notabiles personas aguntur, ordinamus & volumus, quod duo Prælati & duae aliae personae sufficientes, Laicae, de nostro consilio, vel saltem vnus praelatus, & vna persona Laica, causas praedictas audiendi, deliberandique gratia

continuè in nostris Parliamentis existât. Quibus ex verbis intelligi potest, primum quàm raro per ea tempora iudicia exercerentur. deinde quàm pauci iudices in illo Parlamento sederent. Nam quantum ad ceteras præfecturas Regni-que prouincias, extat eiusdem Philippi Pulchri constitutio, in eodem libello his verbis edita, anno M C C C I I. Præcipimus insuper, quòd Seneschalli & Balliui nostri teneant suas assisas in circuitu Seneschallarum & Balliuiarum summarie, de duobus mensibus in duobus ad minus. Quinetiam Budæus eodem quem superius notauimus loco scribit, anno M C C X C I I I I. ab eodem Rege Philippo cōstitutum fuisse, vt in Parlamento trifarij generis sederent Prælati, Barones, & mixti Clerici cum Laicis. Cùm laici, inquit, partim ex equitibus, partim ex promiscuo genere hominum deligerentur. Itē, vt Prælati & Barones ex illo tertio genere statuerent, qui ad quāq; iurisdictionē exercendā idonei viderentur. simul vt tres viros deligerent, qui in eas regiones mitterentur, quæ iure scripto vtebātur: vt in iis ius dicerent, & si qua capitalis

pitalis quæstio habenda esset, literatissimos quosque adhiberent. Quo loco Budæus horum temporū corruptelam deplorans, simulque vilissima rabularum capita forensia, togatósque vulturios (vt Apuleius loquitur) detestans, ex Iuuenalis versu sic exclamat: Quondam hoc indigenæ viuebant more: simúlq; ita subscribit: Ita enim nobis exclamare in mēte venit: Antiquioribus illis seculis, florēte tamen hoc Regno (quod ex nomismatis apparet, auro obryzo percussis) simplicem & facilem ius reddendi rationem, rarásque lites, nec diuturnas, vt nunc, aut etiam seculares fuisse: cū nondum ista turba interpretum Iuris Remp. inuasisset: nec dum scientia iuris latissimè, atq; etiam in infinitum patere crederetur. sed æquū bonúmque & iudex prudēs integritate atq; innocentia præditus, instar sexcētorū voluminū essent. Nunc verò quò res reciderit, nemo quidē nō videt. sed omnes dicere mussant. Hætenus Budæus, grauissimus vbiq; & acerrimus artis rabulariæ aduersarius. Nūc vt ad nostrā historiā redeamus, doceamúsque quibus initiis ac fundamentis

Regnū istud litigatorium excitatū fuerit:quemadmodum Cicero scribit Pontifices veteres propter sacrificiorum multitudinē, tres viros Epulones instituisse, quamuis essent ipsi à Numa, vt etiā illud ludorum epulare sacrificium facerent, instituti: eodem modo ex illo perexiguo Iudicum Parlamentariorum numero, crescente litium multitudine, incredibilis Iudicum & Consiliariorum soboles propagata est. Ac primum Basilica ingens, sumptuosa, magnifica, Regis, vt superiùs diximus, Ludouici Hutini; vel Philippi Pulchri imperio ædificata est: tum ex mediocri iudicum numero tres decuriæ factæ, Magnæ Cameræ, Inquisitionum, & Postulatorum. quam partitionem Budæus eodem illo loco, sed copiosius Gaguinus in Regis Hutini vita commemorat. Video tamen, qui ad Stilum curiæ parlamenti, vbi Steph. Auffrerius eundem numerum seruat, hanc notam ascripserit: Imo initio duæ tantum cameræ fuerunt. quia Camera Requestarum est tribunal inferius. postea addita est tertia: quæ parua Camera Inquestarum appellatur. Sed anno

MDXXII. Rex Franciscus, vt corraderet sexaginta millia aureorum quartam Cameram è viginti nouis consiliariis creauit: à singulis capiēs ter mille aureos. unde curia valde deturpata fuit. postea prædentium quoque numerus pretio auctus est. Rursus idem Rex anno MDXLIII. alios XX. quæstus causa creauit. Quine illud quidem prætermittendum videtur, quod & Gaguinus & Budæus eodem loco memoriæ prodiderunt, atque insigne est ad omnem memoriam documentum, illū iudiciū conuentum non perpetuum & perennē (vt hoc tempore) sed indictium fuisse, nec nisi certo Principis mādatu exerceri solitū: quod quorannis ineunte mense Nouēbri edictum Regis proponi oportet, vt eum renouari liceat. Atque vt huius, inquit eodē loco Gaguinus, coitionis Regē auctorem esse certū sit, regia singulis quibusq; annis rescripta edūtur, quibus ad D. Martini diē festum, id est, II. Id. Nouem. Parlamentū inchoandi iudicibus à Rege auctoritas datur. De mirabili autē & celeri huius Regni incremento etiā illud argumento esse potest, quòd circiter centum

post annis, hoc est, anno MCCCCLIII, regnante Carolo VII. hæc ab illo constitutio promulgata est: A festo Paschæ, usque ad finem Parlamenti, Præsidentes & Consiliarij hora sexta de mane debent in suis cameris esse congregati, à festo S. Martini, post horam prædictam. Et aliquantò post: Per necessarium est, ut Præsidentes & Consiliarij Curia post prandium veniant ad Parlamentum iudicandi & expediendi causa. Hæc Carolus VII. At Caroli Magni tempore, qui Regnū triplo maius obtinebat, quā dissimilis iudiciorum ratio fuerit vel ex hac ipsius lege facile intellectu est: Legis Fræncicæ lib. 4. c. 74. Ut Comes placitū nō habeat, nisi ieiunus. Iā de voce Parlamenti ac nominis etiā auctoritate illud argumentū extat, quod cū in ea parte Allobrogū quæ Delphinatus dicitur antiquitus Senatus institutus fuisset, cū summa auctoritate, quod cōciliū Delphinale dicebatur: tamē Ludouicus VI. qui bene de se meritis Delphinatibus benignè facere studebat, nomē cōcilij in Parlamētū mutavit quāvis nihil ad ius atq; auctoritatem adderet: cuius rei Guidopapius testis

testis est, q. Gratianop. 43. & rursus q. 554
Cum autem in his iudicialibus parla-
mentis, regniſque rabulariis per multa
ſint, quæ boni & cordati viri grauitè &
acerbè ferunt, tum verò quatuor hæc
in primis numerantur, quòd publica iu-
riſdictionis nundinatio exerceatur, quòd
magiſtratus publico periurio incantur,
quòd parlamenta litium ſeminaria ſint,
poſtremò quod tertia propè Gallix pars
rabulariam artem exerceat. Nam quod
ad primũ attinet, quotuſque hodie
numerari poteſt, qui iudicandi munus nō
& præſenti pecunia ſit mercatus, & præ-
ſenti pecunia venditer? vt veriffimè Ale-
xander Cæſar dixiſſe videatur, neceſſe eſ-
ſe vt qui magiſtratum emit vendat, nec
ſine rubore puriri poſſe, qui quod emit,
vendit. Et nummarium tribunal (inquit
Seneca lib. de benefact. 1.) audita vtrin-
que licitatione alteri addici, nō mirum.
quando quæ emeris, vendere gentium
ius eſt. Hæc boni viri Gallicæ iuriſdictio-
nis nundinationem, hoc commercium,
hoc forenſe latrocinium appellant: quod
res quæ humanarum rerum ſanctiſſima
eſſe debuit promercialis facta ſit, pretiō-

que& vēdatur,& ematur: neque quicquā
æquē Galliæ existimationem apud exte-
ras nationes onerat , quàm quòd , sicuti
lanij bouem opimum vno pretio em-
ptum , pòst in macello per partes vendi-
tant: ita magistratus vno pretio compa-
ratur , cuius administratio singulis po-
stea ius postulantibus diuendatur. De
quo Deum immortalem , Solémque ,
& cœlum,& genus hominum qui hodie
vivunt, quique posthac victuri sunt, con-
testor, si non optimo iure ac meritissimo
tam fœdam patriæ labem, infamiam, de-
decus , ac turpitudinem deploro: neque
me Matharelli , aut Massoni, aut nescio
cuius eiusmodi rabulæ scabiosi ac sy-
cophantæ meretricia impudentia , aut
cuiusque palpatoris aulici pretio condu-
cta calumnia de hoc iuuandæ patriæ stu-
dio , si Dei voluntas ferat , dimouebit.
Quid? an quisquam est, qui cogitare il-
lud sine lacrymis possit, quòd non modò
clientes & beneficiarij Romani Pontifi-
cis, & clerici iureiurando ei deuincti , &
opimis sacerdotis præditi, magnam illo-
rum magistratuum partem obtinent: ve-
rumetiam ij , qui se Laicos appellari vo-
lunt,

sunt, istiusmodi beneficiis in suos liberos conferendis eiusdem Pontificis tyrannidi se, suamque fidem ac religionem venditant? Iam verò, de periurio passim tota Gallia usitato, quid dicemus? Vetus Imp. Theodosij lex est, gentium, ut opinor, omnium usu ac moribus comprobata, ut qui magistratum ineunt, publicè iusiurandum dent, se nihil eo nomine neque per se, neque per alium dedisse, aut promisisse. l. ult. C. de repetund. Hoc quidem iusiurandum in Gallia quoque omnibus magistratuum mercatoribus in Parisiensi aliòve Parlamento deferretur. at quid dixi deferretur? Imò verò confidenter accipitur, conceptisque verbis præstatur. atque is primus sacris istis initiantibus aditus in Gallia patet. Age, reliqua videamus. Nam complures istiusmodi iudicum cōventus qui ad dirimendas lites, ad ciues iudicialibus molestiis liberandos instituti sunt, meras esse litium officinas & ergastula, quis ignorat? aut cui tandem notum in Gallia nō est, litem semel institutam hominum istorum artificis non modò immortalem reddi, sed etiam in alias complures pro-

pagari. Quod verò postremo loco positum est, cui non miserum atque indignum videatur, gentem Gallicam, omnium quas sol videt ad bonas quasque artes, ac præsertim ad literarum, addo etiam ad pietatis studium aptissimam, tamen in calumniis litium, in sycophantiis exercendis, in sordibus denique rabulariis, quasi in latrinis exhaustiendis, ætatem consumere? quæ natio trecentis abhinc annis litium propè expers, Reipub. & (vt tum loquebantur) boni publici curam in annuis comitiis gerebat, eam in istis lutulentis sordibus occupatam, totam Reip. curam paucis aliquot asseclis atque assentatoribus regiis permittere? Atque huius ego morbi Rabularij, quam verissimè scabiem Gallicam appellare possumus, quo magis magisque originē inuestigo: eo magis in illa quam superius protuli, opinione confirmor, vt superstitionum lues, vt alia complura, ex Romanorum Pontificum officina profluxerunt, sic rabulariæ atris disciplinam ex eorundem curia & iurisdictione ad nos defluxisse. quod per admodum paucis post Decretalici iuris promulgationem
annis

annis contigisse constat. Nam in Gratiani decretum (c. vides. 10. distinct.) relata est Epistola Leonis Papæ (quem illi in Deorum suorum numerum retulerunt) ad Ludovicum II. vtriusque Fræciæ Regem & Imperatorem scripta, qua testatur, se Imperatorum legibus, & constitutionibus, & iuri ab illis cōstituto parere. & in c. ult. ab eodem Imp. pro sua clementia petit, vt iuris Ro. leges vbique obseruari velit. quinetiam exstat Papæ Honorij III. Decretalis in c. 1. Ext. de Iuram. cal. vbi dilucide ostendit, Papales clericos vsque ad illud tempus Ro. iuris legibus & Christianorum Impp. constitutionibus, quæ in Codice Iustiniani exstant, paruissē: illisque etiam in iurisiurandi controuersiis vsos esse. Ecquódnam igitur (dicet aliquis,) tantis malis remedium afferemus? Causam quidem illorum omnium constat esse partim impietatem, partim incredibilem gētis nostræ superstitionem, quæ per eadem illa tempora ex eodem illo fonte ad nos fluxit, quibus immensa caligo vniversum orbem Christianum obtexerat, & vnico Christianæ religionis lumine extincto, sacris scilicet

Bibliis obrutis ac sepultis, omnia densissimis superstitionū tenebris oppressa tenebātur. Quare si per nostros Alastoras, si per furias ciuiliū bellorum incentrices licebit, vel (vt verius loquamur) per singularem Dei benignitatem dabitur, vt Sacrorum Bibliorū auctoritas in Gallia valeat, & iuuentus in iis se studiis exerceat, non dubium est, quin, vt exorto sole tenebræ fugantur, sic artes rabulariæ vnà cum superstitionibus ex eodem fonte deductis, depellantur. quod vt Deus Optimus Maximus propter Christi filij sui & Emanuelis nostri gloriam nostræ huic ætati concedat, assiduus ab eo precibus petendum erit.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM QVAE HOC

Libello continentur.

A

<i>Bedicandorum Regum ius penes po- pulum.</i>	76
<i>Adr. Turnebi opinio in disquisitio- nem vocata.</i>	51
<i>AEdui à Romanis consanguinei dñ eti.</i>	17
<i>AEduorum potentia.</i>	17.18
<i>AEgyptii in molibus, Galli in litibus & calumniis occupati.</i>	134
<i>Amphictionum Concilium.</i>	120
<i>Anglorum regni administratio qualis.</i>	122
<i>Anglicum parlamentum.</i>	123
<i>Anselmus Episcopus Regis sui proditor.</i>	193
<i>Aruernorum veterum potentia.</i>	18
<i>Attila victoriae immanes.</i>	63
<i>Attuarii Franci.</i>	60

B

<i>Batani Franci primi finitimi.</i>	50
<i>Bellum boni publici nominatum</i>	208
<i>Bellorum iustorum non semper secundi euentus.</i>	58.59
<i>Blanca regina matris insana dominatio. 227. in fau- sta.</i>	220.223.226.&c.

INDEX.

<i>Bonifacii Papæ ad Philipp. Franc. regem literæ.</i>	185
<i>Brunechildis reginæ matris insana dominatio.</i>	223
<i>Brunechildis horrendum supplicium.</i>	224
<i>Baudilo regis iniuriosus & reflector.</i>	78.79
<i>Britones Britonantes veteris linguæ Gallicæ reli- quia.</i>	28
<i>Budæi opinio de Paribus Franciæ.</i>	178
<i>Budæus rabularum hostis infestissimus.</i>	245

C

<i>Cæsaris locus emendatus.</i>	24
<i>Calicis in Cœna plebi cōmunicandi mos vetus.</i>	222
<i>Caninefates Francorum populares.</i>	59
<i>Capillitii Regalis ius.</i>	100
<i>Capilli honoris causa filio regis præcidebantur.</i>	106
<i>Carolus Magnus litigantes audiebat, & lite cogni- ta, sententiam dicebat.</i>	240
<i>Caroli Magni filii reges à populo electi.</i>	68
<i>Carolus Simplex à Francis abdicatus.</i>	82
<i>Carolus Crassus rex à Francis abdicatus.</i>	81
<i>Chauri & Chayci Francorum populares.</i>	45.105
<i>Childericus primus Francorum rex abdicatus.</i>	77
<i>alter.</i>	78
<i>Childericus Merovei filius primus Francogalliæ rex.</i>	63
<i>Chilpericus rex à Francis abdicatus.</i>	80
<i>Chrotildis reginæ matris insana dominatio.</i>	221
<i>Cicero differentiã statuit inter regē & regnum.</i>	191
<i>Civitas, Regioque mag. stratu eodem vitur.</i>	14
<i>Colonia Agrippina à Francis liberata.</i>	60
<i>Comati reges Francogalli.</i>	100
<i>Comes stabuli qualis.</i>	165

Come-

I N D E X.

<i>Comeſtablii dignitas.</i>	166
<i>Comites domus regia, Comites Palatii.</i>	155
<i>Cominii teſtimonium de Concilii autoritate.</i>	214
<i>in Concilio quibus de rebus agatur.</i>	166
<i>Concilii auctoritas in Religionis negotiis.</i>	185
<i>Concilii auctoritas in regem Ludouicum XI.</i>	208
<i>Concilii iuriſdictio in controuerſis de regno.</i>	200
<i>Concilii auctoritas rege capto.</i>	201
<i>Concilii Francogallici auctoritas quanta & qualis.</i>	120.137.139.141
<i>Concilium quò referatur à Seyſſello.</i>	113
<i>ad Concilium vocabatur Princeps criminis inſinuatus.</i>	143
<i>Concilium priſcæ Gallie publicum.</i>	15
<i>Conſiliarii alii regis, alii regni.</i>	117
<i>Conſiliarii regis alii, alii regni.</i>	190
<i>Criniti reges Francogalli.</i>	100
<i>Criſtati Francorum reges.</i>	105
<i>Curatores regni XXXVI.</i>	213
<i>Curia regis, quæ ire in curiam.</i>	134.135
<i>Curie ppl. R. Curiate leges. Curiate comitia.</i>	199

D

<i>Difficilius niſiil quàm bene imperare.</i>	117.118
<i>Druyde ſcriptura non utebantur.</i>	23

E

<i>Edictum de ritibus Eccleſiæ Romano more ſeruandis in Gallia.</i>	30
<i>Eleuare regem.</i>	75
<i>Ephori regum cuſtodes & obſeruatores.</i>	121
<i>Ephorum iurandum.</i>	190
<i>Eudo ſecundus Francorum rex abdicatus.</i>	77

INDEX.

F

<i>Faramundus à Francis rex electus.</i>	69
<i>Faramundus Francorum nō Francogallorū rex.</i>	62
<i>Fœmineo sexui Franci olim subiici nolebant.</i>	220
<i>Francus, id est, liber 53. unde Francisia pro asylo.</i>	53
<i>Franci à Papa maledicti, si regem non Caroli Magni de stirpe habeant.</i>	165
<i>Franci maritimarum rerum periti.</i>	48
<i>Francica Lex.</i>	97
<i>Francogallorum gens gemella, & unde nomen.</i>	62
<i>Francogallia regnum non hereditarium.</i>	65
<i>à quibus inter quatuor fratres diuisum.</i>	90.91
<i>Franci, id est, libertatis auctores.</i>	53.57
<i>Franci Gallis commixti.</i>	65
<i>Francorum ius in primogenitura.</i>	89
<i>Francogallicæ linguæ confusio quadruplex.</i>	29
<i>Francorum veterum incunabula.</i>	46.47
<i>Francorum prodigiosa nauigatio & victoria.</i>	49
<i>Francorum nomen unde.</i>	55.56
<i>Francorum nomen quàm latè propagatum.</i>	41
<i>Francorum nomen antiquiss.</i>	57
<i>Franci & Galli promiscuo nomine appellati.</i>	65
<i>Fredegondæ reginæ matris insana dominatio.</i>	222

G

<i>Gallia totius factiones duæ.</i>	17
<i>Gallia felicitas ante parlamenta instituta.</i>	245
<i>Galli prisca cum Roman. octingentos annos pugnarunt.</i>	52
<i>Galli prisca Romanis formidabiles.</i>	32
<i>Gallia prisca sub optimatibus.</i>	14
<i>Gallicæ gentis virtus ab antiquis descripta</i>	13
<i>Galli</i>	

INDEX.

<i>Galli prisci Germanis formidabiles.</i>	33
<i>Gallia prisca ciuitates.</i>	14
<i>Gallia comata.</i>	104
<i>Gallia omnes in quot prouincias à Rom. diuisa.</i>	37
<i>Gallico sermone iudicia exercere, quis iussit.</i>	30
<i>Gallis unde Latinae linguae consuetudo, & quid inuexit.</i>	29
<i>Gallorum priscorum virtus militaris.</i>	33.34
<i>Gallorum à Romanis defectio.</i>	37.38
<i>Gallorum priscorum Lingua. 21 non Graeca. 22.24. non Germanica.</i>	27
<i>Germanorum reges non hereditarii.</i>	67
<i>Graciae veteris administratio.</i>	120
<i>Guill. Bellayi fabula de Francorum origine.</i>	51

H

<i>Heluetii quidam Graecae linguae non ignari.</i>	24
<i>Heluetii cur Suitti vocati.</i>	52
<i>Hispanorum virtus in rege coercendo.</i>	123
<i>Hugo Capetus qua familia natus</i>	194.195.196
<i>Hugo Capetus regni occupator. 195 eius astutum facinus.</i>	197

I

<i>Iohannis Turpini monachi libellus nugatorius.</i>	54
<i>Isabella reginae insana dominatio.</i>	230
<i>Iudithae reginae matris insana dominatio.</i>	226

K

<i>Kal. Maii solennes concilio Francogallico.</i>	132
---	-----

L

<i>Lacedaemoniorum Respubl. qualis.</i>	121
<i>Leges Francorum à populo iubentur.</i>	147
<i>Lex verè regia à Carolo Magno lata.</i>	241

INDEX.

<i>Lex Salica.</i>	96.98
<i>Lingua Francogallica confusio.</i>	28
<i>Littera Graeca in Franciam inuecta.</i>	26.27
<i>Litium propagatio ex Parliamentis.</i>	246
<i>Litium paucitas olim in Gallia incredibilis.</i>	241
<i>Loqui Romanum.</i>	43
<i>Ludovicus rex controuersiones disceptabat.</i>	241
<i>Ludovici Trāsmarini ad matrem reginam blaŋcam littera plenariae potestatis.</i>	218
<i>Lutetia rabularia artis magistra.</i>	232

M

<i>Magistri Palatii.</i>	148
<i>Maeſtas regia, quae. 130. Eius sedes propria in concilio publico.</i>	181
<i>Maiores domus.</i>	150
<i>Maſſilienſium veterum doctrina.</i>	22.23
<i>Meroueus rex Francorum non Frañcogallorū.</i>	62
<i>Morbus rabularius.</i>	232
<i>Mulieres an à procuratione regni arceantur.</i>	217.
<i>Mulier animal indomitum Catoni.</i>	222
<i>Mulieres ſub tutela.</i>	217

P

<i>Palatii Pariſienſis auctores.</i>	238.246
<i>Papa nō abrogauit regnū Childerico, ſed popul.</i>	157
<i>Paparū auctoritas in regib. abdicādis unde nata.</i>	156
<i>Papae Stephani Epistoſta mirifica.</i>	162
<i>Papae Stephani ſomnium inſigne.</i>	163
<i>Pares Francia. 169 cauſſa inſtituendorum.</i>	173
<i>Pares à quo inſtituti. 170 cauſſa.</i>	173
<i>Parium poteſtas quotuplex.</i>	170.171
<i>Parium Curia.</i>	174.177
<i>Parium</i>	

INDEX.

<i>Parium numerus.</i>	174.176
<i>Paria tus honor.</i>	178.179
<i>Pares ad quorum iudicium adduci possint.</i>	180
<i>Parlamentorum multiplicatio ex litibus.</i>	246.
<i>Parlamenti vocabulum.</i>	235
<i>Parlamenta octo.</i>	233
<i>Parlamentum propriè colloquium bellicum.</i>	129
<i>Parlamentorum auctoritas summa.</i>	237
<i>Parlamentum Anglicum.</i>	122
<i>Philippi Franc. regis literæ ad Papæ fatuitatē.</i>	207
<i>Placidina Childeberti mater exilio damnata.</i>	231
<i>Placitum quid.</i>	145
<i>Plestrudis insana dominatio.</i>	225
<i>Plinii locus emendatus.</i>	26
<i>Populi Francici ius in legibus sciscendis</i>	147
<i>Populi & regis pars potestas olim in Gallia.</i>	108
<i>Prefecti Aulæ.</i>	155
<i>Principum contentiones concilii auctoritate componuntur.</i>	203
<i>Prouinciæ Romanarum seruitus triplex.</i>	35

R

<i>Rabularium regnum.</i>	232
<i>Rabularia unde in Galliam introducta.</i>	240
<i>Regalis capillitii ius.</i>	101
<i>Regina mater pœnis meritis affecta.</i>	224
<i>Reginæ matris facinus atrox. 103. 221. impium 222. crudele.</i>	223. 224
<i>Reges facillimè omnium voluptatibus infatuantur.</i>	188
<i>Reges Francogalliæ in bello capti.</i>	189
<i>Regis periurium calamitate populi expiatum.</i>	213
<i>Reges suos Frâci creabant. 69. 71. 74. 78. 93. & re-</i>	
<i>R. iii.</i>	

I N D E X.

<i>gno se abdicare cgebant.</i>	76. 77. 78. 81. eñcie- bant.	80
<i>Regum potestas.</i>		199. 200
<i>Regere non debet, quæ regina esse non potest.</i>		218
<i>Regna prisca Gallia non hereditaria</i>	<i>19. eadem certis legibus astricta.</i>	20
<i>Regnorum controuersia ad concilium delata.</i>		200
<i>Regina custodes appositi.</i>		221
<i>Reges cum infinita potestate sunt Reges pecudum Aristoteli.</i>		116
<i>Regis carpento & bubus vehendi mos vetus.</i>		130
<i>Regis liberis pluribus exstâtibus quid iuris in ipsius hereditate.</i>		85. 86. 90.
<i>Regnorum hereditates periculosa.</i>		67
<i>Regi parere & seruire diuersa sunt.</i>		54
<i>Regis creandi mos Francorum vetus.</i>		69. 74. 75
<i>Regnum Francorum inter fratres diuisum.</i>		91
<i>Regis alii consiliarii, alii regni.</i>		117
<i>Regis & Regni differentia.</i>		187
<i>Regi curatores imponuntur.</i>		212. 213
<i>Regum Francogallorum tres stirpes.</i>		65. 66
<i>Reges prisca Gallie quales.</i>		16
<i>Rex sine freno facile tyrannus euadit.</i>		21
<i>Rex dominium alienare sine concilii auctoritate non potest.</i>		203
<i>Rex Francogallia à populo eligebatur.</i>		68. 74. 75.
<i>Rex Francorum inedia laborat.</i>		81
<i>Rex à suis consiliariis vendi solitus.</i>		118
<i>Reipubl. forma præstantissima quæ.</i>		113. 114
<i>Rerum quæ in regis dominio sunt quadripartita di- uisio.</i>		86
		<i>Romanum</i>

I N D E X.

<i>Romanum loqui.</i>	43
<i>Romanorum tyrannis Gallis intolerabilis.</i>	39
<i>Romanorū artes in exteris nationibus inescādis.</i>	16

S

<i>Salii Franci.</i>	60
<i>Salii & Salici Franci.</i>	96
<i>Salici Franci.</i>	97
<i>Salica lex.</i>	96
<i>Satellites priscorum Regum Francorū nulli.</i>	110
<i>Scuto imponebatur Rex novus à Francis.</i>	75.76
<i>Seditiones quedam iusta quamvis molestæ.</i>	210
<i>Stipendium Gallie à Romanis impositum.</i>	36

T

<i>Tacitus Francos libertatis auctores nominat.</i>	57
<i>Taprobanici Reges frenati.</i>	121
<i>Theodoricus rex à Francis abdicatus.</i>	79
<i>Τριχοχάρακτοι reges Francorum.</i>	106
<i>Troianorum fabula de Francorum stirpe.</i>	51
<i>Tyrannidis nota triplex.</i>	108

V

<i>Venenum in calice Coenæ dominicæ.</i>	221
<i>Virga consecratæ.</i>	88
<i>Vti literis, id est, scribere.</i>	24

F I N I S.

ERRATA SIC CORRIGITO.

*Pag. 35. triis vterentur: sed magistratus pag. ead.
qui apud eos ius dicerent pag. 48. SCALDIS
pag. ead. in fine: quod, pro quando pag. 53. Fran-
cisare, vel affrancire pag. 56. Vox Filio, ex tertio
versu in secundum renocanda est: hoc modo, Sicam-
brorum Regis filio pag. 91. Dagobertus Clotarii fi-
lius & vers. pen. Vsque ad id tempus pag. 113
est, quin quandiu pag. 144. abannagiis, testimoniū
extat apud Aimoinum pag. 155. Regis Anglorum
Parisus pag. 170. afferatur, institutum illud ad
pag. 172. quod equo pag. 175. stituerentur, quibus
opima. pag. ead. illis opibus superbia. pag. 178. to
Comitiis pag. 190. Etos non amp. com. nisi illi ad il-
lud pag. 195. corū Ducis filium ex Roberto pag.
196. ius Odonis filius fuit*

